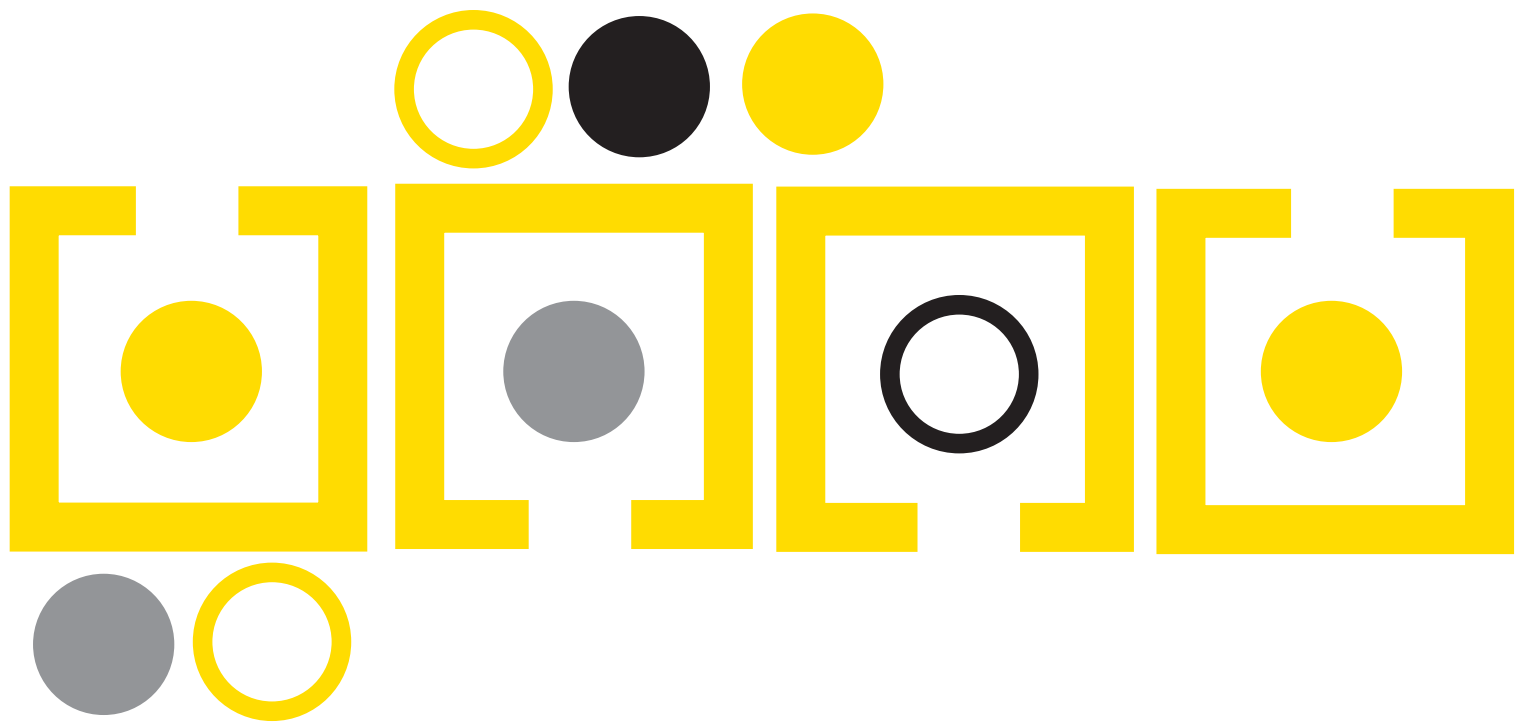

Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011

– omfattning och karaktär

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

ISBN 978-91-86885-78-6

Artikelnr 2011-12-8

Publicerad www.socialstyrelsen.se januari 2012

Förord

Sedan år 2002 har Socialstyrelsen haft regeringens uppdrag att ta fram kunskap om hemlöshetens omfattning och att utveckla metoder för att motverka hemlöshet, genom kartläggningar och stöd till lokalt utvecklingsarbete.

I januari 2011 fick Socialstyrelsen ett nytt uppdrag av regeringen att kartlägga hemlösheten. Myndigheten har vid tre tidigare tillfällen, 1993, 1999 och 2005, kartlagt hemlöshetens omfattning och karaktär.

Syftet är att ge aktörer på området underlag för policyarbeten samt att utarbeta handlingsplaner och strategier på lokal respektive nationell nivå. Målsättningen är också att genom kunskap skapa förutsättningar att bedriva ett effektivt arbete för att motverka hemlöshet, samt att utforma insatser till stöd för hemlösa personer. God kännedom om vilka personer som är hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden ökar möjligheterna att satsningar som görs på området faktiskt når önskad effekt.

Kartläggningen har utformats för att i vissa delar kunna jämföras med kartläggningen som gjordes 2005. Mätningen genomfördes som en enkätundersökning under en vecka, 2–8 maj 2011.

Socialstyrelsen har också regeringens uppdrag att följa den sekundära bostadsmarknaden i samråd med Boverket. Ett antal kommunföreträdare intervjuas om den sekundära bostadsmarknaden. Fokus under intervjuerna ligger på barnfamiljer. Uppdraget utgör ett komplement till Boverkets kartläggning av omfattningen av den sekundära bostadsmarknaden.

Kartläggningen har genomförts av projektledare Annika Remaeus och statistiker Kerstin Westergren. I förberedelsearbetet har utredare Charlotta Fondén deltagit, och i analysarbetet utredare Ann Jönsson. Utredare Maria Boustedt Hedvall har varit ansvarig för uppdraget att belysa den sekundära bostadsmarknaden i samråd med utredare Micael Nilsson på Boverket.

Tack till referensgruppen, som utifrån sina olika perspektiv bidragit med viktig kunskap.

Ett stort tack riktas också till forskarna Hans Swärd och Marcus Knutagård (Lunds universitet, Socialhögskolan), Ulla Beijer (Karolinska institutet), Weddig Runquist (Högskolan Kristianstad) och Ingrid Sahlin (Göteborgs universitet) för bidrag i analysarbetet. Institutet för kvalitetsindikatorer har varit ansvariga för utskick och bearbetningen av enkäterna. Ett antal medarbetare på Socialstyrelsen har också varit delaktiga och lämnat värdefulla synpunkter under arbetets gång.

Lars-Erik Holm
Generaldirektör

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	9
<i>Summary</i>	11
<i>Bakgrund</i>	14
Regeringsuppdragen	14
Hemlöshetsfrågans utveckling under två decennier	15
Ett komplext problem	15
Kartlägga – en förutsättning för att kunna motverka hemlöshet	15
Andra källor till kunskap	16
Jämförbarhet mellan kartläggningarna	16
Hemlösa personers röster	17
Rapportens disposition	17
<i>Vad är hemlöshet?</i>	19
Definition av hemlöshet 2011	19
Akut hemlöshet – situation 1	19
Institutionsvistelse och kategoriboende – situation 2	19
Långsiktiga boendelösningar – situation 3	19
Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4	20
Barn och unga i gråzon	20
Förtydligande av hemlöshetsdefinitionen 2011	20
Avgränsning	21
Former för boende och vistelse under mätveckan	21
Skillnader mellan de olika situationerna	21
Hemlöshet – ett komplext problem	22
<i>Hemlösheten i Sverige</i>	24
Sammanfattning	24
Hemlöshet i Sverige 2011	25
Boendeformer för samtliga hemlösa personer	25
Personerna i de olika situationerna	27
Personerna i akut hemlöshet (situation 1)	27
Personerna på institution och i kategoriboende (situation 2)	28
Personerna i långsiktiga boendelösningar – sekundära bostadsmarknaden (situation 3)	29
Personerna i eget ordnat kortsiktigt boende (situation 4)	30
Skillnader mellan de olika situationerna	31
<i>Vilka är de hemlösa personerna?</i>	32
Sammanfattning	32

Kvinnor och män i hemlöshetskartläggningen	32
Boendeformer	33
Mer om kvinnornas och männens situation	33
Jämförelse mellan de olika faktorerna	34
Inkomstkällor	34
Utrikes födda personer och personer födda i Sverige	35
Födelseregion	35
Boendeformer	36
Vilka är de utrikes födda hemlösa personerna?	36
Orsak till hemlöshet i gruppen utrikes födda personer	37
Föräldrar till barn 18 år och yngre	37
Boendeformer	37
Föräldrarnas umgänge med barnen	38
Föräldrars umgänge i de olika situationerna	38
Problematik inom gruppen föräldrar	39
Föräldrarnas tid som hemlösa	39
Orsak till hemlösheten i gruppen föräldrar	40
<i>Hemlösa personer i olika åldrar</i>	41
Sammanfattning	41
Unga vuxna, 18–26 år	41
Boendeformer	42
Vilka är de hemlösa unga vuxna?	42
Orsak till hemlösheten i gruppen unga vuxna	42
Personer 65 år och äldre	43
Boendeformer	43
Vilka är de äldre hemlösa personerna?	43
Tid som hemlös för personer över 65 år	43
Barn och ungdomar i gråzon	44
Boendeformer	45
Tid som hemlös	45
Insatser	45
<i>Särskilda problem i gruppen hemlösa personer</i>	46
Sammanfattning	46
Missbruk och beroende	46
Boendeformer	46
Vilka är personerna med missbruk och beroende?	47
Typ av missbruk och beroende	47
Psykisk ohälsa	47
Boendeformer	48
Vilka är personerna med psykisk ohälsa?	48
<i>Geografisk fördelning</i>	49
Sammanfattning	49
Hemlöshet i kommunerna	49
Hemlöshet som storstadsproblem	50
Boendeformer	51
Hemlösa personer i storstäderna och övriga landet	53
<i>En förändrad bild av hemlösheten i Sverige</i>	54
Sammanfattning	54

Svårt att jämföra kartläggningar	54
Jämförelse med 2005 års kartläggning uppdelat på situationer	56
Akut hemlöshet – situation 1	56
Institutionsvistelse eller kategoriboende – situation 2	57
Långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden) – situation 3	58
Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4	59
Personerna i hemlöshet 2005 och 2011	59
<i>Barnfamiljers situation på den sekundära bostadsmarknaden</i>	61
Inledning	61
Definition av den sekundära bostadsmarknaden	61
Definitionen av situation 3 i hemlöshetskartläggningen	61
Sammanfattning av 2008 års undersökningar	62
Barn och barnfamiljer i fokus 2011	63
Bostadsmarknadsenkäten och hemlöshetskartläggningen	63
Uppföljande intervjuer med kommuner	64
Tretton kommuner	64
Ömsesidigt uppsökande	65
Orsaker till att barnfamiljer befinner sig på den sekundära bostadsmarknaden	65
Behov av stödinsatser av olika slag	67
Långsiktiga, stabila boendelösningar	68
Villkor och krav	68
Bostädernas placering	69
Bostadsstorleken: rimlighetsbedömning snarare än trångboddhetsnormer	69
Vad skiljer hushåll med barn från andra hushåll på den sekundära bostadsmarknaden?	69
Slutsatser	70
<i>Slutsatser av hemlöshetskartläggningen 2011</i>	71
Hemlöshet i bredare grupper	71
Personer i akut hemlöshet och samhällets utmaningar	71
Hemlöshet bland barnfamiljer och kommunernas prioriteringar	72
Utanför arbetsmarknaden – utestängd från bostadsmarknaden	72
Hemlöshet som bostadspolitisk fråga	72
Förebyggande arbete, strukturella förändringar och individuellt stöd är nödvändigt	73
Tid som hemlös – en viktig omständighet	73
Att använda den kunskap som finns	73
Mer kunskap behövs om vissa grupper av hemlösa personer	74
<i>Referenser</i>	75
<i>Bilaga 1 – Tabellbilaga</i>	78
Hemlöshet uppdelad på olika hemlöshetssituationer	78
Skillnader mellan kvinnor och män i kartläggningen	80

De utrikes födda i kartläggningen	81
Föräldrar i kartläggningen	82
Unga vuxna i åldern 18–26 år	83
Personer 65 år eller äldre i kartläggningen	84
Personer med missbruk och beroendeproblem	85
Personer med psykisk ohälsa	86
Geografisk fördelning av hemlösheten	87
Jämförelse mellan 2005 och 2011 års mätningar	88
<i>Bilaga 2 – Metodbilaga kartläggningen</i>	<i>91</i>
Målgrupp och syfte	91
Population	91
Datainsamling	91
Ramtäckning	91
Uppgiftslämnare	92
Många olika aktörer	92
Inrapporteringsmetod	92
Enkäten	92
Mätperiod	92
Bortfall	93
Mätfel	94
Bearbetning	94
Statistiska mått och redovisningsgrupper	94
Dubbelrapportering	94
Jämförbarhet med tidigare kartläggningar	95
Konsekvenser av en förändrad definition	95
Styrkor och svagheter	96
Erfarenheter från EU-samarbete	97
Norden	98
Uppgiftslämnare 2011	98
<i>Bilaga 3 – Metodbilaga, uppföljande intervjuer om den sekundära bostadsmarknaden</i>	<i>100</i>
Telefonintervjuer med kommuner	100
Urval av kommuner	100
<i>Bilaga 4 – Enkätformulär 2011</i>	<i>102</i>
<i>Bilaga 5 – 2005 års definition av hemlöshet</i>	<i>110</i>
<i>Bilaga 6 – Hemlöshet i kommunerna</i>	<i>111</i>

Sammanfattning

Socialstyrelsens kartläggning av hemlöshetens omfattning och karaktär baseras på uppgifter från kommuner, myndigheter, institutioner och frivilligorganisationer. Uppgifterna samlades in under vecka 18, 2–8 maj 2011.

Det finns en stark önskan om att kunna jämföra hemlöshet över tid för att kunna följa utvecklingen. Men det möter svårigheter. Samhällsförändringar mellan mätningarna medför att nya metodologiska val behöver göras för att på ett relevant sätt kunna mäta hur många som står utanför bostadsmarknaden. Ett exempel är definitionen av hemlöshet, ett annat är valen av uppgiftslämnare som bägge påverkas av förändrade samhällsförhållanden.

Genom ett förtydligande av Socialstyrelsens definition av hemlöshet har en bredare grupp rapporterats in jämfört med den förra mätningen som genomfördes 2005. Det gäller framför allt personer i de sociala boendelösningar som socialtjänsten ansvarar för, det vill säga försökslägenheter, träningslägenheter, referensboenden, sociala kontrakt med mera. Ambitionen var redan vid 2005 års kartläggning att sådana boendelösningar skulle ingå i mätningen, men det visade sig att det då hade skett en kraftig underskattning av antalet personer som befann sig i dessa. En trolig orsak till detta var att den delen av definitionen gav utrymme för olika tolkningar.

Definitionen av hemlöshet 2011 har nu förtydligats så att långsiktiga sociala boendelösningar och vistelse på institution och behandlingshem har separerats och redovisas var för sig. Det här förfarandet har lett till ett betydligt större gensvar vad gäller inrapporteringen från uppgiftslämnarna. Även för övriga hemlöshetssituationer har vissa förtydliganden gjorts, men dessa påverkar inte resultatet nämnvärt. Det finns alltså faktorer som försvårar jämförelser av resultaten på total nivå mellan de båda kartläggningarna 2005 respektive 2011, men det är möjligt att se åt vilket håll utvecklingen har gått.

Av kartläggningen framgår att hemlösheten har ökat i alla hemlöshetssituationer sedan mätningen 2005. Det är dock färre personer som helt saknar en bostad eller ett boende, som under mätveckan exempelvis sover utomhus eller i offentliga utrymmen jämfört med 2005. Detta kan delvis ses som ett tecken på att ”tak över huvudet”-garantin, som var ett av målen i regeringens hemlöshetsstrategi 2007–2009, har tagits på allvar.

Sammanlagt har cirka 34 000 personer, enligt Socialstyrelsens definition, inrapporterats som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden under mätveckan. I denna grupp finns personer som lever under mycket olika villkor och har olika behov av stöd från samhället. Av de inrapporterade hemlösa personerna befann sig cirka 4 500 personer i akut hemlöshet, varav 280 sov ute eller i offentliga utrymmen. 5 600 personer vistades på institution/kategoriboende. 13 900 personer bodde i långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden) och 6 800 personer i eget ordnat, kortsiktigt boende.

Den stora ökningen av inrapporterade hemlösa personer gäller främst personer som bor i relativt långsiktiga boendelösningar, som till exempel försökslägenheter, träningslägenheter och bostäder med sociala kontrakt. Även Boverkets statistik visar att denna typ av boendelösningar har ökat och att socialtjänsten blivit en allt större hyresvärd för personer som inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Nästan hälften av de personer som ingår i kartläggningen finns i dessa mer långsiktiga boendelösningar. Här finns många barnfamiljer, vilket innebär att hemlöshet och osäkert boende är en realitet för en stor grupp av barn i Sverige.

En effekt av att socialtjänsten blivit en allt viktigare hyresvärd för bredare grupper är att ensamstående personer med uttalad social problematik riskerar att få stå tillbaka och fastna i mer akuta boendelösningar. Det är en utmaning för kommunerna att frigöra resurser och bostäder åt de mest utsatta grupperna av hemlösa personer.

Andelen kvinnor i gruppen hemlösa personer har ökat, liksom andelen utrikes födda personer. Överrepresentationen av utrikes födda är ännu mer markant jämfört med den förra kartläggningen.

För första gången har Socialstyrelsen gjort ett försök att kartlägga hemlösheten bland barn och unga som befinner sig i gråzonen mellan familj och samhällets vård och omsorg. Sammanlagt har cirka 400 barn och ungdomar inrapporterats. Familjeproblem uppgavs vara den främsta orsaken bakom barnens och ungdomarnas hemlöshet. En liten andel rapporterades ha missbruksproblem.

I gruppen hemlösa personer finns numera en lägre andel som har de problem som traditionellt förknippas med hemlöshet, det vill säga missbruk och psykisk ohälsa. Det är särskilt tydligt bland dem som är födda utanför Sverige. Dock måste påpekas att missbruksproblem och psykisk ohälsa alltså är en betydande problematik i gruppen som helhet.

Hemlöshet är ett sammansatt problem där många faktorer spelar in. Förankring på arbetsmarknaden har en central betydelse. Av kartläggningen framgår att ytterst få av personerna har lönearbete. Ekonomiskt bistånd är en vanlig inkomstkälla. Det rör sig alltså i stor utsträckning om personer som står utanför arbetsmarknaden. Eftersom många hyresvärdar inte godkänner ekonomiskt bistånd som inkomst utestängs personerna också från den ordinarie bostadsmarknaden.

Hemlöshet är både en socialpolitisk och en bostadspolitisk angelägenhet. Både individuellt anpassat stöd i boendet och strukturella förändringar behövs för att hemlöshet ska kunna motverkas.

Summary

The national mapping of homelessness in Sweden has been carried out by the National Board of Health and Welfare. It was a governmental assignment. The mapping is based on data from municipalities, authorities, institutions and NGOs. The measurement period was limited to a week – 2-8 May 2011.

There is a strong desire to compare homelessness over time to monitor developments. But it faces difficulties. Changes in society between the mappings lead to the methodological choices to be done to measure how many people who are homeless or excluded from the regular housing market. One example is the definition of homelessness; another is the sources of information.

By clarifying the definition of homelessness, a broader group was reported compared to the previous national mapping, carried out in 2005. This applies particularly to people in supported accommodations provided by the social services in the municipalities. Already in the 2005 mapping the ambition was that such housing solutions would be included in the measurement, but it turned out that it then had been a substantial underestimate of the number of people who live in them. One probable reason for this was that the part of the definition provided possibility for different interpretations.

The definition of homelessness in 2011 has now been clarified so that these kind of long-term housing solutions and institutional care have been separated and – as a consequence – are reported separately. This procedure has led to a greater response in terms of reporting by respondents. Also for other homeless situations some clarifications have been made, but these do not affect the results significantly. Thus, there are factors that complicate comparisons of results between the mappings in 2005 and 2011. However, it is possible to see the direction in which the development has gone.

The mapping shows that homelessness has increased in all homelessness situations since the mapping 2005. However, fewer people were sleeping rough during the measurement week compared to 2005. This can be seen as a sign that one of the objectives in the Government's Homelessness Strategy 2007-2009 – that everyone shall be guaranteed a roof over his or her head – has been taken seriously.

A total of approximately 34 000 people, according to the definition formulated by the National Board of Health and Welfare, were reported as homeless or excluded from the regular housing market during the measurement week. This group includes people who live under very different conditions and have different needs for support from the community. 4 500 people were in acute homelessness, of which 280 were sleeping rough. 5 600 people received institutional care or lived in different forms of category housing. 13 900 people lived in long-term housing solutions (the secondary housing market), provided by the social services in the municipalities. 6 800

persons lived in short-term insecure housing solutions that they had organized themselves.

The large increase of reported homeless people mainly concerns persons who live in relatively long-term housing solutions, such as training flats and apartments with social contracts. In addition, statistics presented by The National Board of Housing Building and Planning show that this type of housing solutions has increased and that social services have become an increasingly large landlord for persons who are not accepted at the regular housing market. Almost half of the persons included in the mapping live in these long-term housing solutions. There are many families, which means that homelessness and insecure housing is a reality for quite a large group of children in Sweden.

One effect of the social services has become an increasingly important landlord for broader groups is that single people with severe social problems likely to stand back and get stuck in short-term accommodations. It is a challenge for local authorities to allocate resources and housing for the most vulnerable groups of homeless people.

The proportion of females in the whole group of homeless people has increased, as the proportion of people born outside Sweden. Overrepresentation of people born outside Sweden is even more marked compared to the previous mapping.

For the first time, the National Board of Health and Welfare made an attempt to identify homelessness among children and young people who are “in the grey area” between the family and community care. In total, about 400 children and adolescents under 18 years were reported. Family problems were presented as being the main reason behind their homelessness. A small proportion was reported to have addiction problems.

In the group of homeless people is now a lower proportion with the problems traditionally associated with homelessness, namely substance abuse and mental health problems. This is particularly evident among those born outside Sweden. However, it must be noted that substance abuse and mental health problems remain significant problems in the group as a whole.

Homelessness is a complex issue where many factors come into play. Participation in the labor market is of vital importance. The mapping shows that very few had income from a salary and were employed. Many were dependent on social assistance.

Because many landlords do not accept social assistance as income, many people then also are excluded from the regular housing market.

Homelessness is both an issue for the social policy and for the housing policy. Individually tailored support in housing, as well as structural changes is needed to prevent homelessness.

Table 2. Accommodations, all homeless people, 2-8 May, 2011. Number, percent.

Accommodations	Num- ber	Percentage %
Public space / outdoor (situation 1)	280	1
Tent (situation 1)	50	0,2
Caravan / camping site (situation 1)	250	1
Shelters (situation 1)	1 100	3
Hotel / hostel (situation 1)	1 100	3
Temporary accommodation (situation 1)	1 400	4
Women's emergency centres (situation 1)	430	1
Supported housing (situation 2)	3 300	10
Transitional supported housing , e g training flats (situation 3)	2 200	7
Social lease /municipal lease (situation 3)	11 700	36
Institutions - discharge within 3 months (situation 2)	1 700	5
Correctional institution / custody - discharge within 3 months (situation 2)	710	2
Involuntary staying with family / relatives (situation 4)	2 600	8
Involuntary staying with friends / acquaintances (situation 4)	2 300	7
Private sublet, shorter than 3 months (situation 4)	560	2
Temporary renting a room, less than 3 months, from a private individual (situation 4)	1 400	4
Other	1 600	5
Total, including loss	34 000	

Bakgrund

"Allra först ser man inte folket som är ute ... sen ser man kvinnor som sover ute liksom på perrongerna alltså, man ser en värld som man egentligen inte har velat se, även om man vet att den är där..."

Ur Rädda barnens rapport, Tillfälligt uppbrott – unga berättar [1]

Socialstyrelsen har sedan 2002 arbetat på regeringens uppdrag med frågor som berör hemlöshet och utestängning från den ordinarie bostadsmarknaden, genom kartläggningar och stöd till lokalt utvecklingsarbete. I denna rapport redovisas resultatet från den fjärde nationella kartläggningen av hemlöshetens omfattning och karaktär. Nationella mätningar har tidigare genomförts 1993, 1999 och 2005.

Kartläggningens metod har varit densamma som använts vid de tidigare genomförda mätningarna. En mängd olika aktörer som träffar hemlösa personer, till exempel socialtjänsten, kriminalvården, beroendemottagningar, frivilligorganisationer med flera, har fått enkäter att fylla i. Uppgiftslämnarna har svarat på enkäten för varje person de känner till som befinner sig i de olika situationer som Socialstyrelsen har definierat. Personnummer eller en UNO-kod har angetts på varje enkät för att undvika dubbelräkning. Bortfallet på varje fråga anges i resultatredovisningen.

I denna rapport presenteras även resultatet av en intervjustudie som belyser barnfamiljers situation på den sekundära bostadsmarknaden.

Regeringsuppdragen

Enligt regeringens uppdrag ska Socialstyrelsen genomföra en nationell kartläggning av hemlöshetens omfattning och karaktär år 2011. Omfattningen av hemlösa barnfamiljer ska framgå av kartläggningen samt omfattningen av barn och ungdomar som lever under hemlösa förhållanden utanför familjen av olika skäl. Undersökningen ska utformas så att det går att jämföra utvecklingen av hemlösheten över tid. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2011.

Socialstyrelsen ska också i samråd med Boverket återkommande (vart tredje år med början 2008) genomföra uppföljande intervjuer med ett urval av kommuner som ett kvalitativt komplement till Boverkets kartläggning av omfattningen av och inriktningen på den sekundära bostadsmarknaden, det vill säga kommunernas boendelösningar för personer som av olika skäl inte blir godkända som hyresgäster på den ordinarie bostadsmarknaden. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2011.

Hemlöshetsfrågans utveckling under två decennier

Under många år förknippades hemlöshet nästan uteslutande med medelålders, ensamstående män med missbruksproblem. Den stora majoriteten av dessa män hade svensk eller nordisk bakgrund. Under 1990-talet började dock nya grupper av hemlösa personer att lyftas fram i offentlighetens ljus – kvinnor, barn och familjer, även om dessa grupper av hemlösa personer inte var ”nya” i den meningen att de inte tidigare skulle ha varit hemlösa. Senare har också hemlöshet bland personer med utländsk bakgrund börjat uppmärksammas alltmer [2].

Även sättet att definiera hemlöshetsproblemet har förändrats – och därmed också tankarna kring vad som krävs för att kunna motverka hemlöshet [2].

Ett komplext problem

En central slutsats från den kartläggning av hemlöshetens omfattning och karaktär som genomfördes 2005 är att det inte finns en typisk hemlös. Hemlöshet är inte en egenskap hos en *person*, utan det handlar om en *situation* som individen kan befinna sig i under en kortare eller längre tid [2].

Hemlöshet beror på olika typer av faktorer, både strukturella och individuella. Individuella faktorer, som missbruk och psykiska funktionsnedsättningar, kan leda till att en person blir hemlös och det är socialtjänstens ansvar att se till att individen får det stöd och den hjälp som han eller hon kan behöva. Ur det perspektivet är hemlöshet en socialpolitisk fråga. Men det är i högsta grad också en bostadspolitisk fråga. Kommunerna har ett ansvar för planering och genomförande av bostadsförsörjningen.

Gruppen ”hemlösa personer” är heterogen, och det behövs olika former av insatser – både individuellt inriktade från socialtjänsten och strukturella förändringar inom bostadspolitiken – för att kunna möta individernas skiftande behov. Arbetet mot hemlöshet befinner sig därför i skärningspunkten mellan bostadspolitik och socialt arbete. Hemlöshetsfrågan berör även andra politikområden, såsom arbetsmarknads-, integrations- samt hälso- och sjukvårdspolitik.

Kartlägga – en förutsättning för att kunna motverka hemlöshet

Kunskap om hemlöshetens omfattning och karaktär är en förutsättning för att kunna bedriva ett effektivt arbete för att motverka hemlöshet samt utforma insatser till stöd för hemlösa personer. För att kunna bedöma om de åtgärder som vidtagits är effektiva behövs också kunskap om hur hemlösheten utvecklas över tid. Detta motiverar regelbundet återkommande kartläggningar [3].

När Socialstyrelsen på regeringens uppdrag presenterade ett förslag på hur hemlösheten fortlöpande ska kunna följas blev slutsatsen att nationella mätningar är nödvändiga för få kunskaper om hemlöshetens utveckling över tid, och att dessa bör genomföras ungefär vart femte år [3]. Med relativt

långa tidsintervall mellan mätningarna ges möjlighet att se förändringar i hemlöshetens omfattning och karaktär.

Andra källor till kunskap

I förslaget till plan lyftes även andra källor fram som betydelsefulla för att man ska få en fullständig bild över hemlöshetens omfattning. Kriminalvården har utvecklat sin statistik över boendesituationen inför villkorlig frigivning. DOK-rapporter¹ från Statens institutionsstyrelse (SiS) beskriver livssituationen för klienter som skrivs in på behandling enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM. Kronofogdemyndigheten för statistik över antalet vräkningar och hur många barn som berörs av dessa. Boverkets Bostadsmarknadsenkät (BME) ger värdefull information om utvecklingen på bostadsmarknaden. Materialet ger bland annat möjlighet att analysera regionala mönster och skillnader. En del av landets kommuner gör även egna systematiska och återkommande hemlöshetskartläggningar [3].

Socialstyrelsens officiella statistik innehåller också information om hur många biståndsbedömda boendeinsatser kommunerna beviljar varje år. Statistiken håller på att utvecklas för att kunna erbjuda tydligare kategorier av vilken typ av insatser som ges; om det är akuta boendeinsatser, institutionsvistelse/kategoriboende eller långsiktiga boendeinsatser.

Jämförbarhet mellan kartläggningarna

Det går inte att göra en jämförelse av hemlöshetssituationerna på total nivå mellan de fyra mätningarna 1993, 1999, 2005 och 2011. Bland annat beror detta på att definitionen av hemlöshetsbegreppet har förändrats vid de olika undersökningstillfällena, och att det inte varit samma uppgiftslämnare vid de olika mätningarna – nya har tillkommit och andra har försvunnit. Vilka uppgiftslämnarna är i denna kartläggning framgår av bilaga 2. Däremot är det möjligt att göra en jämförelse mellan kartläggningarna år 2005 och 2011 vad gäller ett antal variabler.

Det är en svår avvägning att göra eller inte göra förändringar i en definition, men ibland väger behovet av att förtydliga tyngre och därför bedöms en förändring som nödvändig. Dessa svårigheter har diskuterats i Socialstyrelsens tre tidigare kartläggningar, 1993, 1999 och 2005. Anledningen till förändringarna som har gjorts är bland annat att samhällsutvecklingen ställer nya krav på kunskapsunderlag för att dessa ska kunna ge en så fullständig bild av problematiken som möjligt.

Hemlöshet har länge förknippats med personer som är ”uteliggare” eller bor på härbärge, men under de senaste tio åren har begreppet fått en vidare innebörd. En snäv definition fångar inte den komplexitet som området rymmer och visar bara den synliga delen av problemet. Under de senaste

¹ LVM-hemmen använder sig av utvärderings- och dokumentationssystemet DOK. Systemet är uppbyggt på intervjuer med klienten vid inskrivning, utskrivning och vid uppföljning.

åren har intresset för hemlöshetsfrågorna ökat och ny kunskap har erövrats. Hemlöshetsfrågan har både breddats och fördjupats. Det som är väl känt idag, att hemlöshet är både ett individuellt och ett strukturellt problem diskuterades inte i samma omfattning 1993 och 1999. Förklaringsmodellerna var då mer inriktade på individuella faktorer, framför allt missbruk och psykisk ohälsa. Serviceutbudet har i samma utsträckning förändrats genom åren.

Socialstyrelsen har rådgjort med en grupp experter – kommunföreträdare, representanter från myndigheter och frivilligorganisationer samt forskare – och har kommit fram till att hemlöshetsdefinitionen behövde förtydligas i relation till den definition som användes 2005. Framförallt framgick det då inte tillräckligt tydligt att de sociala boendelösningarna som försökslägenhet, träningslägenhet, referensboenden, sociala kontrakt med mera skulle räknas in i kartläggningen.

Boverket har i sina undersökningar av bostadsmarknaden sedan 2008 påtalat att sådana sociala boendelösningar ökar i landet. Trots att ambitionen redan vid 2005 års kartläggning var att sådana boendelösningar skulle ingå i mätningen, visade det sig att det hade skett en kraftig underräkning av personer som befann sig i dessa. Detta berodde bland annat på att den delen av definitionen gav utrymme för olika tolkningar.

Samtidigt har definitionen av institutionsboende snävats in och nu räknas endast de som har utskrivningstid inom tre månader eller finns kvar på institutionen på grund av att de inte har tillgång till en egen bostad.

Även vad gäller övriga hemlöshetssituationer har förtydliganden gjorts, men dessa påverkar inte nämnvärt resultatet.

Som redan har nämnts ovan är en jämförelse mellan kartläggningarna år 2005 och 2011 möjlig att göra för ett antal variabler. Jämförelsen redovisas i avsnittet *En förändrad bild av hemlösheten i Sverige*. Eftersom kartläggningarna, som redan påpekats, skiljer sig åt är jämförelserna inte exakta. Däremot är det möjligt att påvisa i vilken riktning utvecklingen har gått. Denna kunskap kan skapa möjligheter att möta eventuella nya eller förändrade behov hos målgrupperna. Mer information om hur kartläggningen har gjorts finns i metodbilagan (bilaga 2).

Barn och unga i gråzon är en helt ny målgrupp i kartläggningen och redovisas i ett särskilt avsnitt.

Hemlösa personers röster

I rapporten förekommer ett antal citat från personer med egen erfarenhet av hemlöshet. Målsättningen är att synliggöra människan bakom siffrorna. Citaten är dels hämtade från gatutidningen Situations Stockholms bok *Hemlös – med egna ord. Texter av 57 hemlösa personer 1997–2007* [4] dels från Rädda Barnens rapport *Tillfälligt uppbrott – unga berättar* [1].

Rapportens disposition

Efter det inledande bakgrundsavsnittet beskrivs Socialstyrelsens definition av hemlöshet. Här finns information om vilka som ska räknas som hemlösa i

2011 års mätning och något om skillnaderna jämfört med definitionen 2005. Därefter följer redovisningen av resultatet från kartläggningen.

I första avsnittet redovisas resultatet från kartläggningen som helhet, uppdelat på fyra situationer. Dessa situationer relaterar till grad av stabilitet i boendet. En beskrivning görs av vad som särskiljer villkoren för personer som finns i akut hemlöshet gentemot till exempel personer i de mer långsiktiga boendelösningarna.

Därefter följer ett avsnitt om de personer som ingår i kartläggningen och skillnader mellan olika grupper – män och kvinnor, utrikes födda jämfört med personer födda i Sverige. Föräldrar till barn 18 år och yngre uppmärksammas särskilt i detta avsnitt.

Därnäst följer en beskrivning av hemlösa personer i olika åldrar – personer som är 65 år och äldre, unga vuxna 18–26 år samt barn och unga.

Ett avsnitt ägnas åt särskilda problem som finns i kartläggningsgruppen. Det handlar om missbruks- och beroendeproblem samt psykisk ohälsa.

Hemlöshet finns i hela landet. Ett avsnitt beskriver dels den geografiska fördelningen dels en jämförelse mellan de tre stora städerna och övriga landet

I avsnittet *En förändrad bild av hemlösheten i Sverige* görs ett försök att jämföra resultaten från kartläggningarna 2011 och 2005.

Socialstyrelsen har haft ett särskilt uppdrag att göra en fördjupningsstudie av den sekundära bostadsmarknaden (situation 3), och i ett avsnitt redogörs för resultatet av en intervjustudie med 13 kommuner.

I sista avsnittet presenteras Socialstyrelsens slutsatser.

Bilaga 1 är en tabellbilaga. Bilagorna 2–3 är metodbilagor. Bilaga 4 innehåller enkätformuläret från 2011. I bilaga 5 redogörs för 2005 års definition av hemlösheten. I bilaga 6 presenteras resultaten av kartläggningen kommunvis.

I samtliga tabeller utom den i bilaga 6 har antalsuppgifterna avrundats. Antalsuppgifter under 100 har avrundats till 10-tal och antalsuppgifter över ett tusen har avrundats till hundratal. Motsvarande avrundningar har även gjorts på antalsuppgiften i summan, vilket innebär att en summering av de avrundade uppgifterna inte alltid stämmer.

Vad är hemlöshet?

Hemlöshet förknippas i många sammanhang med en ”uteliggare” eller en person som bor på ett härbärge, men under de senaste tio åren har begreppet fått en vidare innebörd. En bredare krets av personer betecknas nu som hemlösa. Hemlöshet beskriver inte en person, utan en situation individen kan befinna sig i under en kortare eller längre tid.

I detta avsnitt redogörs för den definition av hemlöshet som Socialstyrelsen använt i 2011 års kartläggning, med fyra hemlöshetssituationer. En modell för hur man kan beskriva olika orsaker bakom hemlöshet presenteras också.

Definition av hemlöshet 2011

Akut hemlöshet – situation 1

En person är hänvisad till akutboende, härbärge, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojourer) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. (Detta motsvarar situation 1 i 2005 års kartläggning.)

Institutionsvistelse och kategoriboende – situation 2

En person är intagen eller inskriven på antingen kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänsten, landstinget eller hos en privat vårdgivare, alternativt på HVB-hem (hem för vård eller boende) eller SiS-institution, och planen är att hon eller han ska skrivas ut inom tre månader efter mätperioden, men personen har inte någon egen bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen. Hit räknas även de personer som skulle ha skrivits ut eller flyttat ut, men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad. (Detta motsvarar situation 2 i 2005 års kartläggning.)

Långsiktiga boendelösningar – situation 3

En person bor i en boendelösning som kommunen har ordnat (t.ex. försökslägenhet, träningslägenhet, socialt kontrakt eller kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn eller särskilda villkor eller regler. (År 2005 omfattade situation 3 både personer som befann sig på institution och i stödboende, HVB-hem med mera men som *inte* planerades skrivas ut inom tre månader, se bilaga 2 och bilaga 6. Med denna formulering framgick det dock inte tillräckligt tydligt att personer som bodde i sociala boendelösningar såsom träningslägenheter, sociala kontrakt med mera skulle räknas med. Det ledde till en underrapportering av personer boende i sådana boendelösningar. Detta är anledningen till den förändrade formuleringen av situation 3 i 2011 års kart-

läggning. Samtidigt har definitionen av institutionsboende snävats in och nu räknas endast de som har utskrivningstid inom tre månader eller finns kvar på institutionen på grund av att de inte har tillgång till en egen bostad.)

Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4

En person bor tillfälligt och kontraktslöst hos kompisar, bekanta, familj eller släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt hos släkt, vänner eller andra privatpersoner. Den uppgiftslämnande verksamheten har haft kontakt med personen av detta skäl och känner till att denna hemlöshetssituation gäller under mätperioden. (Detta motsvarar på ett ungefär situation 4 i 2005 års kartläggning. Formuleringen 2011 har förtydligats på så vis att de inneboende- och andrahandskontrakt som avses gäller *hos privatperson*.)

Barn och unga i gråzon

Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att i kartläggningen särskilt undersöka omfattningen av hemlöshet bland barn och unga. Det gäller barn och unga (18 år eller yngre) som av olika skäl lever under ”hemlösa förhållanden” utanför familjen. Det innebär att han eller hon befinner sig i en gråzon mellan familjen och vård- och omsorgssystemet. Detta gäller inte barn och ungdomar (18 år eller yngre) som är placerade utanför hemmet av socialtjänsten enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL eller lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Förtydligande av hemlöshetsdefinitionen 2011

Att definiera hemlöshet är ett sätt att kategorisera problematiken och fånga in olika situationer som den enskilde personen kan befinna sig i [2]. För att kunna följa utvecklingen av hemlösheten och göra jämförelser med tidigare kartläggningar är det centralt att samma definition av hemlöshet används [3].

Det är en svår avvägning att göra eller inte göra förändringar i en definition, men ibland väger behovet av att förtydliga tyngre och en förändring bedöms som nödvändig. Socialstyrelsen har rådgjort med en grupp experter – kommunföreträdare, representanter från myndigheter och frivilligorganisationer samt forskare – och har kommit fram till att hemlöshetsdefinitionen behövde förtydligas i relation till den definition som användes 2005. Framförallt framgick det då inte tillräckligt tydligt att de sociala boendelösningarna som försökslägenhet, träningslägenhet, referensboenden, sociala kontrakt med mera skulle räknas in i kartläggningen. Dessa boendelalternativ fanns dock specificerade i en enkätfråga även i 2005 kartläggning.

Definitionen av hemlöshet 2011 har förtydligats så att sociala boendelösningar och vistelse på institution och behandlingshem har separerats. I mätningen 2005 var dessa samlade under situation 3. De långsiktiga boendelösningarna har nu fått bilda en egen situation 3. Personer som vistas på behandlingsenhet eller institution är nu inräknade i situation 2.

Avgränsning

Utrikes födda personer som inte har permanent uppehållstillstånd ingår inte i denna kartläggning. Ensamkommande flyktingbarn som är placerade genom socialtjänsten räknas heller inte med i mätningen.

Personer i anläggningsboende för asylsökande ingår inte heller. Det gör heller inte personer som kommer från övriga Europa och uppehåller sig i Sverige under längre tid, men saknar förankring här.

Former för boende och vistelse under mätveckan

Den mest centrala frågan i enkätformuläret är på vilket sätt den enskilde har bott eller vistats under vecka 18, 2011, dvs. 2–8 maj. Enkätformuläret innehåller samma svarsalternativ vad gäller frågan om boendeformer som vid 2005 års kartläggning – med några korrigeringar och förtydliganden. Det är möjligt att göra jämförelser mellan de båda åren utifrån dessa olika boendeformer.

År 2005 kunde flera svarsalternativ lämnas om boendeform under den specifika mätveckan, medan det år 2011 endast har varit möjligt att ange ett alternativ.

Skillnader mellan de olika situationerna

Hemlöshetssituationerna 1–4 innebär helt olika villkor. Forskare knutna till den europeiska samarbetsorganisationen i hemlöshetsfrågor, FEANTSA², har i sitt arbete med att systematiskt kategorisera hemlöshet synliggjort tre domäner eller områden, som på olika sätt utgör ett hem:

- *Fysisk domän* – ändamålsenlig bostad eller utrymme som svarar mot den enskildes och hans eller hennes familjs behov.
- *Juridisk domän* – besittningsskydd, dispositionsrätt eller äganderätt till bostaden.
- *Social domän* – möjlighet att upprätthålla privatliv och sociala relationer. [5]

Ett fullgott boende betyder att personen eller hushållet har dispositionsrätt till en fysiskt acceptabel bostad med möjlighet att upprätthålla en privat sfär och sociala relationer. På dessa områden skiljer sig de olika hemlöshetssitu-

² Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri

ationerna markant. Personer i akut hemlöshet (situation 1) har varken tillgång till en fysisk, juridisk eller social domän, medan personer i de mer långsiktiga boendelösningarna som lägenheter med sociala kontrakt (situation 3) främst saknar den juridiska domänen.

Hemlöshet – ett komplext problem

Olika aktörers uppfattningar om orsakerna till hemlösheten påverkar vilka val av åtgärder som anses vara mest ändamålsenliga och effektiva. Aktörer på området har också möjlighet att agera på olika nivåer. Sverige hade tidigare främst ett individperspektiv på hemlöshetsproblematiken, men de flesta är idag överens om att det är en kombination av olika faktorer som påverkar hemlösheten för individer i ett samhälle. I nedanstående tabell redovisas överskådligt olika sådana faktorer.

Tabell 1. Olika nivåer, aspekter och sårbarhetsfaktorer i hemlöshetsproblematiken.

Orsaker	Aspekter relevanta för sårbarhet	Inverkan på bostadsexkludering
Strukturella	Arbetsmarknaden	Påverkar arbetslöshet, anställningsförhållanden, urbanisering
	Bostadsmarknaden	Påverkar lokal konkurrens om hyreslägenheter och krav på bostadssökande
	Migration	Påverkar risk för segregation, främlingsfientlighet, rasism och diskriminering
	Definitioner av medborgarskap	Påverkar vem som har rätt/tillgång till olika slags service och bostäder
Institutionella	Utbud av service och vård i förhållande till behov	Påverkar tillgång, kostnader och väntetider
	Fördelningsmekanismer (bostadskö och bostadsförmedling)	Påverkar möjlighet till bostad och risken för segregering
	Hyreslagstiftning (inkl förutsättningar för vräkning)	Påverkar risk för bostadsförlust och den sekundära bostadsmarknadens karaktär
	Samordning av offentlig service (inkl boendestöd)	Påverkar boendestödets utformning och kontinuitet
	Bostadsförsörjningsplanering	Påverkar tillgång på hyresbostäder
	Fördelning av ansvar för individuell bostadsförsörjning/hemlöshet	Påverkar villkor för bostad m.m.
Relationer	Familjesituation	Påverkar krav på bostadens storlek
	Familjerelationer (inkl. våld i hemmet)	Påverkar möjligheter att bo kvar i en gemensam bostad
	Relationssammanbrott (död, skilsmässa, separation)	Innebär risk för akut bostadsförlust
	Nätverk	Påverkar möjlighet till tillfällig (eller ny, egen) bostad
Individuella	Ekonomisk situation (inkl. anställningsstatus, längd och trygghet)	Påverkar disponibel inkomst samt möjlighet att erhålla och behålla en bostad
	Etnisk tillhörighet	Påverkar risk för diskriminering
	Medborgarstatus (inkl. status som flykting, asylsökande eller ej)	Påverkar tillgång och rättigheter till vård, skydd, och möjligheten att hyra egen bostad
	Hälsa, funktionsstatus (inkl. förekomst av funktionsnedsättning)	Påverkar inkomst, bostadsbehov och eventuell rätt till LSS-bostad
	Förekomst av individuella problem (inkl. missbruk)	Påverkar arbetsmöjligheter, inkomst, risk för vräkning och diskriminering
	Förekomst av individuella resurser (inkl. utbildning)	Påverkar disponibel inkomst samt möjlighet att erhålla och behålla en bostad

Källa: Översättning, revidering och anpassning till svenska förhållanden av Ingrid Sahlin utifrån figur 2.1 i Bill Edgar och Henk Meert (2005) *Fourth Review of Statistics on Homelessness in Europe. The ETHOS Definition of Homelessness* (Bryssel: FEANTSA).

Hemlösheten i Sverige

”Någonstans att bo. Det är liksom grunden till en trygghet...”

Ur Rädda Barnens rapport, Tillfälligt uppbrott – unga berättar [1].

”För den som aldrig saknat ett eget hem är det nästan omöjligt att förstå vad som händer i själen med dem som står utanför. Det är som när man skalar en lök. Först förlorar man sin bostad. Sedan sina personliga ägodelar en efter en. Så försvinner all självrespekt och ersätts av självförakt. Som är det tyngsta bagaget att bära med sig, blir bara tyngre för varje år.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Bostaden är inte bara en plats där man har sina personliga tillhörigheter, där man kan stänga dörren om sig och själv bestämma vem som får komma in. Bostaden markerar på många sätt en persons sociala position. Att ha en bostad är också nära förknippat med ett antal viktiga ”förmågor”, till exempel möjligheten att ha ett arbete, sköta sin hälsa och planera för framtiden [6].

I detta avsnitt redovisas situationen för samtliga personer som inrapporterats som hemlösa eller utestängda från bostadsmarknaden under mätveckan, vecka 18, 2–8 maj 2011.

Sammanfattning

- Sammanlagt har cirka 34 000 personer inrapporterats som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden, enligt Socialstyrelsens definition, under mätveckan. Denna totalsiffra går inte att jämföra med 2005 års totalsiffra, på grund av det förtydligande i definitionen av hemlöshet som gjorts.
- I akut hemlöshet (situation 1) fanns cirka 4 500 personer. De flesta är män. Missbruks- och beroendeproblem är vanligt, men en stor grupp har inga sådana problem. Många är födda utanför Sverige. En stor andel är föräldrar till barn som är 18 år eller yngre.
- På institutioner och i kategoriboenden (situation 2) fanns cirka 5 600 personer. Andelen män är också hög jämfört med de andra situationerna. Många har missbruks- och beroendeproblematik och psykisk ohälsa. En lägre andel än i de övriga hemlöshetssituationerna är föräldrar till barn som är 18 år och yngre.
- I de mest långsiktiga boendelösningarna (situation 3) bodde cirka 13 900 personer. Här finns många familjer. Missbruks- och beroendeproblematik är minst förekommande här jämfört med hela gruppen hemlösa personer. Andelen utrikes födda är hög.

- Personerna i eget ordnat kortsiktigt boende (situation 4) var cirka 6 800. De är yngre än i de övriga situationerna. Många har problem med missbruk och beroende.

Hemlöshet i Sverige 2011

Sammanlagt har cirka 34 000 personer, enligt Socialstyrelsens definition, inrapporterats som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden under mätveckan. I denna grupp finns personer som lever under mycket olika villkor och har olika behov av stöd från samhället. Av de inrapporterade hemlösa personerna befann sig cirka 4 500 personer i akut hemlöshet, varav 280 sov ute eller i offentliga utrymmen. 5 600 personer vistades på institution/kategoriboende. 13 900 personer bodde i långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden) och 6 800 personer i eget ordnat, kortsiktigt boende.

Mätningen 2011 skiljer sig något från tidigare kartläggningar. Exempelvis har en bredare grupp personer inrapporterats från socialtjänsten i årets mätning, genom ett förtydligande i Socialstyrelsens definition av hemlöshet. Detta innebär att en jämförelse av hemlöshetens omfattning mellan årets och 2005 års kartläggning inte enkelt låter sig göras.

Utifrån den vida definition som används vid kartläggningen kommer personer som befinner sig i sinsemellan mycket olika situationer att beskrivas. Det rör sig om allt från personer i akut hemlöshet, som vistas på exempelvis härbärgen, och personer som saknar bostad efter att ha vistats på institution till personer som bor i försökslägenhet eller med sociala kontrakt och då kan ha en förhållandevis mer stabil boendesituation. Det är väsentligt att fånga in alla boendeformer, eftersom ett syfte med kartläggningen är att ge ett så fullständigt underlag som möjligt för vidare arbete med policyer, strategier och handlingsplaner på området, både nationellt och lokalt [7]. Det har också varit viktigt att redovisa grupperna var för sig – och inte enbart som en helhet – för att göra de mycket skilda villkoren synliga. I avsnittet *En förändrad bild av hemlösheten* görs vissa jämförelser med 2005 års kartläggning vad gäller hela gruppen hemlösa personer.

Boendeformer för samtliga hemlösa personer

I nedanstående tabell redovisas alla boendeformer³ som uppgiftslämnarna har haft möjlighet att uppge och hur många personer som befann sig i dessa under mätveckan. Även andelen i procent anges. Endast ett alternativ har fått anges.

³ Resultaten som följer bygger på svaren på fråga 10 i enkäten. Rubriken benämndes där "boendesituation" istället för "boendeform", som används i föreliggande rapport.

Tabell.2. Boendeformer, samtliga hemlösa personer, vecka 18, 2011. Antal, andelar i procent.

Boendeformer 2011	Antal	Andel i procent
Offentliga utrymmen/utomhus (situation 1)	280	1
Tält (situation 1)	50	0,2
Husvagn/camping (situation 1)	250	1
Härbärgen/akutboende (situation 1)	1 100	3
Hotell/vandrarhem (situation 1)	1 100	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende) (situation 1)	1 400	4
Skyddat boende (situation 1)	430	1
Kategoriboenden - inackorderingshem/stödboenden/boendekollektiv - ej LSS (situation 2)	3 300	10
Referensboende/träningslägenhet (situation 3)	2 200	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt /kommunalt kontrakt (situation 3)	11 700	36
Institutionsboende – utskrivning inom 3 månader (situation 2)	1 700	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – utskrivning 3 mån (situation 2)	710	2
Ofrivilligt hos familj/släkt (situation 4)	2 600	8
Ofrivilligt boende hos vänner/bekanta (situation 4)	2 300	7
Tillfälligt andrahandskontrakt, kortare än 3 mån, hos privatperson (situation 4)	560	2
Tillfälligt inneboende – kortare än 3 mån, hos privatpersoner (situation 4)	1 400	4
Annat	1 600	5
SUMMA inkl bortfall	34 000	
Bortfall: boendeformer = 4 procent		

Den högsta andelen (36 procent) av personerna i kartläggningen bodde i försökslägenheter, hade sociala kontrakt och dylikt. Tillsammans med dem som bodde i referensboenden och träningslägenheter (7 procent) utgjorde de nästan hälften av det totala antalet hemlösa personer (situation 3). Dessa boendeformer kallas även den sekundära bostadsmarknaden.

Cirka 20 procent bodde ofrivilligt inneboende hos släkt, vänner eller tillfälligt med andrahandskontrakt (situation 4).

En mindre andel personer (17 procent) fanns i kriminalvård, på institution eller i olika typer av stöd- och kategoriboende och skulle skrivas ut inom tre månader (situation 2).

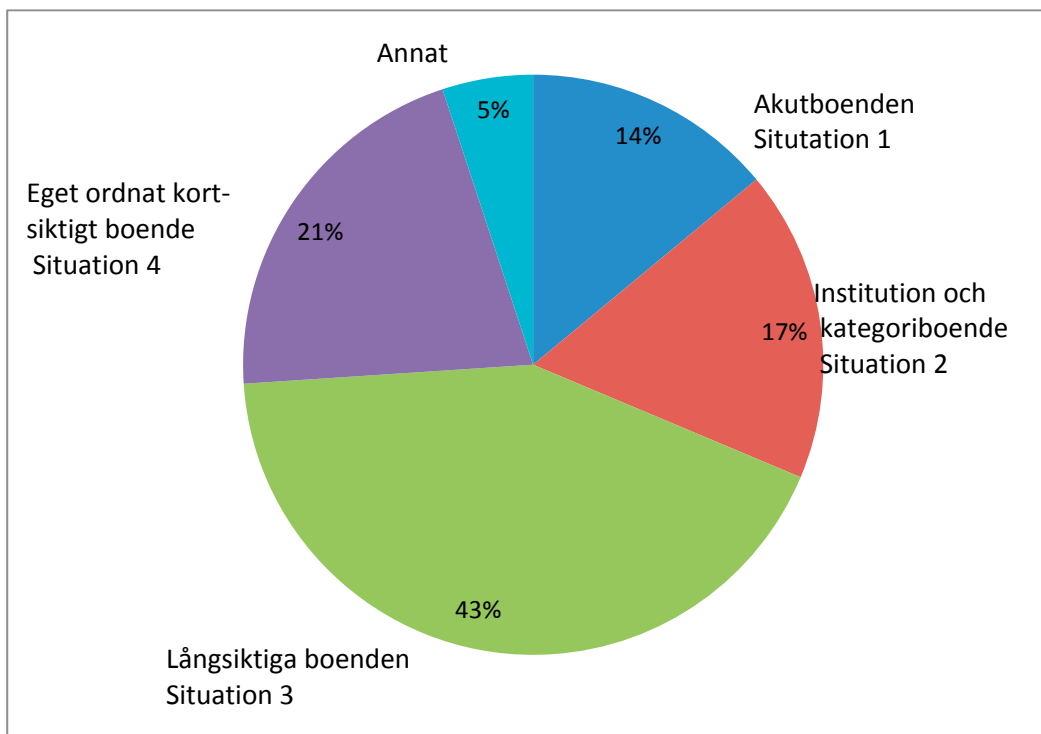
I akut hemlöshet befann sig cirka 14 procent av personerna i kartläggningen. Personerna var hänvisade till härbärgen, akutboenden, skyddat boende, tält, camping, vandrarhem och hotell. Knappt en procent saknade helt boende och vistades utomhus eller i offentliga utrymmen (situation 1) (tabell 2).

Personerna i de olika situationerna

Gruppen hemlösa personer är heterogen. Här finns personer som inte kan komma in på den ordinarie bostadsmarknaden, främst på grund av att de saknar förankring på arbetsmarknaden. Andra har omfattande problematik och är i stort behov av stöd och hjälp från samhället. Det som förenar är att personerna befinner sig i osäkra boendeförhållanden. Vid kartläggningen 2005 slogs fast att hemlöshet är ett problem i sig, oberoende av vilka andra svårigheter personen kan ha. Hemlöshet riskerar dessutom att förstärka andra problem [2].

Nedan åskådliggörs fördelningen av personer på de olika hemlöshetssituationerna. Därefter redogörs för vad som är utmärkande för personerna i de olika situationerna. För att synliggöra skillnaderna inom gruppen hemlösa personer redovisas de olika situationerna var för sig.

Figur A . Hemlöshet i de olika situationerna, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Personerna i akut hemlöshet (situation 1)

Personerna är hänvisade till akutboende, härbärge, jourboende, skyddat boende (exempelvis kvinnojourer) eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. Därutöver ingår även skyddat boende, hotell, camping, vandrarhem eller husvagn (situation 1).

Sammanlagt befann sig cirka 4 500 personer (14 procent) i denna situation.

Andelen kvinnor var 33 procent (antal ca 1 500) och män 67 procent (antal cirka 3 000). Medelåldern i gruppen var 43 år. Omkring 40 procent var födda utanför Sverige.

Personer i den här situationen befinner sig under de mest osäkra boendevillkoren. Missbruks- och beroendeproblem och psykisk ohälsa är vanligt förekommande i denna grupp. En hög andel har ekonomiskt bistånd. Mycket få har inkomst av lönearbete. Det är vanligt att personerna är föräldrar till barn under 18 år (bilaga 1, tabell 1).

Drygt hälften av personerna som befann sig i den här situationen under den aktuella veckan hade varit hemlösa kortare tid än ett år, och cirka en fjärdedel kortare tid än 3 månader. För cirka 10 procent hade hemlösheten varat i mer än 10 år (bilaga 1, tabell 2).

Missbruk och beroende angavs av uppgiftslämnarna som den vanligaste orsaken till hemlösheten. Även psykisk ohälsa och vräkning uppgavs som vanliga orsaker. Våld i familjen uppgavs som en vanligare orsak till hemlösheten i denna situation än i de övriga (bilaga 1, tabell 3).

Under det senaste året hade personerna främst fått boendeinsatser (cirka 70 procent) och ekonomiskt bistånd. Strax under 30 procent hade fått insatser mot missbruk och cirka en femtedel hade fått insatser för psykisk ohälsa (bilaga 1, tabell 4).

"Under uteliggåråren byggde jag märkligt nog upp en känsla av frihet och oberoende, allt för att döva saknaden efter en fast punkt i tillvaron."

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Personerna på institution och i kategoriboende (situation 2)

Personerna är intagna eller inskrivna på antingen kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänst, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem eller SiS-institution och planen är att de ska skrivas ut inom tre månader efter mätperioden, men de har inte någon egen bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen. Hit räknas även de personer som skulle ha skrivits ut eller flyttat ut, men som är kvar på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad (situation 2).

Sammanlagt fanns cirka 5 600 personer (17 procent) i denna situation.

Andelen kvinnor var 21 procent (antal cirka 1 200) och andelen män 79 procent (antal cirka 4 400). Medelåldern i gruppen var 43 år. Andelen personer födda utanför Sverige var 22 procent.

Personerna i den här gruppen har en osäker framtida boendesituation. Jämfört med de andra hemlöshetssituationerna är det här den högsta andelen personer med missbruk och psykisk ohälsa finns. Många hade sjukersättning som inkomstkälla, men vanligt var även ekonomiskt bistånd (bilaga 1, tabell 1).

Cirka 40 procent hade varit hemlösa i 4 år eller längre, varav cirka 15 procent under längre tid än 10 år. En hög andel hade också varit hemlösa i 1–3 år (bilaga 1, tabell 2).

Uppgiftslämnarna har angett missbruk och beroende samt psykisk ohälsa som vanliga orsaker till hemlösheten. Att det saknas bostad efter kriminalvård eller institution har också angetts som orsak till hemlösheten (bilaga 1, tabell 3).

Personerna i den här gruppen hade främst fått insatser mot missbruk och beroende (över 50 procent) och boendeinsatser (cirka 60 procent) under det senaste året. Knappt hälften hade fått ekonomiskt bistånd.

En högre andel, jämfört med övriga grupper, hade varit i kriminalvård och frivård (bilaga 1, tabell 4).

”Själv har jag ingen aning om vart jag ska ta vägen. Klarar inte av härbärgen och boenden som påminner om olika slags institutioner och fängelser jag vistats på alltför många år av mitt liv.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Personerna i långsiktiga boendelösningar – sekundära bostadsmarknaden (situation 3)

En person bor i en boendelösning som kommunen har ordnat (t.ex. försökslägenhet, träningslägenhet, socialt kontrakt eller kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor eller regler (situation 3).

Sammanlagt cirka 13 900 personer (43 procent) befann sig i denna situation. Av dessa var 45 procent kvinnor (antal cirka 6 200) och 55 procent män (antal cirka 7 600). Medelåldern var 43 år. Andelen utrikes födda var 35 procent.

I denna situation finns personer som bor relativt stabilt. Jämfört med de andra situationerna finns här den största andelen kvinnor, och många är föräldrar. En lägre andel har missbruk och beroende i förhållande till de övriga situationerna. Ekonomiska problem är vanliga och ekonomiskt bistånd är främsta inkomstkällan för cirka hälften av personerna. Drygt 10 procent har inkomst av lönearbete, vilket är högre än i de övriga situationerna (bilaga 1, tabell 1).

Många av dem som bodde i försökslägenheter och liknande under den aktuella veckan hade varit hemlösa relativt lång tid, nästan 40 procent i 1–3 år. En hög andel hade också varit hemlösa i 4 år och längre, varav cirka 10 procent i mer än 10 år (bilaga 1, tabell 2).

Den vanligaste orsaken till hemlöshet uppgavs av uppgiftslämnarna vara att personerna inte blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Därefter kom vräkning och sedan missbruk, men detta gällde för betydligt lägre andelar (bilaga 1, tabell 3).

De insatser som personerna i de mer långsiktiga boendelösningarna hade fått var ekonomiskt bistånd, boendeinsatser och boendestöd. En förhållandevis låg andel, omkring 20 procent, hade fått insatser mot missbruk och psykisk ohälsa. Jämförelsevis hade ytterst få varit i kriminalvård (bilaga 1, tabell 4).

”Nu, efter många år, har jag börjat den svåra klättringen upp. Jag har en adress, en dörr att stänga och få vara i fred bakom. Åter finns jag i folkbokföringen och har ett socialt nät. Så egentligen hör jag inte längre hemma bland de hemlösa. Eller? Jag bör ju, eftersom jag har ett boende, numera räknas till er väletablerade människor. Eller? Med ena foten står jag fortfarande kvar i de hemlösas skara. Vet ju inte hur länge jag får bo kvar i mitt genomgångsboende.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Personerna i eget ordnat kortsiktigt boende (situation 4)

En person bor tillfälligt och kontraktslöst hos vänner/bekanta, familj/släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt hos en privatperson. Den uppgiftslämnande verksamheten har haft kontakt med personen av detta skäl och känner till att denna hemlöshetssituation gäller under mätperioden (situation 4).

Sammanlagt cirka 6 800 personer (cirka 21 procent) befann sig i situation 4 under mätveckan. Av dessa var 32 procent kvinnor (antal cirka 2 200) och 68 procent män (antal cirka 4 600). Medelåldern var 34 år. Andelen utrikes födda var 38 procent.

Personerna i denna situation har själva tillfälligt ordnat sitt boende. Här finns de yngsta personerna. En hög andel har ekonomiskt bistånd. Det finns en grupp som har missbruk och beroende (cirka 40 procent) (bilaga 5, tabell 1).

Många (cirka 60 procent) som under mätveckan bodde inneboende eller med kortvariga andrahandskontrakt hade varit hemlösa mindre än ett år. De vanligaste orsakerna till hemlösheten uppgavs vara missbruk och beroende (32 procent) eller att inte ha blivit godkänd på den ordinarie bostadsmarknaden. Skilsmässa och konflikt i familjen angavs vara orsak för cirka 30 procent av personerna i gruppen (bilaga 1, tabell 3).

Personerna i dessa kortsiktiga boendelösningar hade främst fått ekonomiskt bistånd. Därefter kom insatser mot missbruk och mot psykisk ohälsa. (bilaga 1, tabell 4).

”Innan jag blev hemlös tänkte jag aldrig på vart jag hörde. Allting flöt bara på med jobb, villa, sommarstuga och ett så kallat normalt liv. Sedan gick jag in i väggen och all denna trygga normalitet tycktes försvinna över en natt. Det dröjde inte länge förrän jag tyckte mig ha etablerat exakt var jag hörde hemma. Nere på absoluta botten.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Skillnader mellan de olika situationerna

De viktigaste skillnaderna mellan de olika situationerna är den grad av stabilitet och trygghet som boendet ger. Mest osäkra är de akuta boendelösningarna som härbärge, hotell, vandrarhem, camping etcetera. Försökslägenheter, sociala kontrakt och dylikt ger den största långsiktigheten och därmed stabilitet och trygghet. Men denna stabilitet är relativ, beroende på de villkor i form av uppsägningstid med mera som kan vara förknippade med hyresavtalet.

Resultatet av kartläggningen visar att det fanns skillnader mellan de grupper av personer som under vecka 18 inrapporterades i de olika situationerna. I den akuta hemlösheten fanns främst män, en hög andel personer med missbruk och beroende samt fysisk och psykisk ohälsa. Ekonomiskt bistånd var den främsta inkomstkällan. Många som rapporterades befinna sig i den här situationen är även föräldrar till barn under 18 år.

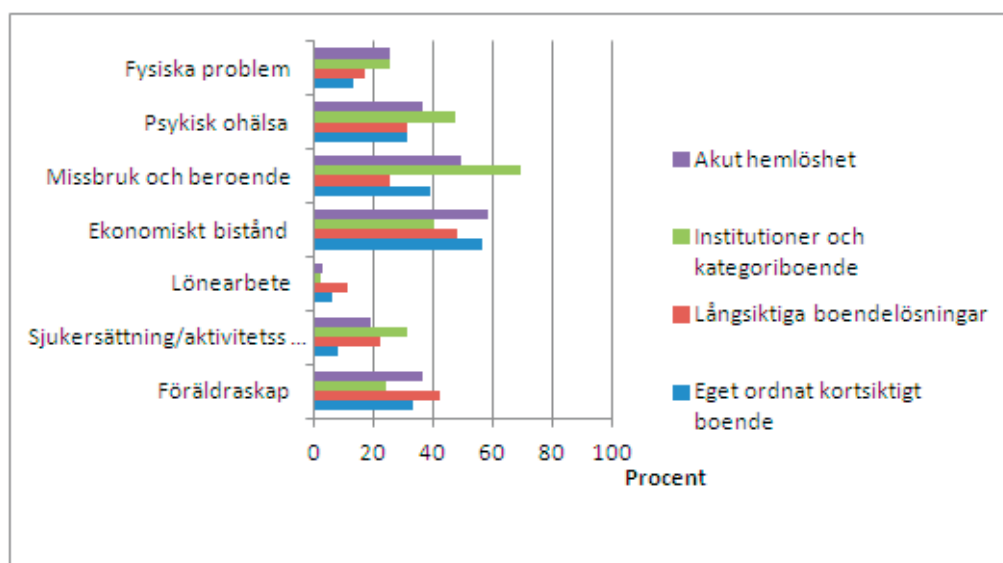
Bland de personer som bodde på institution, inom kriminalvården eller i olika former av stödboenden fanns den högsta andelen med missbruks- och beroendeproblem samt fysisk och psykisk ohälsa. Färre i denna hemlöshets-situation uppgavs vara föräldrar. Den högsta andelen med sjukersättning fanns här.

I de mer långsiktiga boendelösningarna fanns fler kvinnor, högst andel föräldrar, minst missbruksproblem och psykisk ohälsa.

Bland dem som själva kortsiktigt hade ordnat sitt boende var många yngre. Det förekom missbruk och beroende i gruppen. En hög andel uppgavs också vara föräldrar (figur B).

Nedan visas en figur över olika faktorer som föräldraskap, inkomstkälla och problematik i form av missbruk eller psykisk ohälsa och hur dessa skiljde sig åt mellan de olika situationerna. För att kunna ge riktade insatser till personer som är hemlösa behövs kunskap om vad som är utmärkande för de olika grupperna och vilka behov grupperna har.

Figur B. Andel personer i de olika situationerna under v 18, 2011, som uppgavs uppfylla respektive variabel. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Vilka är de hemlösa personerna?

I detta avsnitt beskrivs ett antal grupper av hemlösa personer. Det gäller kvinnor respektive män, personer som är födda i respektive utanför Sverige samt den grupp som är föräldrar till barn som är under 18 år. Syftet är att ytterligare differentiera bilden av den inrapporterade gruppen och därigenom öka kunskapen och möjligheterna att erbjuda rätt insatser.

Sammanfattning

- Kvinnor bor i försökslägenheter i större utsträckning än män. Däremot är män i större utsträckning akut hemlösa. En större andel kvinnor är föräldrar till barn upp till 18 år jämfört med männen. Det är också en högre andel kvinnor som är födda utanför Sverige jämfört med männen.
- Problem med missbruk och beroende är dubbelt så vanligt bland männen. Den psykiska problematiken är ungefär lika vanlig bland män som bland kvinnor.
- Bland de utrikes födda bor merparten i försökslägenheter och dylikt. En tredjedel av de utrikes födda kom från Europa. Den närmast största andelen kom från Mellanöstern och närmast därefter från Afrika. En hög andel är föräldrar till barn upp till 18 år. Andelen med missbruksproblem är mycket lägre bland de hemlösa personerna som är födda utomlands än bland de som är födda i Sverige.
- En tredjedel av de hemlösa personerna är föräldrar till barn 18 år och yngre. Den största andelen av dessa bor i försökslägenheter och dylikt. Nästan hälften av föräldrarna har daglig omvårdnad om barnen. Färre har missbruksproblem och psykisk ohälsa i denna grupp än i hemlöshetsgruppen som helhet. Familjeproblem är vanliga. Den främsta orsak som anges till hemlösheten är att de inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden.

Kvinnor och män i hemlöshetskartläggningen

I kartläggningen 2005 uppmärksammades att det fanns skillnader mellan kvinnornas och männens situation på en rad områden [2]. Nedan kommer några faktorer från mätningen 2011 att särskilt belysas.

I kartläggningen 2011 inrapporterades sammanlagt cirka 21 200 män (64 procent) och cirka 11 700 kvinnor (36 procent). För cirka 1 100 personer angavs inte kön. Av männen var 33 procent utrikes födda, och av kvinnorna var den andelen 39 procent.

Boendeformer

Vid mätningen 2011 fanns påvisbara skillnader mellan könen när det gäller vilka boendeformer som var mest förekommande. Framför allt bodde kvinnor i större utsträckning i försökslägenheter, i referensboende eller med socialt kontrakt (54 procent) – det vill säga i de långsiktiga boendelösningarna. Ungefär en femtedel av kvinnorna bodde inneboende eller tillfälligt i andra hand. Skyddat boende var nästan enbart ett boendalternativ för kvinnor. Ytterst få kvinnor vistades utomhus eller i offentliga utrymmen, och en lägre andel befann sig i de övriga mer akuta boendalternativen vid en jämförelse med männen.

Av männen bodde också en relativt stor andel i försökslägenheter och liknande (cirka 37 procent), men andelen var lägre än för kvinnorna. En högre andel män bodde i kategoriboenden och 13 procent befann sig i akut hemlöshet. En lika stor andel som bland kvinnorna, ungefär 20 procent, bodde inneboende eller med korta andrahandskontrakt. Ungefär 1 procent sov ute (bilaga 1, tabell 5).

Mer om kvinnornas och männens situation

I nedanstående tabell redovisas ett antal faktorer uppdelade på kön. De andelar som redovisas är inom gruppen kvinnor respektive inom gruppen män. Exempelvis är 48 procent av kvinnorna föräldrar till barn som är 18 år och yngre, medan endast 29 procent av männen är det. I kolumnen Total redovisas hur stor andel av hela populationen som har angetts uppfylla respektive variabel.

Tabell 3. Jämförelse mellan kvinnor och män vad gäller ett antal variabler, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Profil	Kvinnor	Män	Total ⁴
Andel i procent			
Förälder till barn 18 år och yngre	48	29	36
Födda i Sverige	61	68	66
Födda utrikes	39	32	34
Missbruk	24	49	40
Psykisk ohälsa	36	35	36
Fysisk ohälsa	17	19	19
Familjeproblem	26	15	19

Bortfall: kön= 3 procent, missbruk=5 procent, problematik: psykisk ohälsa, fysisk ohälsa, familjeproblem=16 procent, föräldrar =7 procent, födelseland=6 procent

En större andel av kvinnorna är föräldrar till barn som är 18 år och yngre jämfört med männen. Det är också en något större andel kvinnor som är födda utanför Sverige. Problem med missbruk och beroende är dubbelt så vanligt förekommande bland männen, medan den psykiska problematiken är

⁴ Total= hemlöshetskartläggningen totalt

ungefär lika vanlig bland män och kvinnor. Andelen som har familjeproblem är högre bland kvinnorna (tabell 3).

Jämförelse mellan de olika faktorerna

Ett annat sätt att jämföra kvinnornas och männens situationer är att se på hur männen och kvinnorna fördelar sig inom respektive variabel, exempelvis föräldrar, utrikes födda, psykisk ohälsa. Här är det mer intressant att se på antal för att få en bild av hur många personer det faktiskt gäller. Här framgår skillnader mellan könen vad gäller antal personer som exempelvis är föräldrar.

Tabell 4. Jämförelse mellan män respektive kvinnor vad gäller nedanstående variabler. Resultatet redovisas i antal personer.

Profil	Kvinnor antal	Män antal	Total antal
Förälder till barn 18 år och yngre	5 400	5 700	11 300
Födda i Sverige	6 900	13 900	21 100
Födda utrikes	4 300	6 500	10 900
Missbruk	2 700	10 100	13 000
Psykisk ohälsa	3 600	6 500	10 200
Fysisk ohälsa	1 700	3 500	5 300
Familjeproblem	2 800	3 000	5 900

Bortfall: kön= 3 procent, missbruk=5 procent, problematik: psykisk ohälsa, fysisk ohälsa, familjeproblematik =16 procent, föräldrar =7 procent, födelseland=6 procent

Det finns ungefär lika många föräldrar till barn som är 18 år och yngre bland kvinnorna och bland männen, trots att männen är i majoritet i kartläggningen. Totalt ingår nästan dubbelt så många svenska män som svenska kvinnor i mätningen. Skillnaderna i antal mellan män och kvinnor är inte lika stora när det gäller utrikes födda personer. Män är i stor majoritet bland personer med missbruks- och beroendeproblem. Familjeproblem fördelar sig däremot jämt (tabell 4).

Inkomstkällor

Att hemlöshet är ett fattigdomsproblem är de flesta överens om. I övriga Europa har hemlöshet och fattigdom länge varit nära sammankopplat. Även i Sverige finns numera en samsyn om att så är fallet. Framväxten av denna konsensus kan ha påverkats av att EU:s medlemsländer sedan 2000 samarbetar för att bekämpa fattigdom och social exkludering [8].

Nedan redovisas hur svaren har fördelats när det gäller kvinnors och mäns inkomstkällor. Flera svar har kunnat lämnas på frågan.

Tabell 5. Jämförelse av inkomstkälla inom gruppen kvinnor respektive gruppen män, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Inkomst	Kvinnor	Män	Total
Andel i procent			
Lön	6	5	5
Lön tillfälligt arbete	1	1	1
Ekonomiskt bistånd	51	49	49
Aktivitetsstöd	3	3	3
A-kassa	1	1	1
Sjukpenning	4	1	2
Sjukersättning	18	21	20
Ålderspension	2	4	3
Introduktionsersättning	3	2	2
Studiemedel	3	1	2
Annat	6	5	5
Saknar inkomstkälla	3	6	5

Bortfall=9 procent

Den vanligaste inkomstkällan för både kvinnor och män var ekonomiskt bistånd, följt av sjukersättning. En större andel kvinnor än män hade sjukpenning och en större andel män än kvinnor hade sjukersättning (tabell 5).

”Att bli hemlös innebar för mig den yttersta skammen och jag inbillade mig att jag var ensam om det.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Utrikes födda personer och personer födda i Sverige

I 2005 års mätning konstaterades att det fanns skillnader mellan utrikes födda personer och personer födda i Sverige.

I detta avsnitt uppmärksammas särskilt personer som är födda utanför Sverige.

I kartläggningen efterfrågades födelseland på samma sätt som det gjordes vid mätningen 2005. Personerna skulle ha uppehållstillstånd i Sverige, vilket betyder att flyktingar inte räknats med i denna kartläggning.

Totalt var cirka 10 900 personer födda utanför Sverige, vilket var 34 procent av det totala antalet personer. Av dessa var cirka 40 procent kvinnor (antal cirka 4 300) och cirka 60 procent män (antal cirka 6 500).

Födelseregion

Nedan redovisas uppgiftslämnarnas svar på i vilken del av världen de utrikes födda personerna är födda:

Tabell 6. De utrikes födda personernas födelseregion, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal och procent.

Land	Antal	Andel i procent
Norden	1 500	14
Övriga Europa	2 000	18
Nordamerika	70	1
Mellanöstern	3 100	29
Övriga Asien	890	8
Afrika	2 500	23
Sydamerika	600	6
Annat	310	3

Bortfall: födelseland=6 procent

En tredjedel av de utrikes födda kom från Europa. Den närmast största andelen kom från Mellanöstern och närmast från Afrika (tabell 6).

Boendeformer

Den största andelen av de utrikes födda personerna (37 procent) bodde i försökslägenheter och liknande. Näst störst andel bodde inneboende eller med kortvarigt andrahandskontrakt (24 procent). En liten andel (7 procent) befann sig i kriminalvård, medan 1 procent vistades utomhus eller i offentliga utrymmen.

Vid en jämförelse med hela kartläggningen skiljer sig denna grupp främst genom att en högre andel bodde på hotell och vandrarhem och i skyddat boende. En något mindre andel bodde på institution och i kategoriboenden (bilaga 1, tabell 6).

Vilka är de utrikes födda hemlösa personerna?

Nedanstående tabell visar skillnader på några olika områden mellan utrikes födda personer, personer födda i Sverige samt alla hemlösa personer.

Tabell 7. Utrikes födda respektive personer födda i Sverige som angetts vara föräldrar, har ekonomiskt bistånd som inkomstkälla, missbruk, psykisk ohälsa, familjeproblem samt inget känt problem utöver brist på bostad, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Profil	Utrikesfödd	Född i Sverige	Total
Andel i procent			
Föräldrar till barn 18 år och yngre	48	29	36
Ekonomiskt bistånd	54	47	49
Missbruk	22	50	40
Psykisk ohälsa	28	39	36
Familjeproblem	24	17	19
Inget känt problem utöver brist på bostad	25	14	17

Bortfall: födelseland=6 procent

En hög andel bland de utrikes födda personer som ingick i kartläggningen är föräldrar till barn som är 18 år och yngre. I den grupp med personer som är födda i Sverige är andelen lägre. Det är också en högre andel av de utrikes födda som hade ekonomiskt bistånd. Däremot är det en avsevärt lägre andel än bland personer födda i Sverige som har missbruksproblem. Även andelen personer med psykisk ohälsa är lägre än i den svenskfödda gruppen. En fjärdedel har av uppgiftslämnarna inte bedömts ha något känt problem utöver bristen på bostad, vilket är en betydligt högre andel än bland personerna som är födda i Sverige (tabell 7).

”Jag offrade mitt liv för frihet och demokrati och för min familj och nu måste jag leva så hårt och utsatt i ett demokratiskt land.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Orsak till hemlöshet i gruppen utrikes födda personer

Den vanligaste inrapporterade orsaken till hemlöshet bland utrikes födda personer var att de inte blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. För 20 procent angavs missbruk och psykisk ohälsa vara orsak till hemlösheten. Jämfört med den totala hemlöshetsgruppen var orsaken för de utrikes födda i mindre utsträckning vräkning, missbruk och psykisk ohälsa, medan familjerelaterade orsaker var vanligare.

Föräldrar till barn 18 år och yngre

”Det här med att ha familj är något jag inte längre tar för givet, utan som en välsignelse, efter att under många år som hemlös inte ha haft kontakt med dem.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Att leva under osäkra boendeförhållanden när man är förälder är en stor påfrestning. I detta avsnitt beskrivs de personer som är föräldrar till barn som är 18 år och yngre.

I enkäten ställdes frågan om personen är förälder till barn 18 år eller yngre och därefter om föräldrarnas umgänge med barnet/barnen.

I kartläggningen inrapporterades att cirka 11 300 personer (36 procent) var föräldrar till barn 18 år eller yngre. För cirka 2 300 personer lämnades ingen uppgift om de var föräldrar eller inte. Av de personer som uppgavs vara föräldrar var 49 procent kvinnor (antal cirka 5 400) och 51 procent män (antal cirka 5 700). Av föräldrarna till barn 18 år och yngre var 46 procent utrikes födda (antal cirka 5 000).

Boendeformer

Föräldrarna i kartläggningen bodde främst i försökslägenheter och referensboenden. Andelen i dessa boendalternativ var högre (cirka 50 procent) för gruppen föräldrar än för hela kartläggningsgruppen. Cirka en femtedel bod-

de inneboende hos släkt och vänner eller med tillfälliga andrahandskontrakt. Det var ungefär samma andel föräldrar som befann sig i akut hemlöshet som i hela kartläggningsgruppen (bilaga 1, tabell 7).

Föräldrarnas umgänge med barnen

Nedan redogörs för omfattningen av föräldrarnas umgänge med sina barn.

Tabell 8. Föräldrarnas umgänge med barnen vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal och procent.

Umgänge	Antal	Andel i procent
Daglig omvårdnad	4 800	46
Växlevis omvårdnad	610	6
Regelbundet umgänge	2 500	23
Sporadiskt umgänge	2 300	22
Inget umgänge	960	9

Bortfall: föräldrar= 7 procent,

Nästan hälften av föräldrarna till barn som är 18 år eller yngre har daglig omvårdnad om barnen. Cirka 45 procent har regelbundet umgänge eller sporadiskt umgänge. Endast 9 procent har inget umgänge alls med sina barn (tabell 8).

Föräldrars umgänge i de olika situationerna

För att få mer information om hur föräldrarna bodde och hur umgänget fördelade sig redovisas nedan en tabell över de olika situationerna kopplat till hur umgänget med barnen såg ut.

Tabell 9. Föräldrarnas umgänge med barnen uppdelat på olika hemlöshetssituationer, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal och procent.

Umgänge	Sit. 1		Sit. 2		Sit. 3		Sit. 4	
	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent	Antal	Andel i procent
Daglig omvårdnad	570	41	90	8	3 400	65	530	26
Växlevis omvårdnad	30	2	20	2	400	8	130	6
Regelbundet umgänge	250	18	440	37	980	19	640	31
Sporadiskt umgänge	380	28	470	40	580	11	670	33
Inget umgänge	220	16	210	18	210	4	210	10

Bortfall: föräldrar= 7 procent,

Resultatet visar att det främst var de som befann sig i de mer långsiktiga boendelösningarna som hade dagligt umgänge med sina barn. Men även ett stort antal personer som var akut hemlösa levde med sina barn (tabell 9).

Problematik inom gruppen föräldrar

Uppgiftslämnarna fick besvara en fråga som lyder: ”Utöver problem med bostad, har personen andra problem som medför behov av bistånd, behandling, omvårdnad eller stöd under vecka 18, 2011?” Flera svarsalternativ kunde lämnas. I tabellen nedan redovisas resultatet.

Tabell 10. Förekomsten av problem som medför behov av stöd, samt inget känt problem utöver brist på bostad, i gruppen föräldrar till barn 18 år och yngre vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Problem bland föräldrar	Andel	Total
Andel i procent		
Fysisk ohälsa	15	19
Psykisk ohälsa	29	36
Familjeproblem	25	19
Missbruk	32	40
Inget känt problem	20	17

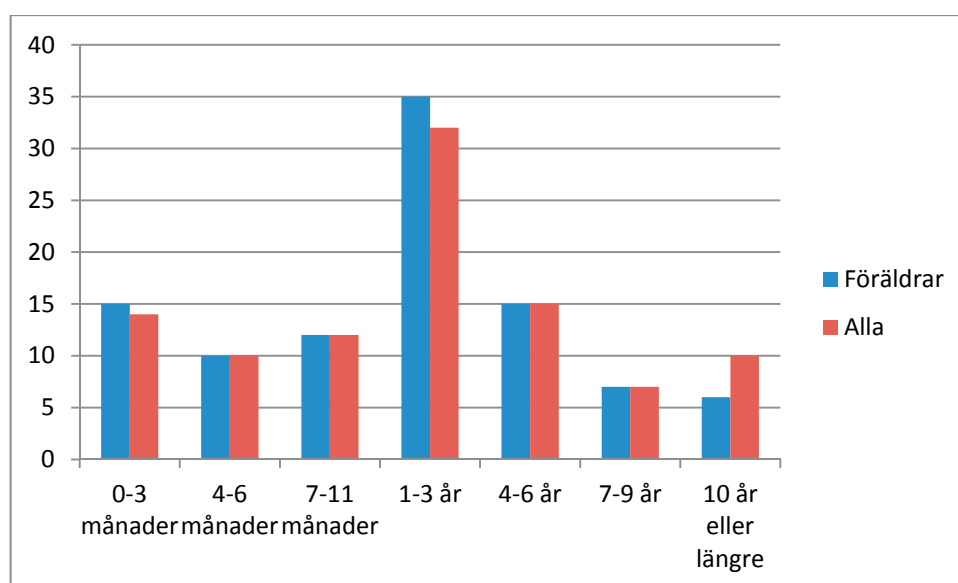
Bortfall: fysiska – och psykisk ohälsa, och familjeproblem=16 procent, missbruk= 5 procent

Bland föräldrarna till barn som är 18 år och yngre var andelen med psykisk ohälsa och missbruks- och beroendeproblem mindre än i den totala populationen, medan det var en större andel som hade familjeproblem. Cirka en femtedel hade inget känt problem utöver bristen på bostad (tabell 10).

Föräldrarnas tid som hemlösa

Hur länge man har varit hemlös är en viktig faktor. Det är betydelsefullt att erbjuda insatser så att tiden i hemlöshet eller osäkert boende blir så kort som möjligt.

Figur C. Föräldrarnas tid som hemlösa jämfört med hela kartläggningsgruppen, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Bortfall: tid som hemlös=14 procent

Föräldragruppen avvek inte särskilt från personerna i hemlöshetskartläggningen totalt. En tredjedel hade varit hemlösa i 1–3 år. Jämfört med hela kartläggningsgruppen var det däremot en något mindre andel som hade varit hemlösa i 4 år eller längre tid (figur C).

Orsak till hemlösheten i gruppen föräldrar

Den vanligaste orsaken till hemlösheten som uppgavs var att de inte blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. För cirka en tredjedel angavs att orsaken kunde vara skilsmässa, våld i familjen eller konflikt i familjen. För en ungefär lika stor andel, nästan 30 procent, uppgavs hemlösheten bero på missbruks- och beroendeproblem. Cirka 25 procent hade blivit vräkta.

Hemlösa personer i olika åldrar

I kartläggningen undersöktes några olika åldersgrupper av hemlösa personer som kan antas vara särskilt sårbara. I följande avsnitt redovisas vad som utmärker grupperna unga vuxna, 18–26 år, och personer som är 65 år och äldre. Här beskrivs även den grupp barn och ungdomar som lever under hemlösa förhållanden i gråzonen mellan hemmet och samhällets vård och omsorg.

Sammanfattning

- Den största andelen (36 procent) av de unga vuxna 18–26 år var inneboende eller hade kortvariga andrahandskontrakt. Näst vanligast (33 procent) var att bo i försökslägenheter och liknande. Cirka 30 procent uppgavs ha missbruksproblem och en lika stor andel psykisk ohälsa. Familjeproblem uppgavs vara vanligare i den här gruppen än i hela kartläggningsgruppen.
- Av de som var 65 år och äldre uppgavs merparten (53 procent) bo i försökslägenheter. En förhållandevis stor andel (19 procent) fanns i kategorierna jämfört med hela kartläggningsgruppen. Cirka en tredjedel uppgavs ha missbruksproblem. En högre andel än i kartläggningen som helhet uppgavs ha fysisk ohälsa. En större andel jämfört med hela gruppen hade också varit hemlösa under lång tid.
- Barn och ungdomar i gråzonen mellan familj och samhällsvård utgjorde en liten grupp i kartläggningen. De flesta uppgavs bo hos vänner och bekanta. Familjeproblem angavs som den vanligaste orsaken till deras hemlöshet.

Unga vuxna, 18–26 år

Unga vuxna är en grupp som ofta har det svårt på bostadsmarknaden. Bland annat Stadsmissionen i Stockholm och Rädda Barnen har påtalat att ungdomarna ökar i gruppen hemlösa personer. I Europa anses unga vuxna löpa särskild risk att bli hemlösa. I kartläggningen återfinns unga personer som har varit i samhällsvård, men även ungdomar som inte lyckats ta sig in på den ordinarie bostadsmarknaden och som har sökt hjälp hos socialtjänsten eller frivilligorganisationer för att lösa detta.

I kartläggningen inkom uppgifter om cirka 7 000 (21 procent av hela gruppen) personer som var 18–26 år. Av dessa var 59 procent män (antal cirka 4 000) och 41 procent kvinnor (antal cirka 2 900). Av samtliga unga uppgavs 32 procent vara födda utanför Sverige.

Boendeformer

Den största andelen (36 procent) av de unga vuxna 18–26 år var inneboende eller hade kortvariga andrahandskontrakt. Näst vanligast (33 procent) var att bo i försökslägenheter och liknande. Det var framför allt i den förstnämnda boendeformen som unga vuxna utmärkte sig, med sammanlagt 36 procent, jämfört med 21 procent i den totala kartläggningen. I akut hemlöshet befann sig cirka 8 procent (bilaga 1, tabell 8).

Vilka är de hemlösa unga vuxna?

Nedan beskrivs gruppen unga vuxna utifrån ett antal variabler som har efterfrågats i kartläggningen.

Tabell 11. Andel inom gruppen unga vuxna som angetts uppfylla variablerna föräldraskap, ekonomiskt bistånd, missbruk, psykisk ohälsa, familjeproblem samt inget känt problem utöver brist på bostad, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Variabler, unga vuxna 18–26 år, Andel i procent	Andel	Total
Föräldrar till barn 18 år och yngre	19	36
Ekonomiskt bistånd	59	49
Missbruk	32	40
Psykisk ohälsa	31	36
Familjeproblem	33	19
Inget känt problem utöver brist på bostad	20	17

Bortfall: ålder=3 procent, föräldrar= 7 procent, inkomstkälla=9 procent, problematik= 16 procent

Bland de unga vuxna var 19 procent föräldrar till barn 18 år eller yngre. Ekonomiskt bistånd var den främsta inkomstkällan. Cirka en tredjedel hade missbruks- och beroendeproblem och en lika stor andel psykisk ohälsa. Familjeproblem rapporterades för ungefär en tredjedel av de unga vuxna, jämfört med ungefär en femtedel av hela kartläggningsgruppen. En femtedel hade inget känt problem utöver bristen på bostad, vilket är en något högre andel än i hela mätningen (tabell 11).

Orsak till hemlösheten i gruppen unga vuxna

Att de inte godkännts på den ordinarie bostadsmarknaden var den enskilt mest inrapporterade orsaken till unga vuxnas hemlöshet. För cirka 40 procent angavs orsaken vara konflikt i familjen, skilsmässa eller våld i familjen. Missbruk och beroende rapporterades vara orsak till hemlöshet för cirka 25 procent av de unga vuxna.

Personer 65 år och äldre

Det finns inte mycket svensk forskning om gruppen äldre personer som saknar ett hem. Ett antal kommuner har uppmärksammat att det finns äldre personer som befinner sig i olika typer av akutboenden. I nedanstående avsnitt uppmärksammas de personer i kartläggningen som är 65 år och äldre.

Det har inkommit uppgifter om cirka 1 500 personer som är över 65 år och som räknades som hemlösa under mätveckan. Det var cirka 5 procent av hela gruppen. Av dessa var 77 procent män (antal cirka 1 200) och 23 procent kvinnor (antal cirka 300). Ungefär 25 procent av dem i gruppen 65 år och äldre var utrikes födda (cirka 400 personer).

Boendeformer

Den största andelen av de äldre personerna i kartläggningen bodde i försökslägenheter och liknande. Cirka en femtedel bodde i kategoriboenden. I dessa boendebalternativ var andelen äldre högre än i den totala kartläggningen. En lägre andel än i kartläggningen som helhet bodde ofrivilligt inneboende hos släkt och vänner eller tillfälligt i andra hand. Totalt befann sig 197 personer, 65 år och äldre, i akut hemlöshet (bilaga 1, tabell 9).

Vilka är de äldre hemlösa personerna?

Nedan följer en redogörelse för vad som utmärker gruppen som är över 65 år.

Tabell 12. Andel inom gruppen 65 år och äldre som angetts uppfylla variablerna missbruk, psykisk ohälsa, fysisk ohälsa, ekonomiska problem samt inget känt problem utöver brist på bostad, vecka 18, 2011 Resultatet redovisas i procent.

Profil 65 år och äldre	Andel	Total
Andel i procent		
Missbruk	37	40
Psykisk ohälsa	27	36
Fysisk ohälsa	39	19
Inget känt problem utöver brist på bostad	24	17

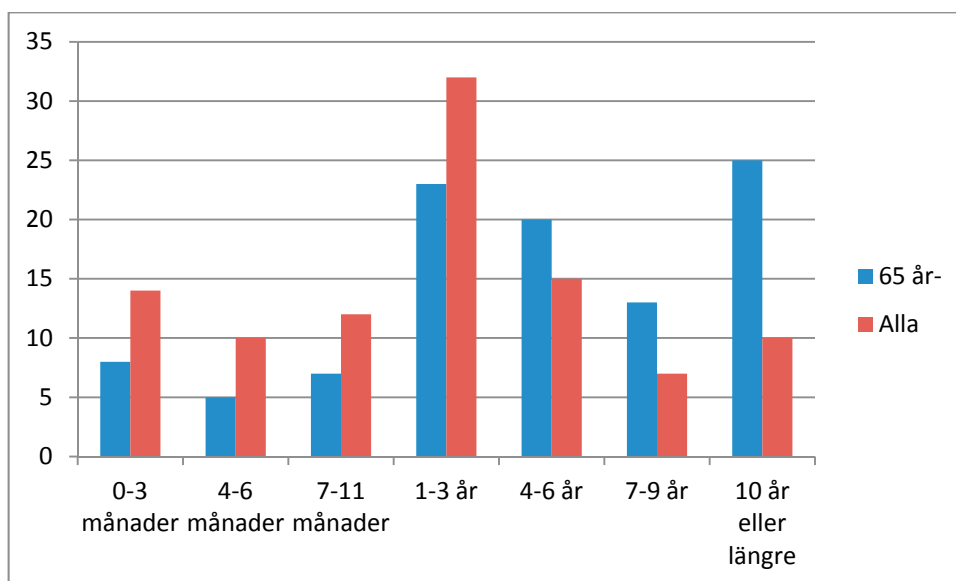
Bortfall: ålder= 3 procent missbruk=5 procent, problematik= 16 procent

I gruppen äldre hade ungefär en tredjedel missbruks- och beroendeproblem. Cirka en fjärdedel hade psykisk ohälsa. Dessa siffror är lägre än för hela kartläggningsgruppen. En större andel i gruppen äldre personer har fysisk ohälsa, jämfört med hela kartläggningsgruppen. En fjärdedel uppgavs inte ha något känt problem utöver bristen på bostad, vilket är högre än i den totala mätningen (tabell 12).

Tid som hemlös för personer över 65 år

Hur länge man hade varit hemlös är en viktig faktor. Nedan redovisas hur länge personerna över 65 år hade varit hemlösa innan mätveckan.

Figur D. Tid i hemlöshet bland personer 65 år och äldre, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Bortfall: ålder=3 procent, tid som hemlös=14 procent

Nästan 60 procent hade varit hemlösa i mer än 4 år. Det är dubbelt så hög andel som i den totala kartläggningen. Betydligt lägre andel bland de äldre personerna än i hela populationen hade varit hemlösa en kortare period (figur D).

"Var tredje dag åker jag dit och lägger om såren på händerna. Köldskador påminner om brännskador, på alla fingrarna utom tummarna hade jag stora blod- och vätskefyllda blåsor."

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Barn och ungdomar i gråzon

"Mm, tiden går väldigt sakta om man ska vara ute en natt".

Ur Rädda Barnens rapport, Tillfälligt uppbrott – unga berättar [1].

Det är första gången Socialstyrelsen försöker beskriva hemlöshet i denna grupp, det vill säga bland barn och ungdomar (18 år eller yngre) som av olika skäl lever under hemlösa förhållanden utanför familjen. Det innebär att han eller hon befinner sig i en gråzon mellan hemmet och samhällets vård och omsorg. Detta gäller inte barn och ungdomar (18 år eller yngre) som är placerade utanför hemmet av socialtjänsten.

I enkäten fanns ett särskilt svarsalternativ där uppgiftslämnaren kunde markera om enkäten gällde ett barn eller en ungdom som befann sig i skärningspunkten mellan familj och samhällsvård.

Under mätveckan inrapporterades cirka 400 barn och unga (0,5 procent) i hela landet som befann sig i denna situation. Av dessa var 51 procent flickor (antal cirka 200) och 49 procent pojkar (antal cirka 200). I gruppen var 35 procent utrikes födda.

Boendeformer

Vanligast var att barnen och ungdomarna bodde hos vänner och bekanta (39 procent). Knappt 35 procent bodde i försökslägenheter, träningslägenheter och liknande.

Tid som hemlös

Uppgiftslämnarna bedömde att hemlöshetsproblematiken var ny för de allra flesta. Flertalet (44 procent) hade varit utan hem i 0–3 månader, en femtedel (ca 20 procent) i 4–6 månader och 17 procent i 7–11 månader. En lika stor andel (17 procent) hade varit hemlösa i 1–3 år. Utöver problem med bostad uppgavs barnen och ungdomarna framför allt ha familjeproblem (64 procent). Cirka 9 procent uppgavs ha problem med missbruk och beroende.

Insatser

Boendeinsatser, ekonomiskt bistånd och familjestöd var de vanligaste insatserna. Barnen och ungdomarna levde främst på ekonomiskt bistånd eller studiemedel. Nästan en femtedel hade ingen inkomst alls. Cirka 14 procent hade inte tagit del av några insatser det senaste året. Uppgiftslämnarna bedömde att konflikt i familjen var den främsta anledningen till hemlösheten (62 procent).

”Om en kompis ger dig ett glas med vatten idag, förvänta dig inte att den ska ge dig det imorgon. Och det är samma sak när man sover över, man tänker ikväll ska jag sova på den här soffan men imorgon kan jag inte sova på den här soffan.”

Ur Rädda Barnens rapport, Tillfälligt uppbrott – unga berättar [1].

Särskilda problem i gruppen hemlösa personer

I detta avsnitt beskrivs de personer som har specifika problem utöver bristen på bostad. Redovisningen omfattar personer med missbruks- och beroendeproblem samt psykisk ohälsa.

Det är viktigt att särskilt lyfta fram denna problematik, eftersom många av personerna kan behöva omfattande stöd och hjälp för att kunna bo så permanent som möjligt. Forskning har visat att även personer med omfattande social problematik kan bo i en egen lägenhet om de får rätt utformat stöd [9, 10].

Sammanfattning

- Många hemlösa personer har missbruks- och beroendeproblem. Andelen med denna problematik är betydligt lägre bland de utrikes födda i mätningen än i hela populationen. Bland personer i akut hemlöshet samt på institution och i kategoriboende finns en högre andel personer med missbruksproblem än i övriga hemlöshetssituationer.
- Drygt en tredjedel av personerna i kartläggningen uppges ha psykisk problematik. Andelen är lägre bland utrikes födda personer. En högre andel av de personer som uppges ha psykisk ohälsa bor i kategoriboenden jämfört med hela hemlöshetsgruppen. Cirka hälften av personerna med psykisk ohälsa har också missbruksproblem.

Missbruk och beroende

Sammanlagt uppgavs cirka 13 000 personer ha missbruks- och beroendeproblem, vilket innebär cirka 40 procent av hela gruppen hemlösa personer som rapporterades in. Av dessa var 21 procent kvinnor (antal cirka 2 700) och 79 procent män (antal cirka 10 100).

Andelen utrikes födda var 18 procent (cirka 2 300 personer) av dem som uppgavs ha problem med missbruk eller beroende. Alkohol är det preparat som är vanligast (65 procent).

Boendeformer

Bland dem som befann sig på härbärgen, i tillfälligt logi och i kategoriboende var det en högre andel än i hela kartläggningen som uppgavs ha missbruks- och beroendeproblem. Detta gällde också för dem som vistades på institution. Däremot var det en lägre andel av dem som bodde i försökslägenheter och dylikt som uppgavs ha missbruks- och beroendeproblem än i hela kartlägningsgruppen. (bilaga 1, tabell 10).

Vilka är personerna med missbruk och beroende?

I tabellen nedan redovisas några faktorer som beskriver personerna med missbruks- och beroendeproblem.

Tabell 13. Andel av de personer med missbruks- och beroendeproblem som har angetts uppfylla variablerna föräldraskap, ekonomiskt bistånd, sjuk-/aktivitetsersättning, fysisk ohälsa, psykisk ohälsa samt familjeproblem, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Personer med missbruk	Andel	Total
Andel i procent		
Föräldrar till barn 18 år och yngre	28	36
Ekonomiskt bistånd	51	49
Sjukersättning/aktivitetsersättning	25	20
Fysisk ohälsa	25	19
Psykisk ohälsa	42	36
Familjeproblem	14	19

Bortfall: missbruk=5 procent, föräldrar=7 procent, inkomstkälla=9 procent, problematik= 14 procent

Bland personer med missbruks- och beroendeproblem var det en högre andel som hade sjukersättning och ekonomiskt bistånd i jämförelse med hela kartläggningsgruppen. Likaså uppgavs en högre andel ha psykisk problematik och fysisk ohälsa. Cirka 30 procent uppgavs vara föräldrar till barn 18 år och yngre (tabell 13).

Typ av missbruk och beroende

Det vanligaste preparatet som rapporterades var alkohol (65 procent). Därefter följde amfetamin, kokain och liknande substanser (37 procent). Knappt en tredjedel (31 procent) uppgavs använda hasch, cannabis eller marijuana. Cirka en femtedel i gruppen (21 procent) uppgavs använda opiater, som heroin och morfin. Det uppgavs också att läkemedel missbrukades av cirka en femtedel (21 procent). Cirka 0,5 procent av gruppen uppgavs missbruka kat (bilaga 1, tabell 11).

Psykisk ohälsa

"Men jag mådde så dåligt psykiskt på den tiden att jag bestämde mig för att jag inte var värd någon hjälp."

"Alla som varit eller är hemlösa är det av skilda skäl. Men vi är alla skadade."

Citaten hämtade ur Hemlöshet – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Sammanlagt cirka 10 200 personer uppgavs ha psykisk ohälsa, vilket innebär 36 procent av alla de hemlösa personer som ingår i kartläggningen. Av dessa var 36 procent kvinnor (antal cirka 3 600) och 64 procent män (cirka

6 500 personer). Andelen utrikes födda var 27 procent (cirka 2 700 personer).

Boendeformer

Bland dem som bodde i kategoriboenden uppgavs en större andel personer ha psykisk problematik än i hela kartläggningen. En mindre andel än i hela kartläggningen bodde i försökslägenheter och dylikt, även om den andelen fortfarande var hög (27 procent) (bilaga 1, tabell 12).

Vilka är personerna med psykisk ohälsa?

I nedanstående tabell redovisas ett antal faktorer som beskriver gruppen personer med psykisk ohälsa.

Tabell 14. Andel av personer med psykisk ohälsa i hemlöshetsgruppen som har angetts uppfylla variablerna föräldraskap, ekonomiskt bistånd, sjuk-/aktivitetsersättning, fysisk ohälsa, missbruksproblem samt familjeproblem, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Personer med psykisk ohälsa	Andel	Total
Andel i procent		
Föräldrar	28	36
Ekonomiskt bistånd	46	49
Sjukersättning/aktivitetsersättning	34	20
Fysisk ohälsa	22	19
Missbruksproblem	49	36
Familjeproblem	19	19

Bortfall=, föräldrar=7 procent, inkomstkälla=9 procent, problematik= 14 procent, missbruk=5 procent

Nästan hälften av personerna med psykisk problematik har även missbruks- och beroendeproblem. Cirka 30 procent är föräldrar till barn som är 18 år och yngre. Ekonomiskt bistånd och sjukersättning är de vanligaste inkomstkällorna. Andelen som har sjukersättning är betydligt högre än i kartläggningen som helhet (tabell 14).

Geografisk fördelning

Hemlöshetskartläggningen har besvarats av alla utom två av landets kommuner. Det är samma höga svarsfrekvens som vid 2005 års mätning. Det visar att det finns ett stort intresse för kunskap om hur hemlösheten ser ut.

I detta avsnitt redovisas resultatet av kartläggningen på regional nivå samt för storstäderna och övriga landet. I bilaga 6 redovisas kommunsiffror per 10 000 invånare.

Sammanfattning

- Hemlöshet förekommer i alla län, men problemen är av olika stor omfattning.
- Det finns skillnader mellan de tre storstäderna och mellan dessa städer och övriga landet.
- Det finns en betydligt högre andel personer boende i försökslägenheter och i sociala kontrakt i Malmö och övriga landet jämfört med i Stockholm och Göteborg.
- I Malmö är andelen hemlösa föräldrar, kvinnor och utrikes födda personer större än i de övriga storstäderna.
- Den största andelen hemlösa personer med missbruk finns i Göteborg, medan andelen med psykisk ohälsa är störst i Stockholm.
- I övriga landet finns den minsta andelen utrikes födda personer.

Hemlöshet i kommunerna

Hemlöshet förekommer i nästan hela Sverige. Av landets 290 kommuner har 10 kommuner rapporterat 0 hemlösa personer under mätveckan.

Ett sätt att beskriva hemlöshetens omfattning i landet är att redovisa den på länsnivå:

Tabell 15. Länsvis redovisning av antalet hemlösa personer per 10 000 invånare i situation 1–4, vecka 18 2011.

Län	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4	Totalt
Riket	5	6	15	7	36
Stockholm	8	9	14	7	41
Uppsala	4	6	32	14	59
Södermanland	2	5	17	9	34
Östergötland	4	6	11	6	29
Jönköping	2	4	12	4	24
Kronoberg	1	2	15	13	32
Kalmar	1	2	12	3	18
Gotland	3	5	8	4	20
Blekinge	2	2	4	5	13
Skåne	6	6	16	8	40
Halland	4	4	11	6	27
Västra Götaland	6	6	13	7	35
Värmland	2	4	5	4	17
Örebro	3	5	16	8	35
Västmanland	3	6	6	10	28
Dalarna	2	3	6	7	19
Gävleborg	1	5	20	6	34
Västernorrland	2	4	16	5	28
Jämtland	1	3	10	6	24
Västerbotten	1	2	15	5	24
Norrbotten	1	3	18	5	28

Bortfall: boendeförmer=4 procent, kommun=6 procent

Tabellen visar att det förekommer hemlöshet i alla län, men att problematiken är av olika stor omfattning (tabell 15).

Hemlöshet som storstadsproblem

Hemlöshet beskrivs ofta som ett storstadsproblem. Vi har velat undersöka dels omfattningen av hemlösheten i storstäderna, dels vad som är utmärkande för de olika städerna.

”Faktum är att det kan jämföras med ett heltidsjobb att vara hemlös. För den som haft turen att få en sängplats på något härbärge, som man måste lämna vid sex-sjutiden på morgonen, är det precis som att gå till jobbet. För nu gäller det att försöka få ihop en slant till en kopp kaffe, kanske rentav lite frukost. Sedan gäller det att försöka komma inomhus och hoppas att man inte blir bortkörd.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Boendeformer

I nedanstående tabell redovisas boendeformerna för de inrapporterade hemlösa personerna i Stockholm, Göteborg, Malmö respektive övriga landet.

Tabell 16. De hemlösa personernas boendeformer i Stockholm, Göteborg respektive Malmö samt övriga landet, vecka 18, 2011. Procent.

Boendeform Andel i procent	Stock- holm	Göte- borg	Malmö	Övriga landet
Offentliga utrymmen/utomhus	1	1	0,7	1
Tält	0,2	0,2	0,2	0,2
Husvagn/camping	1	0,3	0,3	1
Härbärgen/akutboende	7	4	8	3
Hotell/vandrarhem	6	2	6	4
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende)	6	12	2	3
Skyddat boende	1	2	1	1
Kategoriboenden (inackorderingshem/stödboenden/boendekollektiv), ej LSS	16	15	10	10
Referensboende/träningslägenhet	17	20	3	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	11	16	41	36
Institutionsboende – kortare än 3 månader	6	3	3	6
Kriminalvårdsanstalt/häkte – kortare än 3 mån	2	2	2	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	6	5	7	9
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	6	4	6	8
Tillfälligt andra hand, kortare än 3 mån, hos privatpersoner	2	2	2	2
Tillfälligt inneboende privat – kortare än 3 mån, hos privatpersoner	5	5	3	4
Annat	7	5	3	5

Bortfall: boendeform= 4 procent,

Det finns skillnader, både mellan de tre storstäderna, och mellan dessa städer och övriga landet. I nedanstående redovisning har olika boendeformer lagts samman för att bilden ska framträda tydligare, och dessa redovisas översiktligt för respektive storstad och för övriga landet. Här framgår hur stor andel av de hemlösa personerna som befann sig i de olika boendeformerna under mätveckan. Det är relevant att, liksom i tidigare redovisningar, fokusera på graden av stabilitet i boendet. Därför benämns nedan de olika alternativen akut hemlöshet, vistelse på institution eller kategoriboende, långsiktiga boendelösningar samt eget ordnat kortsiktigt boende. Ett motiv till denna gruppering är också att samma typ av boendeformer har skilda beteckningar i de olika städerna (tabell 16).

Stockholm

- Ungefär 20 procent av personerna befann sig i akut hemlöshet. Det var samma andel som i Göteborg.
- Cirka 25 procent vistades på institution eller bodde i kategoriboende. Det var en större andel än i de övriga storstäderna.
- Stockholm hade den lägsta andelen hemlösa personerna i långsiktiga boendelösningar, cirka 30 procent.
- Cirka 20 procent bodde i eget ordnat kortsiktigt boende. Det var något högre andel än i Göteborg, men betydligt lägre än i Malmö.

Göteborg

- Cirka 20 procent vistades på institution eller bodde i någon form av kategoriboende. Det var en något lägre andel än i Stockholm, men högre än i Malmö.
- Cirka 35 procent bodde i långsiktiga boendelösningar. Det var en högre andel än i Stockholm, men lägre än i Malmö och övriga landet.
- I Göteborg fanns den lägsta andelen hemlösa personer som bodde i eget ordnat kortsiktigt boende jämfört med de övriga storstäderna och övriga landet.

Malmö

- I Malmö var det en något lägre andel (17 procent) av de hemlösa personerna som befann sig i akut hemlöshet jämfört med de övriga storstäderna och övriga landet.
- Här fanns den lägsta andelen som vistades på institution eller bodde i kategoriboende (13 procent), jämfört med övriga landet.
- Tillsammans med övriga landet hade Malmö den största andelen som bodde i långsiktiga boendelösningar (44 procent).

Övriga landet

- En mycket lägre andel än i storstäderna (cirka 10 procent) befann sig i akut hemlöshet.
- Andelen i långsiktiga boendelösningar låg på samma höga nivå som i Malmö.
- Andelen som bodde i eget ordnat kortsiktigt boende var högre (23 procent) än i Stockholm, Göteborg och Malmö.

”Jag önskar mig en bostad innehållande ett stort bibliotek, en skön läsfåtölj att sjunka ner i. Men som det är nu får jag nöja mig med att bo på natthärbärgen, i trappuppgångar och i bästa fall tillfälligt hos någon vän. Det innebär, som ni kanske förstår, att böckerna jag läser och får så mycket av får bäras i en väska, kasse eller jackficka.”

Ur Hemlös – med egna ord, texter av 57 hemlösa personer [4].

Hemlösa personer i storstäderna och övriga landet

Nedanstående tabell beskriver de hemlösa personerna utifrån några olika variabler, uppdelat på de tre storstäderna respektive övriga landet.

Tabell 17. Andel av de hemlösa personerna i storstäderna och övriga landet som angetts vara föräldrar till barn 18 år och yngre, kvinnor, utrikes födda, ha ekonomiskt bistånd, missbruksproblem, psykisk ohälsa samt fysisk ohälsa, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i antal och procent.

Beskrivning av hemlösa personer	Stockholm	Göteborg	Malmö	Övriga landet	Totalt
Andel i procent					
Antal hemlösa per 10 000 invånare	48	66	80		
Antal hemlösa personer	4 100	3 300	2 400	22 200	
Föräldrar till barn 18 år och yngre	30	31	45	36	36
Kvinnor	33	31	36	37	36
Utrikes födda	40	36	52	30	34
Ekonomiskt bistånd	45	51	54	50	49
Missbruksproblem	46	50	30	39	40
Psykisk ohälsa	45	41	24	34	36
Fysisk ohälsa	23	20	17	17	19

Bortfall: föräldrar=7 procent, kön= 3 procent, födelseland=6 procent, missbruk=5 procent, problematik= 16 procent

Stockholm

I Stockholm finns en hög andel utrikes födda personer (40 procent), men i Malmö är den högre (52 procent). Den största andelen hemlösa personer med psykisk och fysisk ohälsa bor i Stockholm.

Göteborg

Störst andel hemlösa personer med missbruks- och beroendeproblem (50 procent) finns i Göteborg. Här finns även en hög andel personer med psykisk ohälsa (41 procent). Andelen utrikes födda personer bland de hemlösa i Göteborg (36 procent) är lägre än i både Stockholm och Malmö.

Malmö

Den högsta andelen föräldrar (45 procent) och utrikes födda personer (52 procent) bor i Malmö. Här finns även den största andelen hemlösa personer med ekonomiskt bistånd (54 procent). I Malmö har en lägre andel av de hemlösa missbruks- och beroendeproblem samt psykisk och fysisk ohälsa.

Övriga landet

Den högsta andelen kvinnor och den lägsta andelen utrikes födda personer bland de hemlösa bor i övriga landet.

En förändrad bild av hemlösheten i Sverige

Det finns en stark önskan att kunna jämföra kartläggningar med varandra för att få kunskap om hemlöshetens utveckling över tid. I detta avsnitt görs ett försök att jämföra resultatet från årets mätning med den som genomfördes 2005. Här framträder en förändrad bild av hemlösheten, jämfört med den förra mätningen. Samtidigt beskrivs de faktorer som gör det svårt att jämföra de båda mätningarna.

Sammanfattning

- Personer i akut hemlöshet har blivit både fler och färre. Cirka 280 personerna saknade helt boende och levde utomhus eller i offentliga utrymmen i 2011 års kartläggning, jämfört med cirka 950 år 2005. Samtidigt har personerna i de mest akuta boendelösningarna, såsom härbärgen, ökat.
- Männen var i majoritet i gruppen hemlösa personer, liksom vid 2005 års mätning, men kvinnornas andel har ökat.
- Överrepresentationen av utrikes födda personer har blivit ännu mer markant.
- Hemlöshet finns nu i bredare grupper av befolkningen. Vid 2011 års kartläggning uppgavs en lägre andel ha de problem som traditionellt förknippas med hemlöshet, det vill säga missbruk och psykisk ohälsa.

Svårt att jämföra kartläggningar

Sammanlagt har cirka 34 000 personer, enligt Socialstyrelsens definition, inrapporterats som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden under mätveckan. Denna siffra kan dock inte jämföras med de cirka 18 000 personer som ingick i kartläggningen från 2005. Detta beror på det förtydligande som gjorts i definitionen av hemlöshet, som har ökat inrapporteringen av personer som bor i försökslägenheter, träningslägenheter, med sociala kontrakt och liknande. Förtydligandet innebar att Socialstyrelsen markerat att även exempelvis sociala kontrakt ska ingå i kartläggningen. Samtidigt har definitionen av institutionsboende med mera snävats in.

Socialtjänsten har idag tagit på sig ett stort ansvar som andrahandsuthyrare (den sekundära bostadsmarknaden) och tillhandahåller bostäder åt breda grupper av personer som av olika skäl inte godkänns på den ordinarie bostadsmarknaden. I årets kartläggning har cirka 13 900 personer inrapporterats som bor i träningslägenheter, med sociala kontrakt etcetera. I de övriga hemlöshetssituationerna befinner sig cirka 18 700 personer. För cirka 1 500 personer har uppgiftslämnarna inte inrapporterat hur personerna har vistats

eller bott under mätveckan, men uppgiftslämnarna vet att dessa personer saknar ett hem.

Ett antal faktorer gör det svårt att jämföra årets mätning med den föregående. En sådan faktor är att det inte är samma uppgiftslämnare som rapporterat vid de båda tillfällena. Nya har tillkommit och andra har försvunnit. Exempelvis har omstruktureringen inom missbruksvården, med ökad inriktning mot öppenvård, lett till att färre personer idag vistas på institution. I takt med att boendefrågorna blivit en större del av socialtjänstens arbetsuppgifter kan intresset för att svara på frågor om hemlösheten ha ökat. Det kan i sin tur leda till att fler personer rapporteras sakna ett hem.

För att på bästa sätt kunna jämföra de olika situationerna mellan 2011 och 2005 års kartläggningar har vissa justeringar behövt göras. Några boendeformer från enkäten 2011 kommer i nedanstående tabell att sammanföras till en. Vid 2005 års kartläggning kunde uppgiftslämnarna ange flera svarsalternativ på frågan om var personen hade bott under mätveckan. I 2011 års enkät kunde de däremot endast välja ett svarsalternativ för varje person. För att göra en jämförelse möjlig mellan de båda mätningarna har därför endast ett av de inlämnade svaren från 2005 års mätning använts. I redovisningen har vi valt den mest utsatta situationen. Institutionsvistelse som alternativ har helt tagits bort. Anledningen är att en jämförelse här inte är möjlig, eftersom det i 2011 års kartläggning gäller att alla inrapporterade ska skrivas ut från institutionen inom tre månader eller är kvar på grund av att ingen egen bostad har kunnat ordnas. Så var inte frågan ställd i 2005 års mätning.

I nedanstående tabell visas skillnader i hemlöshet mellan kartläggningarna 2005 och 2011, efter justeringar (se ovan).

Tabell 18. Jämförelse mellan boendeformer vecka 17, 2005 och vecka 18, 2011, efter justering där kategoriseringen i 2005 års enkät används i tabellen. Resultatet redovisas i antal.

Jämförelser mellan 2005 och 2011	2005	2011
Antal hemlösa personer		
Boendeformer		
Akut hemlöshet - Situation 1		
Personer sover utomhus eller i offentliga utrymmen - uteliggare	950	280
Akutboende/lågtröskelboende/härbärge/jourboende/korttidsboende	1 800	2 400
Hotell/camping/vandrarhem	670	1 400
Kvinnojour	140	430
Summa	3 600	4 500
Vistelse på institution eller i kategoriboende - Situation 2		
Ungkarshotell/hotellhem	180	0
Boendekollektiv/gruppboende/kategoriboende/inackorderingshem – skrivs ut inom tre månader	1 900	3 300
Kriminalvårdsanstalt/häkte – ska frigges inom tre månader	850	700
Summa	3 000	4 000
Långsiktiga boenden - Situation 3		
Träningslägenhet/försökslägenhet/socialt kontrakt	2 000	13 900
Summa	2 000	13 900
Eget ordnat kortsiktigt boende - Situation 4		
Tillfälligt, kontraktslöst boende hos familj/släkt	2 100	2 600
Tillfälligt, kontraktslöst boende hos kompisar	1 900	2 300
Tillfälligt andrahands- eller inneboendekontrakt	430	1 900
Summa	4 400	6 800
Annat	720	1 600
SUMMA	17 300	32 500

Källa: Hemlöshet i Sverige 2005. Bortfall =495 personer, 2011 Bortfall= totalt 1 513 personer

Jämförelse med 2005 års kartläggning uppdelat på situationer

Även i 2005 års kartläggning gjordes en uppdelning på olika situationer (situation 1–4). I följande redovisning fokuserar vi på i vilken mån boendet är permanent och kan erbjuda trygghet och långsiktighet. De olika alternativen benämns som akut hemlöshet (situation 1), institutionsvistelse eller kategoriboende (situation 2), långsiktiga boendelösningar (situation 3) och eget ordnat kortsiktigt boende (situation 4). Streck i tabellerna betyder att de olika mätningarna inte har exakt samma kategorisering, vissa kategorier har inte efterfrågats i 2011 års kartläggning. Det kan också betyda att kategorier har sammanförts.

Akut hemlöshet – situation 1

Antalet personer som befinner sig i akut hemlöshet – situation 1 – har ökat sedan 2005. Främst gäller det personer i skyddat boende och på härbärgen, akutboenden och tillfälligt logi inklusive hotell och liknande. Andelen personer som sover ute har däremot minskat (tabell 18).

I gruppen som befann sig i akut hemlöshet (situation 1) var 67 procent män och 33 procent kvinnor vid 2011 års mätning. Kvinnornas andel i gruppen har ökat jämfört med 2005. Då utgjorde kvinnorna 25 procent. Ökningen vad gäller kvinnor i skyddat boende kan till viss del förklara den högre andelen. Medelåldern var 43 år 2011, jämfört med 44 år vid 2005 års mätning. Vid 2011 års kartläggning var 40 procent av personerna i gruppen födda utanför Sverige, vilket är en högre andel än 2005. Då var andelen utrikes födda 30 procent i den här gruppen.

I nedanstående tabell redovisas det antal personer som är inrapporterade i de olika boendeformerna vid kartläggningarna 2011 och 2005 (se bilaga 6). Benämningarna för några av dessa skiljde sig åt i de bägge kartläggningarna. Strecken i tabellen markerar de fall då benämningarna avviker. Däremot överensstämmer innebörden av de respektive boendeformerna vilket möjliggör en jämförelse mellan åren.

Tabell 19. Antal personer i hemlöshetssituation 1, vecka 18, 2011, respektive vecka 17, 2005.

Boendeformer i situation 1	2011	2005
Antal personer		
Offentliga utrymmen/utomhus, uteliggare	280	950
Tält	50	-
Husvagn/camping	250	-
Härbärgen/akutboende	1 100	-
Hotell/vandrarhem	1 100	-
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende)	1 400	-
Skyddat boende, kvinnojour	430	140
Hotell/camping, vandrarhem	-	670
Akutboende/lågtröskelboende (härbärke, jourboende, korttidsboende)	-	1 800
Summa	4 500	3 600

Institutionsvistelse eller kategoriboende – situation 2

Resultatet är inte riktigt jämförbart mellan de olika kartläggningarna och bör därför ses som en tendens.

I de boendeformer som är jämförbara mellan kartläggningarna kan noteras att det var en större andel personer 2011 som bodde i olika typer av kategoriboenden än det var 2005. Färre hemlösa personer inrapporterades 2011 från kriminalvårdsanstalt/häkte med utskrivning inom tre månader utan något boende ordnat (se tabell 20).⁵

Vid 2011 års mätning utgjorde kvinnorna cirka 20 procent av gruppen, vilket är ungefär samma andel som 2005. Medelåldern 2011 var 43 år, jäm-

⁵ Noteras bör att institutionsvistelse helt tagits bort vid jämförelse med 2005 års kartläggning eftersom det i materialet från 2005 inte går att urskilja de personer som skulle skrivas ut respektive ej hade planerad utskrivning inom tre månader. Vid 2005 års mätning befann sig 3 700 personer på institution. Vid denna mätning var antalet 1 670.

fört med 38 år 2005. Andelen utrikes födda hade ökat något, från 22 procent i 2005 års mätning till 24 procent i 2011 års kartläggning.

I nedanstående tabell redovisas det antal personer som är inrapporterade i de olika boendeformerna vid kartläggningarna 2011 och 2005. Benämningarna för några av boendeformerna skiljde sig åt i de bägge kartläggningarna. Strecken i tabellen markerar de fall då benämningarna avviker. Däremot överensstämmer innebörden av de respektive boendeformerna vilket möjliggör en jämförelse mellan åren.

Tabell 20. Antal personer i hemlöshetssituation 2, vecka 18, 2011 respektive vecka 17, 2005.

Boendeformer i situation 2	2011	2005
Kategoriboenden (inackorderingshem/stödboende/boendekollektiv) ej LSS	3 300	-
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 mån	710	850
Ungkarshotell/hotellhem	-	180
Boendekollektiv/gruppboende/kategoriboende/inackorderingshem	-	1 900
Summa	4 000	3 000

Långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden) – situation 3

Eftersom denna situation ser annorlunda ut i år på grund av det förtydligande som gjordes i definitionen går det inte att göra en jämförelse. Det är heller inte möjligt att dra någon slutsats vad gäller förändringar inom denna situation mer än att inrapporteringarna har ökat markant på grund av de förtydliganden som har gjorts (tabell 21). Se vidare i avsnittet *Barnfamiljers situation på den sekundära bostadsmarknaden*.

I nedanstående tabell redovisas det antal personer som är inrapporterade i de olika boendeformerna vid kartläggningarna 2005 och 2011. Benämningarna på några av boendeformerna skiljde sig åt i de bägge kartläggningarna. Strecken i tabellen markerar de fall då benämningarna avviker.

Tabell 21. Antal personer i hemlöshetssituation 3, vecka 18, 2011, respektive vecka 17, 2005.

Boendeformer i situation 3	2011	2005
Referensboende/träningslägenhet	2 200	-
Försöklägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	11 700	-
Träningslägenhet/försöklägenhet/socialt Kontrakt		2 000
Summa	13 900	2 000

Eget ordnat kortsiktigt boende – situation 4

Boendeformerna är inte helt jämförbara mellan mätningarna. Formuleringen 2011 har förtydligats på så vis att de inneboende- och andrahandskontrakt som avses gäller *hos privatperson*. (tabell 22).

Gruppen har ökat i storlek jämfört med 2005 års mätning. Andelen kvinnor i gruppen har också ökat och var 2011 32 procent, mot 25 procent 2005. Medelåldern i gruppen har sjunkit något, från 35 år 2005 till 34 år 2011. Andelen födda utanför Sverige har ökat och var 38 procent av gruppen 2011, jämfört med 30 procent 2005.

I nedanstående tabell redovisas det antal personer som är inrapporterade i de olika boendeformerna vid kartläggningarna 2011 och 2005. Strecken i tabellen markerar då kategoriseringen skiljer sig mellan kartläggningarna.

Tabell 22. Antal personer i hemlöshetssituation 4, vecka 18, 2011, respektive vecka 17, 2005.

Boendeformer i situation 4	2011	2005
Ofrivilligt hos familj/släkt	2 600	2 100
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	2 300	1 900
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 mån hos privatperson	550	430
Tillfälligt inneboende privat, kortare än 3 mån hos privatperson	1 400	-
Summa	6 800	4 400

Personerna i hemlöshet 2005 och 2011

Kartläggningen visar att hemlösheten och utestängningen från bostadsmarknaden har ökat i Sverige. Nära hälften av personerna bor dock i relativt långsiktiga boendelösningar, i försökslägenheter och med sociala kontrakt eller liknande. Det är tydligt att inrapporteringen av personer i dessa boendelösningar har ökat väsentligt jämfört med kartläggningen 2005. Detta faktum påverkar resultatet från hela kartläggningen.

Hemlösa familjer har under ganska många år uppmärksammats i Europa, där hemlöshet i hög grad betraktats som ett fattigdomsproblem. Med den förtydligade definitionen har barnfamiljerna på ett helt annat sätt än tidigare blivit synliga. Nära hälften av föräldrarna i 2011 års mätning har daglig omvårdnad om barnen. Därmed är hemlösheten också en realitet för barnen. Någon jämförelse med 2005 går dock inte att göra.

Det är färre personer än tidigare som helt saknar en bostad eller ett boende, som exempelvis sover utomhus eller i offentliga utrymmen. Detta kan delvis ses som ett tecken på att "tak över huvudet"-garantin, som var ett av målen i regeringens hemlöshetsstrategi 2007–2009, har tagits på allvar. Antalet personer som vistas på härbärgen och liknande har ökat. Personerna lever under mycket utsatta och osäkra förhållandena och kommer inte i samma utsträckning som andra i fråga för mer stabila boendeleverantörer.

Skyddat boende ingår i kategorin akut hemlöshet, eftersom det är en mycket kortsiktig boendelösning. Här kan den ökning som syns tyda på en positiv tendens – att fler personer, främst kvinnor, söker sig till dessa insatser och att utbudet har ökat.

Fortfarande gäller att missbruk och psykisk ohälsa är en påtaglig problematik i gruppen hemlösa personer. Men i 2011 års kartläggning finns en större andel som inte har missbruks- och beroendeproblem. Det beror på den ökade inrapporteringen av personer i de mer långsiktiga boendeformerna. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är alltmer ett problem som finns i en bredare grupp av befolkningen och som är starkt förknippat med ekonomiska problem och att personerna saknar förankring på arbetsmarknaden.

I 2005 års kartläggning var utrikes födda personer överrepresenterade. Denna utveckling har fortsatt. Många utrikes födda personer finns i de mest akuta boendelösningarna. Ett vanligt skäl som anges till hemlösheten är att personerna inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden (bilaga 1, tabell 13, 14, 15 och 16).

Barnfamiljers situation på den sekundära bostadsmarknaden

Inledning

Hemlöshetskartläggningen 2011 visar att merparten av de personer som har inrapporterats som hemlösa befinner sig i de förhållandevis långsiktiga boendelösningar som omfattas av situation 3, det vill säga referensboenden/träningslägenheter alternativt försökslägenheter/sociala kontrakt/kommunala kontrakt. Under mätveckan var det cirka 13 900 personer (43 procent) som bodde i sådana boendeformer, på grund av att de av olika anledningar inte kunde få tillgång till bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden. Dessa sociala boendelösningar benämns ofta *den sekundära bostadsmarknaden*.

Definition av den sekundära bostadsmarknaden

Boverket och Socialstyrelsen har gemensamt kommit fram till vilka boendelösningar som ska ingå i definitionen av den sekundära bostadsmarknaden. Det rör sig om:

- kommunernas utbud av boendelösningar för personer som inte själva kan skaffa sig en bostad, eftersom de av olika anledningar inte blir godkända som hyresgäster på den ordinarie bostadsmarknaden.
- boendelösningar med någon form av hyresavtal, vanligtvis andrahandskontrakt, där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor eller regler.

Definitionen inbegriper bostäder där målsättningen är att den boende ska bo kvar och så småningom få ett vanligt hyresavtal i den aktuella bostaden, utan särskilda villkor eller regler. I definitionen ingår även sådana bostäder där avsikten är att den boende så småningom ska flytta vidare till en annan bostad som ett led i en boendetrappa, eller till en egen bostad.

Boendelösningar utan hyresavtal, som är avsedda för tillfällig övernattning eller förhållandevis kortvarigt boende, såsom härbärge eller akutboende, ingår inte i den sekundära bostadsmarknaden.⁶

Definitionen av situation 3 i hemlöshetskartläggningen

Definitionen av situation 3 har utformats för att överensstämma med definitionen av den sekundära bostadsmarknaden. Med andra ord motsvarar de

⁶ I definitionen av den sekundära bostadsmarknaden ingår inte heller LSS-boenden, HVB-hem, äldreboenden, särskilt boende enligt socialtjänstlagen för personer med funktionsnedsättning, eller organiserat boende för asylsökande.

boendelalternativ som anges i situation 3 de som avses med begreppet den sekundära bostadsmarknaden:

”En person bor i en av kommunen ordnad boendelösning (t.ex. försökslägenhet/träningslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt) på grund av att personen inte får tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar om boendelösningar med någon form av hyresavtal där boendet är förenat med tillsyn och/eller särskilda villkor eller regler”.

Sammanfattning av 2008 års undersökningar

Boverket kartlade 2008 omfattningen av och inriktningen på den sekundära bostadsmarknaden genom sin årliga Bostadsmarknadsenkät (BME) [11]. Därefter gjorde Socialstyrelsen uppföljande intervjuer med företrädare från tjugo kommuner, som ett kvalitativt komplement till Boverkets kartläggning [12].

Boverkets och Socialstyrelsens undersökningar år 2008 visade att det var vanligt i kommunerna att bostäder hyrdes ut i andra hand till hemlösa personer, där socialtjänsten eller annan kommunal förvaltning stod som innehavare av förstahandskontraktet. Sådan andrahandsuthyrning via kommunen förekom i sju av tio kommuner [11]. Att kommunen stod som innehavare av kontraktet sågs som en garanti för hyresvärdarna att andrahandshyresgästerna skulle klara av att sköta sitt boende.

Olika kommuner använde olika benämningar på de bostäder som erbjöds på den sekundära bostadsmarknaden. Det kunde handla om träningslägenheter, försökslägenheter, referensboende, sociala respektive kommunala kontrakt m.m. Det var dessutom inte säkert att en kommun avsåg samma boendeform som en annan kommun trots att de använde samma benämning [12].

De aktuella boendelösningarna var för det mesta organiserade enligt en boendetrappa med andrahandsuthyrning, där tanken var att hyresgästen stegvis skulle tränas i att bo, och därmed kvalificera sig till mer normala boendesituationer. Var någonstans i trappan individen kom in berodde till stor del på vilka förutsättningar han eller hon bedömdes ha att klara av boendet. Det var vanligt att det inom en och samma kommun förekom en blandning av boendeformer, ofta med inriktning mot olika målgrupper. Det fanns boendelösningar som låg relativt nära ett vanligt, permanent boende, medan andra, t.ex. olika typer av kategoriboenden, var förknippade med fler stödinsatser och mer tillsyn. Det fanns också skillnader mellan kommunerna i vilka möjligheter hyresgästerna hade att bo kvar i bostaden på längre sikt. Ju närmare ett permanent boende, desto stabilare bostadssituation för de berörda individerna [12].

Det var mycket vanligt att andrahandskontrakten var förenade med särskilda villkor och tilläggsbestämmelser utöver de regler som angavs i hyreslagen. Det kunde till exempel handla om krav på drogfrihet, förbud mot att ha husdjur eller krav på att hyresgästen skulle ta emot stöd och tillsyn i boendet. Andrahandskontrakten kunde dessutom ha mycket korta uppsägningstider [12].

Undersökningarna visade också att det teoretiskt sett var möjligt för andrahandshyresgästerna att så småningom ta över kontrakten på sina lägenhe-

ter. Men i praktiken tenderade boendet i andra hand att bli mer varaktigt än vad som var avsett från början. Tänkbara orsaker till det var dels bostadsbrist på den aktuella orten, dels hårdare krav på hyresgästerna från hyresvärdarnas sida [11, 12].

Barn och barnfamiljer i fokus 2011

Både Boverkets och Socialstyrelsens tidigare undersökningar pekade på att den sekundära bostadsmarknaden troligtvis omfattade förhållandevis många barn i landet. Men osäkerheten var stor kring hur många barn det egentligen rörde sig om och hur dessa barns boendevillkor såg ut.

I uppdraget till Socialstyrelsen om en ny hemlöshetskartläggning 2011 angav regeringen att det skulle framgå hur många barnfamiljer som befinner sig i olika typer av hemlöshet och hur många barn och ungdomar som av olika skäl lever under hemlösa förhållanden utanför familjen.

Utifrån dessa utgångspunkter har Socialstyrelsens uppföljande intervjuer 2011 syftat till att ge en bättre bild av barnfamiljernas och, om möjligt, barnens situation på den sekundära bostadsmarknaden.

Företrädare från tretton kommuner har därför fått besvara frågor om

- deras kännedom om *hushåll* med barn under 18 år, respektive *barn* under 18 år som finns i de aktuella boendelösningarna i kommunen
- vilka rutiner man har då barnfamiljer kontaktar kommunen för stöd och hjälp med bostad – och vilka insatser man har att erbjuda
- vanliga orsaker till att barnfamiljer behöver hjälp med en bostad via kommunen, samt deras tidigare historia av t.ex. vräkningar, betalningsanmärkningar och brist på boendereferenser
- vilka typer av boendelösningar som används för barnfamiljer, dvs. var någonstans i en eventuell ”boendetrappa” som barnfamiljerna kommer in
- i vilka typer av bostadsområden som boendelösningarna för barnfamiljer finns
- möjlighet att ta hänsyn till trångboddhetsnormer när barnfamiljer tilldelas bostäder på den sekundära bostadsmarknaden
- huruvida det är lättare eller svårare att teckna kontrakt med hyresvärdar när det handlar om lägenheter till barnfamiljer – jämfört med andra typer av hushåll
- huruvida kommunen kan erbjuda barnfamiljer lägenheter där de så småningom kan få ta över hyreskontraktet, eller om det istället är bostäder de måste flytta vidare ifrån
- huruvida det är bostadsbrist, balans eller överskott av bostäder i kommunen.

Bostadsmarknadsenkäten och hemlöshetskartläggningen

Boverkets årliga undersökning av bostadsmarknaden, BME, har legat till grund för Socialstyrelsens uppföljande intervjuer med kommuner.

BME 2011 visar i korthet att 60 procent av befolkningen bor i en kommun med brist på bostäder, samt att antalet lediga lägenheter i allmännyttiga

bostadsbolag minskar. Åttio procent av kommunerna uppger att det råder brist på hyresrätter. Ungdomar, äldre och stora barnfamiljer tillhör dem som kan ha särskilt svårt att få bostad. BME visar också att 221 av 290 kommuner har en sekundär bostadsmarknad, vilket innebär 76 procent av kommunerna – en ökning sedan föregående år. Totalt handlar det om knappt 13 400 lägenheter. Endast 108 av de svarande kommunerna uppger att det finns hushåll med barn i dessa boendelösningar. Det handlar om närmare 1 900 hushåll med barn, och i dessa lever minst 3 600 barn [13]. Dessa siffror bör dock betraktas som minimisiffror, då det finns kännedom om att flera av kommunerna (exempelvis Stockholm och Malmö) som inte besvarade frågan i själva verket har en stor mängd barnfamiljer i sina långsiktiga boendelösningar.

Socialstyrelsens kartläggning 2011 visar att cirka 13 900 personer har inrapporterats som hemlösa enligt definitionen av situation 3. I denna situation finns den största andelen kvinnor (54 procent), och cirka 5 600 är föräldrar till barn 18 och yngre. En majoritet av föräldrarna (cirka 3 400) i denna situation har daglig omvårdnad av sina barn. Kartläggningen visar också att 35 procent av personerna i de långsiktiga boendelösningarna är utrikes födda. I denna situation återfinns samtidigt den minsta andelen personer med missbruksproblem respektive psykisk ohälsa.

Resultaten från Boverkets respektive Socialstyrelsens undersökningar är endast skenbart jämförbara. De båda myndigheternas undersökningar skiljer sig åt i såväl fokus som uppdrag och uppgiftslämnare. En avgörande skillnad är att Boverket i BME frågar efter hushåll eller lägenheter, medan Socialstyrelsen i sin kartläggning frågar efter individer.

Uppföljande intervjuer med kommuner

Tretton kommuner

Intervjuer med företrädare från ett relativt litet antal kommuner kan inte ge någon heltäckande bild av situationen för barnfamiljer på den sekundära bostadsmarknaden – men kan komplettera och fördjupa resultaten från de båda nämnda undersökningarna. Företrädare för tretton kommuner har intervjuats: Borlänge, Eskilstuna, Göteborg, Kungälv, Malmö, Nacka, Norrköping, Oxelösund, Sollefteå, Stockholm, Sundsvall, Växjö samt Ängelholm.⁷ Citaten i den följande texten är hämtade från intervjuerna med dessa personer.

De tretton kommunerna kan kategoriseras efter kommuntyp och invånarantal⁸ på följande sätt: Utöver de tre storstadskommunerna Stockholm (847 000 inv.), Göteborg (514 000 inv.) och Malmö (299 000 inv.), räknas Borlänge, Eskilstuna, Norrköping, Sundsvall och Växjö som högskoleorter med mer än 75 000 invånare. Oxelösund, Sollefteå och Ängelholm är ”övriga kommuner” med mindre än 25 000 invånare. Kungälv (41 000 inv.) ingår i Storgöteborg och Nacka (90 000 inv.) i Storstockholm.

⁷ För en beskrivning av hur urvalet av kommuner har gått till, se *Bilaga 3. Metodbilaga – uppföljande intervjuer om den sekundära bostadsmarknaden*.

⁸ Invånarantal 2010-12-31, enligt uppgifter i BME 2011. Avrundade tal.

Under 2010 hade samtliga dessa kommuner nettoinflyttning, utom en, Sollefteå.

I tio av de tretton intervjuade kommunerna råder enligt BME 2011 brist på bostadsmarknaden. De resterande tre har balans.⁹ Detta överensstämmer till övervägande del med hur de intervjuade kommunföreträdarna bedömer situationen. Men i två av kommunerna som enligt BME befinner sig i balans har de intervjuade personerna en avvikande mening. De menar att det ”på papperet” kan vara så att det är balans, men att det i realiteten råder stor brist på en viss typ av bostäder, t.ex. små lägenheter med rimlig hyresnivå. Enligt Boverket kan brist på bostäder innebära att det till antalet finns tillräckligt med bostäder men att det är fel sorts bostäder, utformade efter fel målgrupper [13].

Ömsesidigt uppsökande

Barnfamiljer som behöver hjälp med sitt boende kan komma i kontakt med kommunen på flera olika sätt. De kan själva söka upp socialtjänsten i kommunen då en problematisk bostadssituation uppstår – för att de har svårigheter med att betala hyran, för att de av olika anledningar håller på att mista sin bostad eller för att de inte blir godkända som hyresgäster av de aktuella hyresvärdarna i kommunen. Ett behov av stöd i bostadssituationen kan även bli synligt då familjen söker hjälp och bistånd av annan karaktär.

Enligt de intervjuade personerna har merparten av kommunerna utvecklat rutiner för att bedriva uppsökande arbete. Det kan exempelvis handla om att de får signaler från hyresvärdar om att allt inte står rätt till hos specifika hushåll gällande obetalda hyror, störningar med mera. I sådana fall kan kommunerna på olika vis ta kontakt med hyresgästerna, via brev, telefon eller dörrknackning, för att erbjuda stöd.

Hur snabbt sådana signaler ges från en hyresvärd kan dock skilja sig mellan de intervjuade kommunerna. Det beror till stor del på hur samarbetet och kommunikationen ser ut mellan kommunen och hyresvärdarna.

Orsaker till att barnfamiljer befinner sig på den sekundära bostadsmarknaden

I intervjuerna framkommer flera orsaker till att barnfamiljer befinner sig på den sekundära bostadsmarknaden. De tre vanligaste förklaringarna är: 1) Familjen hotas av avhysning på grund av hyresskulder. 2) Familjen har ingen förankring på den ordinarie bostadsmarknaden. 3) Separation eller skilsmässa alternativt sociala problem i familjen.

Dessa olika orsaker kan givetvis hänga ihop med varandra.

⁹ Enligt Boverkets definition anses det råda brist på bostäder om det hela tiden finns en efterfrågan som överstiger utbudet. Överskott på bostäder innebär att det ständigt finns fler lediga bostäder än vad som efterfrågas.

Familjer som riskerar att avhysas på grund av hyresskulder

Det som nämns som den vanligaste orsaken till att barnfamiljer kommer in på den sekundära bostadsmarknaden är att de står inför en hotande avhysning från bostaden. Den främsta orsaken till det är obetalda hyror – där ofta en svår ekonomisk situation för familjen kan ligga bakom.

Störningar förekommer också som grund för avhysning, men det är enligt flera av de intervjuade relativt ovanligt när det gäller barnfamiljer.

Familjer utan förankring på den ordinarie bostadsmarknaden

”Vräkningsförebyggande arbete är mycket bra, men det hjälper ju inte alla för den här gruppen.”

”De har ju inte ens en bostad att bli vräkt ifrån.”

Något som många kommunföreträdare beskriver – framför allt de intervjuade från storstadskommunerna – är att de allt oftare möter bostadssökande personer utan några tidigare boendereferenser. Det handlar med andra ord om personer som aldrig tidigare har haft en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden, och som har begränsade ekonomiska förutsättningar. Detta gör det mycket svårt för dem att bli godkända som hyresgäster. ”De har ingen inkomst som är acceptabel för hyresvärdarna, de lever oftast på försörjningsstöd. De är helt enkelt inte attraktiva på bostadsmarknaden”, menar en av de intervjuade. Det kan röra sig om ungdomar utan arbete och inkomst, med små möjligheter till ett eget första boende. Det kan handla om barnfamiljer som har bott i andra hand hos släktingar eller bekanta – ofta i trångboddhet – där boendet efter en tid har blivit ohållbart och de därför har blivit tvungna att flytta därifrån. Enligt intervjupersonerna är dessa barnfamiljer ofta utrikes födda. Detta kan jämföras med resultaten från hemlöshetskartläggningen som visar att mer än en tredjedel av personerna i de långsiktiga boendelösningarna är födda utanför Sverige. Kartläggningen visar också att utrikes födda överhuvudtaget är överrepresenterade bland de personer som räknas som hemlösa.

Boverket har i en rapport kartlagt nyanlända flyktingars bostadssituation [14]. Nyanlända flyktinghushåll börjar ofta sin ”boendekarriär” med att bo inneboende, t.ex. hos släktingar eller andra landsmän. Bor de i kommuner med brist på bostäder leder detta ofta till att de tvingas fortsätta bo inneboende, även efter att de har beviljats uppehållstillstånd. Boverket menar att detta försvårar nyanländas integration i det svenska samhället [14]. De hamnar i praktiken i den hemlöshetssituation som kallas situation 4. I de fall inneboendeförhållandet inte längre fungerar, kan det leda till att hushållet/familjen behöver uppsöka kommunen för att få hjälp med bostad – vilket i sin tur många gånger leder till ett andrahandskontrakt på den sekundära bostadsmarknaden. En sådan process kan beskrivas som ett flöde från en hemlöshetssituation (situation 4) till en annan (situation 3).

Familjer som går igenom separation eller skilsmässa eller har sociala problem

En annan vanlig orsak till att barnfamiljer behöver hjälp på bostadsmarknaden är att det inträffar en kris i familjen, t.ex. en separation eller skilsmässa, som innebär att en av föräldrarna måste flytta ifrån den gemensamma bostaden. Kanske har den som flyttar ingen egen inkomst och får därför svårt att få ett eget hyreskontrakt. Alternativt kan den som stannar kvar i bostaden få svårt att klara av att betala hyran på egen hand.

Flera av de intervjuade menar att svårigheter med att klara av att sköta betalningarna för bostaden ofta kan vara en varningssignal om att det inte står rätt till med något annat. De menar att det kan finnas sociala bakomliggande problem, som upptäcks först när de ekonomiska problemen redan är ett faktum. Sådana sociala problem kan bidra till att individerna inte klarar av att prioritera sina hyresbetalningar.

Kommunernas personal möter i sitt uppsökande arbete många gånger människor med mångfacetterade problem: personer med långvariga sjukskrivningar, psykisk ohälsa, missbruk, konflikter i familjen, våld i nära relationer, barn med särskilda behov, familjer med överskuldsättning, bristande sysselsättning, med mera.

Behov av stödinsatser av olika slag

”Det räcker oftast inte med att ordna bostad.”

När barnfamiljer hotas av avhysning agerar kommunerna efter lite olika rutiner och lite olika snabbt. Vissa av kommunerna har ett utvecklat samarbete med hyresvärdarna och bedriver ett aktivt vräkningsförebyggande arbete. Tidiga signaler från hyresvärdar om att boendet av någon anledning inte fungerar ger socialtjänsten ett bättre utrymme att agera i tid för att undvika att den aktuella familjen blir uppsagd eller avhyst. Kommunen kan då fungera som medlande part mellan hyresgäst och hyresvärd, kan hjälpa till med att ordna ett anstånd, upprätta avbetalningsplaner, erbjuda hyresgäster hushållsekonomisk rådgivning, se till att hyran i fortsättningen kommer in via autogiro, förmedling av egna medel eller liknande. Kommunen har ofta möjlighet att ta över kontraktet, så att familjen kan bo kvar som andrahandshyresgäst i den aktuella bostaden och därmed slippa att flytta därifrån.

Flera av de intervjuade personerna menar att ett gott och förtroendefullt samarbete med hyresvärdar är mycket viktigt, för att få en så bra och stabil lösning som möjligt, som fungerar för alla parter, både hyresgäst, hyresvärd och socialtjänst. De flesta anser också att ju tidigare socialtjänsten kan få besked från hyresvärdar om att hyresgäster har problem i sitt boende, desto bättre.

Vissa kommuner får ganska sent i processen en signal från Kronofogdemyndigheten om att en avhysning ska verkställas. Socialtjänstens möjligheter att förhindra att familjen vräks i det här skedet beror på om hyresvärden vill gå med på en uppgörelse eller inte – om inte, så är det för sent att förhindra att familjen blir avhyst [15].

Familjer kan ofta ha ett stort stödbehov utöver hjälp med bostaden. Flera av de intervjuade talar om vikten av ett helhetsperspektiv när det gäller insatser till barnfamiljer. Ofta kan det behövas olika ”paketlösningar”, så som budget- och skuldrådgivning, bistånd till el- och hyresskulder, insatser för sociala problem, hjälp med frågor om sysselsättning. Det kan röra sig om att ge praktiskt stöd i boendet för att familjen ska klara av sina rutiner i vardagen – t.ex. ge information av olika slag, hjälpa till med bankärenden, hjälpa till med ansökan om ekonomiskt bistånd, hjälpa till med skolarbetet för ungdomar.

Långsiktiga, stabila boendelösningar

Socialstyrelsens tidigare undersökning av den sekundära bostadsmarknaden 2008 visade att de aktuella boendelösningarna mestadels organiserades enligt en boendetrappa, där tanken var att hyresgästen stegvis skulle tränas i att bo, och därmed kvalificera sig för mer normala boendesituationer.

Men intervjuundersökningen visar en annan bild när det gäller barnfamiljer. Med undantag för i de tre storstäderna placeras barnfamiljer mycket sällan i trappstegsboende. Det förekommer sällan några andra boendelösningar för barnfamiljer än sådana där kommunen står för kontraktet och familjen bor i andra hand – och där ambitionen är att hyresgästen själv ska kunna ta över kontraktet efter en viss tid. Denna tid kan skilja sig åt mellan kommunerna, från sex månader upp till två år. I praktiken kan det dock ta betydligt längre tid än så innan hyresgästen får ta över kontraktet, bland annat beroende på vilka krav som ställs, och om individen kan uppfylla dessa villkor eller inte.

Situationen i storstadskommunerna skiljer sig dock från den i övriga kommuner. Ett kärt läge med stor brist på bostadsmarknaden och samtidigt stor inflyttning i både Stockholm, Göteborg och Malmö gör att de respektive kommunerna många gånger är hänvisade till att använda alternativa lösningar för att hjälpa barnfamiljer i behov av bostad. Det kan då handla om tillfälliga boenden som inte är avsedda att omvandlas till permanenta kontrakt. Sådana temporära lösningar blir ofta mer varaktiga än vad de är tänkta att vara. De intervjuade personerna beskriver att detta förfarande inte är optimalt för barnfamiljer, men att det inte finns några bättre alternativ. I vissa lägen kan man behöva använda sig av hotell för att lösa barnfamiljers akuta brist på bostad.

Villkor och krav

Utöver de regler som finns angivna i hyreslagstiftningen är det vanligt att andrahandskontrakten är förenade med särskilda villkor och tilläggsbestämmelser. Det kan både handla om generellt formulerade och individuellt anpassade villkor. En vanlig generell bestämmelse är att besittningsskyddet är bortförhandlat för hyresgästen, eller att de boende ska teckna hemförsäkring. Individuella villkor kan t.ex. handla om att man ska betala av på hyresskulder, att inga nya skulder ska uppstå under tiden man bor i andra hand, och att man ska ta emot relevant stöd och regelbunden tillsyn från socialtjänsten.

Det tycks vara en allmän uppfattning bland de intervjuade kommunföreträdarna att hyresvärdarnas krav på hyresgäster i allmänhet har blivit hårdare. Krav från hyresvärdarna på att hyresgästerna ska ha en fast inkomst och ett minimum av skulder kan många gånger förlänga tiden på den sekundära bostadsmarknaden. Flera av de intervjuade ger uttryck för en önskan om en större flexibilitet hos hyresvärdarna, som skulle kunna ge större utrymme för individuella bedömningar av vad familjerna kan tänkas klara av. Endast i några få av kommunerna godtar hyresvärdarna ekonomiskt bistånd som inkomst.

Bostädernas placering

I merparten av de intervjuade kommunerna finns bostäderna för barnfamiljer insprängda i det ordinarie beståndet, det vill säga spridda i alla typer av bostadsområden. Några kommunföreträdare menar att lägenheterna tenderar att hamna i socialt belastade områden.

I vissa kommuner finns det på grund av bristen på bostäder inget utrymme för någon medveten ”spridningsstrategi”:

”Vi får helt enkelt ta de lägenheter som dyker upp – oavsett var de finns någonstans!”

Bostadsstorleken: rimlighetsbedömning snarare än trångboddhetsnormer

I kommunernas arbete med att hitta lämpliga bostäder åt barnfamiljer försöker man i mesta möjliga mån att ta hänsyn till familjens storlek. Nästan alla företrädare säger att de inte uttryckligen följer några trångboddhetsnormer¹⁰, men att de i varje enskilt fall gör en bedömning av vilken bostadsstorlek som kan anses rimlig. Att varje barn ska ha ett eget rum kan t.ex. vara svårt att leva upp till, även om det är önskvärt.

”Trångboddhet kan bidra till sämre skolresultat för barn i skolåldern, då de sällan har möjlighet att studera i lugn och ro.”

Vad skiljer hushåll med barn från andra hushåll på den sekundära bostadsmarknaden?

Generellt sett tycks det vara lättare för barnfamiljer att få bostad på den sekundära bostadsmarknaden, i jämförelse med andra typer av hushåll. Kanske är det så, menar flera av de intervjuade, att hyresvärdar har lättare att acceptera ekonomiska problem hos hyresgästerna – som kommunen hjälper till att åtgärda – än exempelvis missbruksproblem eller psykisk ohälsa.

¹⁰ Enligt trångboddhetsnorm 3 betraktas hushållet som trångbott om det bor mer än en person per rum i en bostad – kök och vardagsrum oräknat. En familj med två barn behöver alltså ha en fyrrummare för att inte räknas som trångbodd. Detta gäller både samboende och ensamstående föräldrar [16].

I så gott som alla de tretton kommunerna prioriteras barnfamiljer med problem med boendet mycket högt. Vissa kommuner har formulerat uttryckliga mål i policydokument och handlingsplaner som säger att inga barn ska behöva vara med om en avhysning. Samtliga kommuner har en uttalad ambition att barnfamiljers boende ska vara så långsiktigt och stabilt som möjligt – även om denna målsättning ofta tycks krocka med en mycket ansträngd bostadsmarknad.

Slutsatser

Att barnfamiljer i allt större utsträckning blir utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden bottnar, enligt intervjuerna, i en ökande fattigdom. De familjer som finns i den sekundära bostadsmarknadens boendelösningar tycks ofta befinna sig i, som kommunföreträdarna säger, ekonomiskt ohållbara situationer. Det är inte ovanligt att de är överskuldssatta, har mycket låga inkomster eller är beroende av ekonomiskt bistånd för sin försörjning. De är ofta ensamstående föräldrar (främst mödrar), många har utländsk bakgrund, och många har bott i dessa boendelösningar under lång tid. Det är heller inte ovanligt att familjerna har stora sociala och vardagliga behov som kräver stödinsatser. Det är viktigt för både sociala myndigheter och hyresvärdar att uppmärksamma barnens villkor i sådana levnadsförhållanden.

De intervjuade kommunerna tycks i allmänhet prioritera barnfamiljer, så att bostadssituationen för dessa blir så långsiktig och stabil som möjligt. Men betyder det i sin tur att andra grupper får stå tillbaka? En tendens som kan ses är att personer med social problematik, som missbruk och psykisk ohälsa, får allt svårare att komma in på den sekundära bostadsmarknaden. Dessa fastnar istället i mer akuta och tillfälliga lösningar. Det blir en utmaning för kommunerna framöver att frigöra resurser och bostäder åt de mest utsatta grupperna av hemlösa personer.

Detta ska samtidigt ses i ljuset av en ökande bostadsbrist i kommunerna. Framför allt gäller detta för storstadsregionerna, som dessutom har upplevt en stor befolkningsökning de senaste åren. De intervjuade kommunerna efterfrågar generellt ett ökat bostadsbyggande – och ser ett stort behov av såväl bostäder med rimligare hyresnivåer som rimligare krav för hyresgästerna att leva upp till.

Slutsatser av hemlöshetskartläggningen 2011

Hemlöshet i bredare grupper

Kartläggningen visar att hemlösheten och utestängningen från bostadsmarknaden har ökat i Sverige och nu förekommer i bredare grupper av befolkningen än tidigare. Ökningen kan till en del förklaras med det förtydligande som gjorts av definitionen av hemlöshet, som medfört en betydligt ökad inrapportering av personer i de sociala, långsiktiga boendelösningarna. Bredden i problematiken har därmed på ett mer påtagligt sätt blivit synlig. Socialtjänsten har idag ett stort ansvar som hyresvärd för personer som av olika skäl inte blir godkända på bostadsmarknaden. Detta har sedan flera år påvisats i Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME). Särskilt påtaglig är denna utveckling i storstäderna.

Olika typer av sociala kontrakt kan vara en lösning för personer som inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden, främst i kommuner med bostadsbrist [10]. För personer med till exempel tidigare missbruksproblem kan detta vara en väg in på bostadsmarknaden som annars skulle vara stängd. Men dessa lösningar tenderar att bli en metod att komma tillrätta med hemlöshet även i kommuner som har överskott på bostäder. Hyresvärdarna ställer allt högre krav på hyresgästerna som socialtjänsten får kompensera för. Systemet riskerar också att stänga in personer i boendelösningar under lång tid.

Personer i akut hemlöshet och samhällets utmaningar

Utmärkande för hela denna grupp är att det många gånger finns en individuell problematik. Personerna lever under mycket utsatta och osäkra förhållanden och kommer inte i samma utsträckning som andra i fråga för mer långsiktiga boendelalternativ. Studier har dock visat att även personer med både missbruksproblem och psykisk ohälsa kan bo i ett eget, permanent boende om de får tillgång till individuellt behovsanpassat stöd [9, 10].

I USA och i ett antal europeiska länder – och nu även i Sverige – har idéerna bakom ”Housing first” väckt allt större intresse. Housing first innebär i korthet att individen först erbjuds ett permanent boende och därefter får möjlighet att formulera sina behov kring det stöd han/hon kan behöva [9]. Det innebär ett perspektivskifte, både i synen på hemlösa personer och på de insatser som erbjuds. Housing first ger individen en större bestämmanderätt över insatserna jämfört med vad som är vanligt idag. Detta är en utmaning för samhällets olika instanser. En väl fungerande vårdkedja kan också bidra till ett stabilt boende för personer med omfattande missbruksproblematik och psykisk ohälsa [17].

Antalet personer som sover utomhus eller i offentliga utrymmen uppges ha minskat markant. Det kan ses som ett tecken på att regeringens mål i hemlöshetsstrategin 2007–2009 om att alla ska garanteras tak över huvudet har tagits på allvar [18], även om kommunernas skyldighet i detta avseende framgår redan av bestämmelsen i 2 kap. 1 § SoL om kommunens yttersta ansvar för enskilda som behöver stöd och hjälp. Det kan dock antas att en del av dessa personer nu återfinns i de mest akuta och osäkra boendelösningarna, till exempel på härbärgen.

Hemlöshet bland barnfamiljer och kommunernas prioriteringar

En slutsats från Socialstyrelsens intervjuundersökning med 13 kommuner är att barnfamiljer generellt sett prioriteras för långsiktiga boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden). En effekt av att socialtjänsten blivit hyresvärd för allt bredare grupper är att ensamstående personer med uttalad social problematik får stå tillbaka och riskerar att fastna i mer akuta boendelösningar. Det är en utmaning för kommunerna att frigöra resurser och bostäder åt de mest utsatta grupperna av hemlösa personer.

Utanför arbetsmarknaden – utestängd från bostadsmarknaden

Hemlöshet är ett sammansatt problem där många olika faktorer spelar in. Förankring på arbetsmarknaden har en central betydelse. Av kartläggningen framgår att ytterst få hemlösa personer har lönearbete. Ekonomiskt bistånd är den vanligaste inkomstkällan. Det rör sig alltså i stor utsträckning om personer som står utanför arbetsmarknaden. Eftersom många hyresvärdar inte godkänner ekonomiskt bistånd som inkomst, utestängs personerna därmed också från den ordinarie bostadsmarknaden.

Migration är en annan viktig faktor. Att personer födda utomlands var överrepresenterade vid förra kartläggningen och att detta nu är ännu mer markant tyder på att det finns strukturella orsaker i grunden. Personerna släpps inte in på arbetsmarknaden, och inte heller på bostadsmarknaden. Det går inte att bortse från diskriminering och segregation som orsaker till den höga andelen utrikes födda personer i hemlöshetsgruppen.

Hemlöshet som bostadspolitisk fråga

Hemlöshet är i hög grad en bostadspolitisk fråga. Det handlar bland annat om bostadsförsörjningen, men också om de krav hyresvärdarna ställer på hyresgästerna för att de ska få tillgång till en bostad. Hemlöshet är inte alltid förknippad med bostadsbrist. Boverket redovisar i sin Bostadsmarknadsenkät från 2011 att 113 kommuner uppger att de har balans på bostadsmarknaden och 48 att de har ett överskott av bostäder. Alltså har 161 kommuner balans eller överskott [13]. Inom detta område har kommunerna möjligheter att påverka utvecklingen, bland annat genom att anta planer för bostadsförsörjningen och att genom ägardirektiv styra sina allmännyttiga bostadsföre-

tag. På många håll skulle det behövas ett mer utvecklat, strukturerat samarbete mellan socialtjänsten och de kommunala förvaltningar som har ansvar för bostadsförsörjning och lediga lägenheter.

Förebyggande arbete, strukturella förändringar och individuellt stöd är nödvändigt

Även organiseringen av insatserna har betydelse. Gemensamt för hemlösa personer är att de har små ekonomiska marginaler. Svaga nätverk är också en sårbarhetsfaktor. Kunskap behövs om de lokala förhållandena – om gruppen hemlösa personer och om riskgrupper – för att kunna anpassa utbudet av bostäder och insatser. Förebyggande arbete är nödvändiga för att förhindra att människor blir hemlösa.

Liksom vid 2005 års mätning är det tydligt att hemlösheten har såväl individuella som strukturella orsaker. För att kunna motverka hemlöshet behövs därför en rad olika åtgärder. På strukturell nivå krävs dels bostadspolitiska insatser, dels åtgärder riktade mot de systemfel som gör att till exempel utrikes födda personer utgör en så hög andel i gruppen hemlösa personer. Det krävs också tillgängliga och evidensbaserade insatser för att stödja och stärka enskilda individer att ta sig ur hemlösheten.

Tid som hemlös – en viktig omständighet

Mätningen genomfördes under en vecka i maj. Den ger således information om situationen under just denna vecka. Det behövs mer kunskap om hur personer går in i och ut ur hemlöshet och hur länge de förblir hemlösa. Är hemlösheten tillfälligt övergående, återkommande i perioder eller långvarig? Olika situationer av hemlöshet fordrar olika typer av insatser [19].

Kartläggningen ger ingen information om flödet mellan de olika hemlöshetssituationerna, men det system med boendetrappor som finns i många kommuner innebär att personer snabbt kan få förändrade villkor, exempelvis på grund av återfall i missbruk.

Att använda den kunskap som finns

Inom ramen för regeringens hemlöshetsstrategi har Socialstyrelsen publicerat ett antal rapporter. Ny kunskap har utvecklats på området. På Socialstyrelsens webbplats finns exempelvis en sida som vänder sig till de olika aktörer som arbetar med hemlöshetsfrågor [20]. Webbsidan har karaktären av en vägledning och är tänkt att fungera som stöd i ett strategiskt arbete mot hemlöshet. Under rubrikerna *Introduktion*, *Åtgärdskedjan*, *Kartläggning*, *Kunskapskällor*, *Hemlöshetsbegreppet*, *Kommunala handlingsplaner*, *Förebyggande arbete*, *Vräkningsförebyggande arbete*, *Barnperspektiv*, *Samverkan*, *Boendelösningar*, *Individuellt stöd efter behov* och *Lokal uppföljning* finns kunskap på dessa områden.

Under 2012 kommer öppna jämförelser inom socialtjänsten för första gången att omfatta även hemlöshet. Syftet med öppna jämförelser är att stimulera utvecklingen av en jämlik socialtjänst med god kvalitet. Genom pub-

licering av öppna jämförelser på Socialstyrelsens webbplats kan kommuner analysera sin verksamhet, lära av varandra, förbättra kvaliteten och effektivisera utförandet av stödet inom olika områden. Till detta ska fogas den kunskapsproduktion som sker via forskningsinsatser och som bland annat resulterar i avhandlingar, monografier och vetenskapliga artiklar. Med denna samlade kunskap finns förutsättningar att bedriva ett effektivt arbete mot hemlöshet.

Mer kunskap behövs om vissa grupper av hemlösa personer

Under arbetet med denna kartläggning har det blivit tydligt att det behövs ytterligare kunskap om vissa grupper av hemlösa personer. Det gäller bland annat äldre personer. Det finns inte mycket svensk forskning om äldre hemlösa personer, men gruppen har uppmärksammats i internationell forskning [21]. Kartläggningen visade att det finns äldre personer i akut hemlöshet och som varit hemlösa under lång tid. Uppenbart behövs insatser för att denna grupp ska kunna få ett stabilt och varaktigt boende.

Barn och ungdomar samt unga vuxna är också grupper som behöver prioriteras i ett fortsatt arbete mot hemlöshet. Mer kunskap behövs om omfattningen av hemlösheten i grupperna. Finns det dold hemlöshet? Kunskap behövs också om vilka insatser som kan motverka en ökning av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden i gruppen.

Kartläggningen visar att många av de hemlösa personerna är föräldrar som lever tillsammans med sina barn. Här behövs kunskap om hur detta påverkar barnen och hur man långsiktigt ska kunna stärka familjerna att ta sig ur hemlösheten.

Av mätningen framgår också att det finns personer som inte har någon känd problematik utöver bristen på bostad. Ytterligare kunskap behövs om vad som orsakat hemlösheten för dessa personer.

Kartläggningen har avgränsats när det gäller vilka grupper som ska ingå. Mätningen omfattar inte personer som saknar uppehållstillstånd i Sverige, EU-medborgare som uppehåller sig i Sverige men saknar förankring och försörjning i landet och personer som är offer för olika typer av människohandel. För att få en helhetsbild av hemlösheten i Sverige är det angeläget att också dessa personer och deras situation blir synliga.

Referenser

1. Rädda Barnen. Tillfälligt uppbrott – unga berättar. Om att rymma eller kastas ut hemifrån. Stockholm. 2011.
2. Socialstyrelsen. Hemlöshet i Sverige 2005. Omfattning och karaktär. Stockholm. 2006.
3. Socialstyrelsen. Plan för fortlöpande uppföljning av hemlöshetens omfattning och karaktär. En kunskaps- och informationsstrategi. Stockholm. 2008.
4. Estby, V, Kindgren, M, Stolt, U (red). Hemlös – med egna ord. Texter av hemlösa människor 1997–2007. Pocketförlaget. Stockholm. 2008.
5. Edgar, B, Meert, H. Fourth Review of Statistics on Homelessness in Europe. The ETHOS Definition of Homelessness. FEANTSA. Bryssel. 2005.
6. Sen, A. Utveckling som frihet. Göteborg. Daidalos. 1999.
7. <http://www.feantsa.org/code/en/pg.asp?Page=797> – hämtad 2011-11-16
8. Statsrådsberedningen. Sveriges nationella reformprogram 2011. Europa 2020 – EU:s strategi för snart och hållbar tillväxt för alla. Stockholm. 2011.
9. Socialstyrelsen. Boendelösningar för hemlösa personer – en kunskapsöversikt. En systematisk kartläggning av internationellt publicerade effektutvärderingar. Stockholm. 2009.
10. Socialstyrelsen. En fast punkt. Vägledning om boendelösningar för hemlösa personer. Stockholm. 2010.
11. Boverket. Hyreskontrakt via kommunen. Sekundära bostadsmarknaden. Karlskrona. 2008.
12. Socialstyrelsen. Tillfälliga lösningar för permanenta behov. Uppföljning av den sekundära bostadsmarknaden – kommunernas boendelösningar för hemlösa personer. Stockholm. 2009.
13. Boverket. Bostadsmarknaden 2011–2012 Med slutsatser från bostadsmarknadsenkäten 2011. Karlskrona. 2011.
14. Boverket. Mellan uppehållstillstånd och bostad. En kartläggning av nyanlända flyktingars bostadssituation. Karlskrona. 2009.
15. Socialstyrelsen. Vräkningsförebyggande arbete. Stöd till socialtjänsten och andra aktörer. Stockholm. 2008.
16. <http://www.boverket.se/Boende/Sa-bor-vi-i-Sverige/Trangboddhet/> - hämtad 2011-12-28
17. Anttila, S. et al. (not approved draft, 2011). Housing programs and case management for reducing homelessness and increasing residential stability for homeless people. Campbell Collaboration.
18. Socialdepartementet. Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar. En strategi för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Stockholm. 2007.

19. http://www.feantsa.org/files/freshstart/Consensus_Conference/Outcomes/2011_02_16_FINAL_Consensus_Conference_Jury_Recommendations_EN.pdf – hämtad 2011-11-16
20. <http://www.socialstyrelsen.se/hemloshet> – hämtad 2011-11-16
21. Crane, M, Warnes, A M (2007) “The outcomes of rehousing older homeless people: a longitudinal study”. *Ageing & Society*, 27: 891–918.
22. Socialstyrelsen. De bostadslösa situation i Sverige. Rapport 1994:15. Stockholm 1994.
23. Socialstyrelsen. Hemlöshet i Sverige 1999. Vilka är de och vilken hjälp får de. Rapport 2000:1. Stockholm. 2000.

Bilaga 1 – Tabellbilaga

Hemlöshet uppdelad på olika hemlöshetssituationer

Tabell 1. Andel av personerna i de olika hemlöshetssituationerna som angetts uppfylla variablerna föräldraskap, sjuk-/aktivitetsersättning, inkomst från lönearbete, ekonomiskt bistånd, saknar inkomstkälla, missbruk/beroende samt psykisk respektive fysisk ohälsa, vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera variabler anges. Resultatet redovisas i procent.

Variabler Andel i procent	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4
Föräldraskap, barn 18 år och yngre	36	24	42	33
Sjukersättning /aktivitetsersättning	19	31	22	8
Inkomst från lönearbete	3	2	11	6
Ekonomiskt bistånd	58	40	48	56
Saknar inkomstkälla	5	8	1	8
Missbruk och beroende	49	69	25	39
Psykisk ohälsa	36	47	31	31
Fysisk ohälsa	25	25	17	13

Bortfall: föräldraskap=7 procent, inkomstkälla=9 procent, problematik=16 procent, missbruk=5 procent

Tabell 2. Tid som hemlös i de olika hemlöshetssituationerna, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.

Tid som hemlös Andel i procent	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4
0–3 månader	24	12	5	27
4–6 månader	14	9	5	18
7–11 månader	13	11	9	17
1–3 år	25	30	38	28
4–6 år	10	15	21	6
7–9 år	5	7	11	2
10 år eller längre	10	16	11	3

Bortfall: tid som hemlös=14 procent

Tabell 3. Uppgivna orsaker till hemlösheten i de olika hemlöshetssituationerna vecka 18, 2011. För en och samma person kunde flera svarsalternativ anges. Resultatet redovisas i procent.

Orsaker	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4
Andel i procent				
Vräkning	25	24	25	18
Saknar bostad efter institutionsvistelse/kriminalvård etc	11	28	6	13
Arbetslöshet	24	17	16	31
Missbruk och beroende	44	63	26	33
Psykisk ohälsa	26	34	20	19
Fysisk ohälsa	6	6	4	3
Skilsmässa	12	6	7	14
Konflikt i familjen	12	8	8	15
Våld i familjen	10	3	4	4
Ej godkänd på bostadsmarknaden	33	31	60	35
Annat	13	6	9	18

Bortfall: orsaker=8 procent

Tabell 4. Andel av personerna i de olika hemlöshetssituationerna som fått olika insatser under det senaste året, utifrån vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent. För en och samma person kunde flera svarsalternativ anges.

Insatser	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4
Andel i procent				
Boendeinsatser	70	56	45	15
Mot missbruk	28	53	23	28
Mot psykisk ohälsa	18	31	19	18
Ekonomiskt bistånd	61	45	59	63
Familjestöd	5	3	78	4
Insatser enl. LSS	1	2	2	1
Personliga ombud	2	2	2	1
Boendestöd	8	20	32	4
Tvångsvård	4	10	3	3
Kriminalvård	10	19	3	14
Frivård	10	14	5	15
Samhällstjänst	0,5	0,5	0,5	1
Annat	6	7	9	8
Inga insatser	6	2	8	12

Bortfall: insatser=8 procent

Skillnader mellan kvinnor och män i kartläggningen

*Tabell 5. Andel av samtliga hemlösa kvinnor respektive män i kartläggningen som rapporte-
rats befinna sig i respektive boendeform vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent.
Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.*

Boendeform Andel i procent	Kvinnor	Män	Total
Offentliga utrymmen/utomhus	0,3	1	1
Tält	0,03	0,2	0,2
Husvagn/camping	0,5	1	1
Härbärge/akutboende	2	4	3
Hotell/vandrarhem	4	3	3
Tillfälligt logi (jourboen- de/korttidsboende/lågtröskelboende)	4	4	4
Skyddat boende	3	0,3	1
Kategoriboende (inackorderings- hem/stödboende/boendekollektiv) ej LSS	6	12	10
Referensboende/träningslägenhet	7	7	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kon- trakt	47	30	36
Institutionsboende – 3 månader	3	6	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	0,5	3	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	6	9	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	6	7	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	2	1	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privat- person	4	4	4
Annat	4	5	5

Bortfall: kön=3 procent, boendeform=4 procent

De utrikes födda i kartläggningen

Tabell 6. Utrikesfödda personer i kartläggningen som befann sig i respektive boendeform, vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform Utrikes födda	Antal	Andel i procent	Total i procent
Offentliga utrymmen/utomhus	80	1	1
Tält	10	0,1	0,2
Husvagn/camping	50	0,4	1
Härbärke/akutboende	320	3	3
Hotell/vandrarhem	640	6	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende)	430	4	4
Skyddat boende	240	2	1
Kategoriboende (inackorderingshem/stödboende/boendekollektiv) ej LSS	750	7	10
Referensboende/träningslägenhet	700	7	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	4 000	37	36
Institutionsboende – 3 månader	290	3	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	190	2	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	750	7	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	930	9	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	260	2	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privatperson	580	5	4
Annat	510	5	5

Bortfall=födelseland=6 procent, boendeform= 4 procent

Föräldrar i kartläggningen

Tabell 7. Personer i kartläggningen som är föräldrar till barn 18 år och yngre som har rapporterats befinna sig i respektive boendeform vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform föräldrar	Antal	Andel i procent	Total i procent
Offentliga utrymmen/utomhus	70	1	1
Tält	10	0,1	0,2
Husvagn/camping	80	1	1
Härbärke/akutboende	220	2	3
Hotell/vandrarhem	480	4	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågröskelboende)	410	4	4
Skyddat boende (situation1)	200	2	1
Kategoriboende (inackorderingshem/stödboende/boendekollektiv) ej LSS	600	5	10
Referensboende/träningslägenhet	610	6	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	5 000	45	36
Institutionsboende – 3 månader	450	4	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	240	2	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	750	7	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	730	7	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	260	2	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privatperson	460	4,	4
Annat	490	4	5

Bortfall= föräldrar till barn under 18 år=7 procent, boendeform=4 procent

Unga vuxna i åldern 18–26 år

Tabell 8. Unga vuxna 18–26 år i kartläggningen som har rapporterats befinna sig i respektive boendeform vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform 18–26 år	Antal	Andel i procent	Total i procent
Offentliga utrymmen/utomhus	20	0,3	1
Tält	<4	0,03	0,2
Husvagn/camping	20	0,3	1
Härbärgen/akutboende	60	1	3
Hotell/vandrarhem	260	4	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågröskelboende)	170	2	4
Skyddat boende	110	2	1
Kategoriboenden (inackorderingshem/stödboenden/boendekollektiv) ej LSS	460	7	10
Referensboende/träningslägenhet	500	7	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	1 800	26	36
Institutionsboende – 3 månader	420	6	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	210	3	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	1 000	15	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	840	12	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	120	2	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privatpersoner	460	7	4
Annat	390	6	5

Bortfall; ålder= 3 procent, boendeform=4 procent

Personer 65 år eller äldre i kartläggningen

Tabell 9. Personer från 65 år och uppåt i kartläggningen som har rapporterats befinna sig i respektive boendeform vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform 65 år och äldre	Antal	Andel i procent	Total i pro- cent
Offentliga utrymmen/utomhus	10	1	1
Tält	<4	0,1	0,2
Husvagn/camping	10	1	1
Härbärgen/akutboende	60	4	3
Hotell/vandrarhem	40	3	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttids- boende/lågtröskelboende)	70	5	4
Skyddat boende (situation1)	10	1	1
Kategoriboende (inackorderingshem/ stödboende/boendekollektiv) ej LSS	280	19	10
Referensboende/träningslägenhet	90	6	7
Försökslägenhet/socialt kon- trakt/kommunalt kontrakt	700	47	36
Institutionsboende – 3 månader	80	5	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	<4	0,1	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	30	2	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	20	1	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 måna- der hos privatperson	<4	0,1	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 mån hos privatperson	20	1	4
Annat	60	4	5

Bortfall: ålder= 3 procent, boendeform=4 procent

Personer med missbruk och beroendeproblem

Tabell 10. Personer med missbruks- och beroendeproblem i kartläggningen som har rapporterats befinna sig i respektive boendeform vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform för personer med missbruk och beroendeproblem	Antal	Andel i procent	Total i procent
Offentliga utrymmen/utomhus	180	1	1
Tält	30	0,2	0,2
Husvagn/camping	130	1	1
Härbärgen/akutboende	670	5	3
Hotell/vandrarhem	250	2	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende)	760	6	4
Skyddat boende (situation1)	110	1	1
Kategoriboende (inackorderingshem/stödboende/boendekollektiv) ej LSS	2 000	16	10
Referensboende/träningslägenhet	900	7	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	2 400	19	36
Institutionsboende – 3 månader	1 300	11	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	460	4	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	1 100	8	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	940	7	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	140	1	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privatperson	460	4	4
Annat	680	5	5

Bortfall: missbruk och beroendeproblem=5 procent, boendeform=4 procent

Tabell 11. Inrapporterad typ av drog/droger vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal och procentandel för respektive drog. Flera alternativ har kunnat anges.

Typ av drog/droger	Antal	Andel i procent
Alkohol	8 100	65
Opiater (heroin, morfin, opium, metadon, buprenorfin m.m.)	2 700	21
Stimulantia (amfetamin, kokain, MDMA/extacy m.m.)	4 600	37
Hallucinogener (LSD m.m.)	200	2
Cannabis, hasch, marijuana	3 900	31
Läkemedel	2 700	21
Lösningsmedel (thinner, lim, gas m.m.)	80	0,1
Dopningsmedel (anabola steroider m.m.)	70	0,1
Kat	50	0,4
GHB	200	2
Annat	540	4

Bortfall: missbruk=5 procent,

Personer med psykisk ohälsa

Tabell 12. Rapporterad boendeform bland gruppen som har psykisk ohälsa vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent jämfört med den totala kartläggningsgruppen. Endast ett svarsalternativ har kunnat anges.

Boendeform, personer med psykisk ohälsa	Antal	Andel i procent	Total i procent
Offentliga utrymmen/utomhus	100	1	1
Tält	10	0,1	0,2
Husvagn/camping	70	1	1
Härbärgen/akutboende	330	3	3
Hotell/vandrarhem	330	3	3
Tillfälligt logi (jourboende/korttidsboende/lågtröskelboende)	500	5	4
Skyddat boende (situation1)	120	1	1
Kategoriboenden (inackorderingshem/stödboenden/boendekollektiv) ej LSS	1 500	15	10
Referensboende/träningslägenhet	860	9	7
Försökslägenhet/socialt kontrakt/kommunalt kontrakt	2 700	27	36
Institutionsboende – 3 månader	740	7	5
Kriminalvårdsanstalt/häkte – 3 månader	180	2	2
Ofrivilligt hos familj/släkt	890	9	8
Ofrivilligt hos kompisar/bekanta	550	5	7
Tillfälligt i andra hand, kortare än 3 månader hos privatperson	150	1	2
Tillfälligt inneboende privat – 3 månader hos privatperson	320	3	4
Annat	680	7	5

Bortfall: problematik utöver problem med bostad=16 procent, boendeform=4 procent

Geografisk fördelning av hemlösheten

Tabell 13. Geografisk fördelning av hemlösheten uppdelad på hemlöshetssituationerna 1–4 samt riket vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer.

Län	Befolkning	Sit. 1	Sit. 2	Sit. 3	Sit. 4	Total
Antal personer						
Riket	9 415 570	4 500	5 600	13 900	6 800	34 000
Stockholm	2 054 343	1600	1 800	2 800	1 500	8 300
Uppsala	335 882	120	200	1 100	470	2 000
Södermanland	270 738	60	130	450	240	920
Östergötland	429 642	160	250	480	260	1 200
Jönköping	336 866	70	140	410	150	810
Kronoberg	183 940	10	30	280	240	590
Kalmar	233 536	20	50	270	80	430
Gotland	57 269	20	30	50	20	120
Blekinge	153 227	30	40	50	70	200
Skåne	1 243 329	810	760	2 000	980	4 900
Halland	299 484	130	120	320	190	820
V Götaland	1 580 297	970	980	2 100	1 100	5 500
Värmland	273 265	50	100	150	120	470
Örebro	280 230	80	130	460	240	980
Västmanland	252 756	80	150	160	250	720
Dalarna	277 047	50	90	170	190	530
Gävleborg	276 508	30	140	560	170	950
Västernorrland	242 625	40	90	400	120	680
Jämtland	126 691	20	40	130	80	310
Västerbotten	259 286	40	60	380	120	630
Norrbottn	248 609	30	70	440	120	700

Bortfall: kommun=6 procent, hemlöshetssituation=4 procent.

Jämförelse mellan 2005 och 2011 års mätningar

Tabell 14. Fördelning vad gäller kön, födelseland, fysisk hälsa, psykisk hälsa, missbruk och försörjning i den inrapporterade kartläggningen vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i antal personer och i procent av hela kartläggningsgruppen. För en och samma person har flera variabler kunnat anges.

Variabler	Antal	Andel
Total, 2011		i procent
Kvinnor	11 700	36
Män	21 200	64
Förälder, barn 18 år och yngre	11 300	36
Födda i Sverige	21 100	66
Födda utanför Sverige	10 900	34
Fysisk ohälsa	5 300	19
Psykisk ohälsa	10 200	36
Missbruk	13 000	40
Sjukersättning/aktivitetsersättning m.m.	6 200	20
Ekonomiskt bistånd	15 300	49
Inkomst från lönearbete	2 100	7
Saknar inkomstkälla	1 500	5
Inget känt problem som medför behov av stöd	5 000	17

Bortfall: förälder= 7 procent, födelseland =6 procent, inkomstkälla= 9 procent, fysisk och psykisk ohälsa =16 procent, missbruk =5 procent

Tabell 15. Fördelning vad gäller kön, födelseland, fysisk hälsa, psykisk hälsa, missbruk och försörjning i den inrapporterade kartläggningen vecka 17, 2005. Resultatet redovisas i procent av hela kartläggningsgruppen. För en och samma person har flera variabler kunnat anges.

Variabler, total 2005	Andel
Andel i procent	i procent
Kvinnor	26
Män	74
Förälder	31
Födda utanför Sverige	26
Fysisk ohälsa	17
Psykisk ohälsa	40
Missbruk	62
Sjukersättning/aktivitetsersättning m.m.	32
Ekonomiskt bistånd	44
Inkomst från lönearbete	4

Källa: hemlöshet i Sverige 2005

Tabell 16. Insatser och åtgärder det senaste året i hela kartläggningsgruppen, enligt vad som rapporterats vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent. För en och samma person har flera insatser kunnat anges.

Insatser, total 2011	Andel
Andel i procent	
Boendeinsatser	44
Mot missbruk	30
Mot psykisk ohälsa	21
Ekonomiskt bistånd	57
Familjestöd	6
Insatser enl. LSS	2
Personliga ombud	2
Boendestöd	19
Tvångsvård	5
Kriminalvård	10
Frivård	10
Samhällstjänst	1
Annat	9
Inga insatser	8

Bortfall: Insatser och åtgärder=8 procent

Tabell 17. Insatser och åtgärder det senaste året i hela kartläggningsgruppen, enligt vad som rapporterats vecka 17, 2005. Resultatet redovisas i procent. För en och samma person har flera insatser kunnat anges.

Insatser, total 2005	Andel
Andel i procent	
Boendeinsatser	74
Mot missbruk	46
Mot psykisk ohälsa	37
Ekonomiskt bistånd	59
Familjestöd	6
Insatser enl. LSS	2
Personliga ombud	1

Källa: Hemlöshet i Sverige 2005.

Tabell 18. Andel av personerna i de olika hemlöshetssituationerna som uppfyller utvalda variabler, enligt vad som rapporterats vecka 18, 2011. Resultatet redovisas i procent. För en och samma person har flera variabler kunnat anges.

Variabler i de olika situationerna 2011	Sit. 1	Sit. 2	Sit. 3	Sit. 4
Andel i procent				
Förälder, barn 18 år eller yngre	36	24	42	34
Sjukersättning/aktivitetsersättning m.m.	19	31	22	8
Inkomst från lönearbete	3	2,5	11	6
Ekonomiskt bistånd	58	40	48	56
Saknar inkomstkälla	5	8	0,5	8
Missbruk och beroende	49	69	25	39
Psykisk ohälsa	36	47	31,5	31
Fysisk ohälsa	25	25	17	13

Bortfall: föräldraskap=7 procent, inkomstkälla=9 procent, problematik=16 procent, missbruk=5 procent

Tabell 19. Andel av personerna i de olika hemlöshetssituationerna som uppfyller utvalda variabler, enligt vad som rapporterats vecka 17, 2005. Resultatet redovisas i procent. För en och samma person har flera variabler kunnat anges.

Variabler i de olika situationerna 2005	Situation 1	Situation 2	Situation 4
Andel i procent			
Sjukersättning/aktivitetsersättning m.m.	32	25	16
Inkomst från lönearbete	3	3	5
Ekonomiskt bistånd	54	32	60
Saknar inkomstkälla	6	7	9
Missbruk och beroende	67	74	55
Psykisk ohälsa	37	35	30
Fysisk ohälsa	21	16	13

Källa: tabell 20, Hemlöshet i Sverige

Bilaga 2 – Metodbilaga

kartläggningen

I detta kapitel kommer kartläggningens metod att beskrivas.

Målgrupp och syfte

Syftet med kartläggningen är att få en uppfattning om hemlöshetens omfattning och karaktär i Sverige. Målgruppen är aktörer som arbetar för att motverka hemlöshet. Kartläggningen kan användas som underlag för policyarbete, handlingsplaner och strategier på hemlöshetsområdet.

Population

Samtliga hemlösa personer enligt Socialstyrelsens definition, under vecka 18, dvs. den 2–8 maj, 2011.

Datainsamling

Ramtäckning

Vid kvalitetsbedömning av en undersökning är det viktigt att beakta hur väl rampopulationen stämmer överens med målpopulationen, dvs. hur väl man nått de objekt som man avsåg att mäta. I denna undersökning har uppgifter om hemlösa samlats in från verksamheter som kommer i kontakt med hemlösa personer. För att nå dessa har varje kommun i riket fått ange vilka verksamheter som skulle kunna vara aktuella i respektive kommun. Dessutom har verksamheterna från kartläggningen år 2005 uppdaterats och använts som ett komplement. Denna lista över verksamheter utgör rampopulationen.

Rampopulationen kan täcka den verkliga populationen mer eller mindre väl. Övertäckning innebär att det finns verksamheter på listan som inte kommer i kontakt med hemlösa personer. Övertäckningen innebär inte något problem så länge dessa verksamheter meddelar att de inte har en sådan verksamhet. Det var 39 procent av verksamheterna som inte hade några hemlösa personer eller som inte har besvarat enkäten. De sistnämnda bedömer Socialstyrelsen främst vara verksamheter som inte träffar hemlösa personer. Undertäckning innebär att det finns verksamheter som har kontakt med hemlösa personer men som inte finns med i rampopulationen. Socialtjänsten är den verksamhet som har kontakt med flest hemlösa personer. Samtliga socialtjänster ingår i ramen och därför bedöms undertäckningen vara marginell.

Uppgiftslämnare

Landets kommuner uppmanades att göra en inventering över vilka verksamheter/enheter som träffar hemlösa personer och skicka informationen med adresser och kontaktuppgifter till Socialstyrelsen. Resultatet visade att nya aktörer har tillkommit och att en del har försvunnit jämfört med kartläggningen 2005. Inventeringen resulterade i ett register som omfattade cirka 2 360 uppgiftslämnare.

Många olika aktörer

Antalet uppgiftslämnarna var färre till antalet i 2011 års kartläggning jämfört med 2005. Det beror bland annat på att uppgiftslämnargrupper särskilda boenden för psykiskt funktionshindrade och nattvandrare, har tagits bort som uppgiftslämnare. Svarsfrekvensen från dessa enheter var extremt låg 2005. HVB hemmen är också betydligt färre 2011.

Uppgiftslämnare 2011 var socialtjänst, frivilligorganisationer, HVB-hem, kriminalvård, frivården, häkten och anstalter, psykiatriska kliniker och mottagningar, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsmottagningar, kvinno- respektive mansjourer, beroendekliniker, mottagningar, kyrkor, församlingar, diakoner, vårdcentraler och akutmottagningar. Socialtjänsten är kartläggningens mest centrala uppgiftslämnare. Socialstyrelsen har därför skickat ut enkäter till ett stort antal socialtjänstenheter; barn- och ungdomsenheter, ekonomienheter, vuxenenheter med flera.

Inrapporteringsmetod

Varje uppgiftslämnare fick ett antal enkäter. För varje person som uppgiftslämnaren kände till som var hemlös under denna period fyllde verksamheten i en enkät.

Enkäten

Enkäten är en pappersenkät med 17 frågor, vilket är färre än i kartläggningen 2005 då 22 frågor ingick i formuläret. Socialstyrelsen har använt sig av 2005 års enkät som utgångspunkt. Personnummer efterfrågas i enkäten i första hand och i andra hand kan en UNO-kod användas (se förklaring). Syftet är att undvika dubbelräkning.

Samtliga enkäter har skannats in och fel i överföringen av data från enkäterna har på så sätt undvikits.

Mätperiod

Mätperioden begränsades till en vecka – vecka 18 (2–8 maj) 2011.

Vid undersökningen 1993 var mätperioden vecka 13, vilket motiverades med att ”beläggningen på härbärgen och andra institutioner för hemlösa erfarenhetsmässigt är högst under vårvintern” [22]. Vid kartläggningen 1999 undersöktes situationen under vecka 16 [23]. Vid kartläggningen 2005 under vecka 17 [2].

Att mäta endast en vecka innebär vissa begränsningar. Hemlöshet är en situation som en person kan befinna sig i en längre eller kortare period. Personer som är hemlösa under längre perioder har en större sannolikhet att komma med i kartläggningen, medan antalet personer som är hemlösa under kortare perioder kommer att underskattas. Att undersökningen bara beskriver situationen under en viss vecka kan inte nog tydligt poängteras.

Bortfall

För att få kunskap om de personer som är hemlösa har Socialstyrelsen som tidigare nämnts vänt sig till de myndigheter och organisationer som kan tänkas komma i kontakt med dessa personer. Vi har fått svar från verksamheter i alla Sveriges kommuner utom två. Bortfallet av hemlösa personer i kartläggningen består av dels bortfallet av verksamheter som inte har nåtts av enkäten, dels bortfallet av hemlösa personer som har glömts bort vid inrapporteringen från en verksamhet. Storleken på detta bortfall är okänt.

Förutom bortfallet av hemlösa personer förekommer även ett bortfall av enkätsvar på enstaka frågor för de enkäter som besvarats. Detta bortfall redovisas i nedanstående tabell.

Bilaga 2, tabell 1 bortfall på de enskilda frågorna i enkäten, i antal och procent.

Enkätfråga	Antal	Bortfallsandel i procent
Kommun	2 154	6
Kön	1 105	3
Lever med partner	2 566	8
Har barn 18 år eller yngre	2 319	7
Födelseland	1 978	6
Inkomstkälla	3 104	9
Boendesituation/boendeform	1 513	4
Tid som hemlös	4 650	14
Hemlöshet – återkommande problem	7 938	23
Behov av bistånd, behandling, omvårdnad eller stöd	5 278	16
Missbruks- eller beroendeproblem	1 721	5
Insatser och åtgärder	2 797	8
Orsaker till hemlöshet	2 875	8

Åldersvariabeln hämtades från personnumret eller UNO-koden. Det var totalt 2 235 personer som det saknades fullständigt personnummer eller UNO-kod för. För hälften av dessa fanns dock födelseåret angivet, så det totala bortfallet för åldersvariabeln blev 1 017 eller 3 procent.

Frågan som gällde barnets kontakt med föräldrarna skulle endast besvaras för de som hade barn som var 18 år eller yngre. Bortfallet på frågan om den hemlösa personen var förälder var 7 procent. Dessutom var det 7 procent av föräldrarna som hade bortfall på frågan om barnets/barnens kontakt med föräldrarna.

Frågan om drog/droger gällde endast de som hade missbruks- eller beroendeproblem, där bortfallet var 5 procent. Bortfallet var 4 procent när det gällde drog/droger av de som angetts ha missbruks- eller beroendeproblem.

Mätfel

I samband med datainsamlingen kan mätfel uppstå. Ett mätfel innebär att ett enkätsvar avviker från det riktiga svaret. I den här undersökningen är det endast 950 eller 3 procent av de hemlösa personerna som har varit med och fyllt i enkäten. Det kan innebära att personerna som har fyllt i enkäterna inte har de korrekta svaren på alla frågorna men ändå angett ett svar. Mätfel kan också uppstå på grund av slarv vid ifyllandet av enkätsvaren. Det var t.ex. 5 procent av alla personnummer som angetts som inte var helt korrekta. Frågorna i enkäten kan också vara otydliga och missuppfattas. För att reducera den senare typen av mätfelen har frågeblankett och missiv konstruerats av en ämneskunnig, en enkätfrågekonstruktör och en statistiker. Enkäterna har så långt möjligt granskats manuellt och rättats. Det är inte möjligt att uppskatta hur stora mätfelen är.

Bearbetning

För att förhindra fel vid resultatberäkningarna har samtliga resultat beräknats två gånger.

Statistiska mått och redovisningsgrupper

I rapporten redovisas enkätsvaren som antalsuppgifter och andelsuppgifter i procent. Resultaten redovisas för riket för redovisningsgrupperna boendeform ("boendesituation" i enkäten), födelseland, föräldrar, missbruk och beroende, psykisk ohälsa, unga vuxna samt gruppen 65 år och äldre. Uppgifterna om samtliga dessa redovisningsgrupper har hämtats via enkätsvaren.

Dessutom redovisas antal hemlösa per län och per kommun samt antal hemlösa i förhållande till befolkningen i respektive län och kommun. Uppgiften om län och kommun har hämtats från enkätsvaren och uppgifterna om befolkningen har hämtats från SCB befolkningsstatistik från den 31 december 2010.

Eftersom det förekommer ett bortfall på de variabler som har använts för indelningen i redovisningsgrupperna ingår inte alla observationer i redovisningarna på redovisningsgrupper.

Dubbelrapportering

Det har inkommit sammanlagt 37 395 enkäter. För att kunna se hur många personer som mer än en uppgiftslämnare har uppgett som hemlös har vi i första hand tagit hänsyn till uppgivna personnummer. Uppgiftslämnaren har också haft möjlighet att istället för personnummer lämna en UNO-kod. Där personnummer saknas användes UNO-koder. Det fanns 24 730 enkäter med personnummer, samt 10 430 UNO-koder. I resterande 2 235 enkäter, där varken UNO-kod eller fullständigt personnummer har angetts, antar vi att informationen rör en unik person. 3 356 personer inrapporterades mer än en gång och har tagits bort från materialet. Med detta tillvägagångssätt finns det alltså information om 34 039 hemlösa personer. När flera uppgiftslämnare inrapporterade uppgifter om samma person gjordes en prioritering av

vem som räknades som huvudsaklig uppgiftslämnare. Det innebär att om en person har inrapporterats från fler uppgiftslämnare har svaret från den som är först i prioriteringsordningen beaktats i första hand. Prioriteringslistan är konstruerad på ungefär samma sätt som vid 2005 års kartläggning. Prioriteringen är gjord enligt följande

1. Socialtjänst
2. Storstadsövergripande verksamheter
3. Mindre enskilda verksamheter riktade till hemlösa främst storstäder
4. HVB (hem för vård eller boende) och familjevård
5. Kriminalvård, frivården
6. Psykiatriska kliniker och mottagningar
7. Barn- och ungdomspsykiatri eller motsvarande
8. Ungdomsmottagningar
9. Frivilligorganisationer
10. Kvinnojourer, mansjourer m.m.
11. Kriminalvård, anstalter
12. Beroendekliniker, mottagningar etc.
13. Kriminalvård, häkten
14. Kyrkor, församlingar, diakoner
15. Sjukvård, vårdcentraler etc.
16. Akutmottagningar eller motsvarande

Personnummer och UNO-kod, kommuntillhörighet samt kön har samkörts och dubletter har sorterats bort.

Jämförbarhet med tidigare kartläggningar

Det går inte att göra en direkt jämförelse av hemlöshetssituationerna mellan de fyra mätningarna 1993, 1999, 2005 och 2011. Bland annat beror detta på de förändringar som har gjorts mellan undersökningarna av dels definitionen av hemlöshetsbegreppet, dels av vilka uppgiftslämnare som använts.

Konsekvenser av en förändrad definition

En konsekvens av förtydligandet av definitionen är att antalet inrapporterade i vissa hemlöshetssituationer har ökat markant. Det gäller speciellt situation 3, som gäller sociala kontrakt och liknande boendelösningar (den sekundära bostadsmarknaden). Det har däremot blivit färre inrapporterade som bor på institution och inte har en utskrivningsdag planerad inom tre månader.

- I situation 1 har samma lydelse använts 2011 som i 2005 års kartläggning.
- I situation 2 har ett förtydligande gjorts – nytt är att nu räknas även de personer som *skulle* ha skrivits ut/flyttat ut, men som är *kvar* i stödboende och liknande på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad.

- I 2005 års definition löd situation 3: *”en person är intagen eller inskriven på behandlingsenhet eller stödboende inom socialtjänsten, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem eller SiS-institution och där personen ifråga inte skall skrivas ut inom tre månader men saknar egen bostad.”* Denna text är borttagen i 2011 års definition. Med den gamla formuleringen framgick det inte tillräckligt tydligt att personer som bodde i sociala boendelösningar såsom träningslägenheter, sociala kontrakt med mera skulle räknas med. Det ledde till en underrapportering av personer boende i sådana boendelösningar. Definitionen av hemlöshet 2011 har förtydligats så att sociala boendelösningar och vistelse på institution och behandlingshem har separerats. De långsiktiga boendelösningarna har nu fått bilda en egen situation 3. Personer som vistas på behandlingsenhet eller institution är nu inräknade i situation 2. Det gäller då endast personer som ska skrivas ut/flytta ut inom tre månader eller är kvar i stödboende och liknande på grund av att de inte har någon egen bostad ordnad. Personer som vistas på behandlingsenhet, institution eller stödboende och som *inte* ska skrivas ut inom tre månader räknas därmed inte med i 2011 års kartläggning.
- I situation 4 har samma lydelse använts som 2005 förutom ett förtydligande om att situationen gäller även när personen bor hos privatpersoner.

Boendeformer

Den mest centrala frågan i enkätformuläret är i vilken boendeform (benämns ”boendesituation” i enkäten) den enskilde har befunnit sig under vecka 18, 2011. Enkätformuläret innehåller som sagt ungefär samma svarsalternativ på frågan om boendeform som vid 2005 års kartläggning – med några smärre justeringar. Detta har möjliggjort jämförelser mellan de båda åren. Svarsalternativet ”ungkarlshotell/hotellhem” har tagits bort i 2011 års enkät, eftersom det ansågs föråldrat. Några svarsalternativ har 2011 delats upp på flera alternativ för att möjliggöra en noggrannare analys. Exempelvis kan härbärge/akutboende nu särskiljas från tillfällig logi (jourboende/korttidsboende/lågröskelboende), vilket inte var möjligt 2005.

Ett svarsalternativ har lagts till i 2011 års enkät: tillfällig inneboende, kortare tid än 3 månader, hos privatpersoner.

År 2005 kunde flera svarsalternativ lämnas om boendeformen under den specifika mätveckan, medan det år 2011 endast har varit möjligt att ange ett alternativ. Vid jämförelse har det mest utsatta alternativet valts.

Styrkor och svagheter

Det finns inte några register på nationell nivå som ger aktuell information om vilka verksamheter som arbetar med eller träffar personer som är hemlösa i Sverige.

Personer som saknar en fast bostad återfinns alltså inom en rad olika verksamhetsområden. I ett EU-samarbete (MPHASIS - Mutual Progress on Homelessness through Advancing and Strengthening Information Systems) gjordes ett förslag till en gemensam kategorisering för att underlätta en inventering av enheter:

- Enheter som enbart vänder sig direkt till hemlösa personer.
- Enheter som vänder sig till primärt andra målgrupper men där hemlöshet är en delproblematik, till exempel missbruks- och beroendevården, verksamheter som vänder sig till våldsutsatta kvinnor, personer med psykisk ohälsa etc.
- Generella vårdinrättningar, till exempel akutavdelningar.

Metoden att använda uppgiftslämnare innebär begränsningar. Det finns hemlösa personer som inte har kontakt med någon myndighet eller organisation och de kommer därför inte att räknas. Det förekommer också att vissa uppgiftslämnare inte vill lämna information om personer de känner till som är hemlösa. Vissa personer som är hemlösa har också uttryckligen sagt ifrån att de inte vill vara med i kartläggningen. Det finns också enheter som möter hemlösa personer som Socialstyrelsen inte känner till, och som därmed inte har haft möjlighet att lämna uppgifter.

Ytterligare en faktor är att det är tidskrävande att fylla i enkäter, och vissa enheter tycker inte att de vill eller har tid att prioritera en sådan arbetsuppgift. Mycket av resultatet bygger på engagemang från uppgiftslämnarna. Sammanfattningsvis leder dessa faktorer till att resultaten från undersökningen inte blir exakta och måste betraktas som minimisiffror.

Erfarenheter från EU-samarbete

Den europeiska samarbetsorganisationen i hemlöshetsfrågor, FEANTSA, har tagit fram en definition av hemlöshet för att göra det möjligt att jämföra situationen i de olika länderna, samt för att kunna göra dessa jämförelser över tid. FEANTSA:s kategorisering benämns ETHOS (European Typology on Homelessness and Housing Exclusion) och har fått stort genomslag i många länder i Europa – även om få länder faktiskt genomför systematiska kartläggningar enligt modellen. Tanken med modellen är att den ska kunna modifieras efter de förutsättningar som råder i de olika länderna.

FEANTSA definierar hemlöshet enligt följande (det finns också en mer detaljerad variant av ETHOS som innehåller 13 operativa kategorier):

- *Rooflessness* (without a shelter of any kind, sleeping rough).
- *Houselessness* (with a place to sleep but temporary in institutions or shelter)
- Living in *insecure housing* (threatened with severe exclusion due to insecure tenancies, eviction, domestic violence)
- Living in *inadequate housing* (in caravans on illegal campsites, in unfit housing, in extreme overcrowding)

I Socialstyrelsens definition finns en överensstämmelse med de två första huvudkategorierna i ETHOS: "Utan tak över huvudet" (personer som sover ute eller på hårbärge), "Utan bostad" (inrättningar för tillfälligt boende för hemlösa, övrigt kollektivt boende för vissa grupper, stödboende, tillsynsboende samt institutioner). Den tredje huvudkategorin, "Osäkert boende" (boende i lägenhet utan säkert andrahandskontrakt eller inneboende hos familj

eller vänner på grund av bostadsbrist), ingår till viss del. Däremot ingår inte boende som är föremål för vräkningsansökan.

ETHOS har ytterligare en kategori som inte till fullo ingår i Socialstyrelsens kartläggning, nämligen ”Undermåligt boende” (boende i skjul, bostad som saknar sanitetsutrymme eller är utdömt enligt nationell lagstiftning, boende i husvagn eller campingstuga som inte är avsedd för åretruntboende samt trångboddhet (ref).

I EU- projektet (MPHASIS) deltog ett 20-tal länder med syfte att finna metoder för att kunna följa utvecklingen av hemlösheten i Europa. Syftet var även här att kunna jämföra hemlöshetssituationen i de olika länderna. I projektet har man gett förslag på att ett antal kärnvariabler används i de inventeringar som görs. I kartläggningen 2011 har Socialstyrelse haft nytta av erfarenheterna från EU-projektet.

MPHASIS rekommenderar följande kärnvariabler:

- (1) Ålder och kön
- (2) Nationalitet och födelseland
- (3) Hushållssammansättning
- (4) Boendesituation: omedelbart före biståndsbehovet (inte kontakttillfället) och vid tiden för datainsamlingen
- (5) Den senaste hemlöshetsperiodens längd och nuvarande boendesituation
- (6) Orsak till den senaste hemlösheten

Vid en jämförelse med 2011 års enkät ingår alla kärnvariablerna utom bostadssituation innan biståndsbehovet uppstod. Socialstyrelsen har valt att fokusera på den situation personen befinner sig i under mätveckan.

Norden

Socialstyrelsen har ett kontinuerligt samarbete med de ansvariga för de nationella kartläggningarna i Danmark och Norge. Alla tre länderna använder sig av liknande definitioner och metoder och har ETHOS som förebild, men har anpassat den efter de förutsättningar som finns i det egna landet. Finland skiljer sig från de övriga nordiska länderna genom att använda sig av ett statistikverktyg som man har följt utvecklingen av hemlösheten med på samma sätt under många år.

Uppgiftslämnare 2011

I nedanstående tabell redovisas hur många verksamheter som uppmanades att redovisa hemlösa personer som de träffade i sin verksamhet vecka 18 år 2011. I tabellen framgår även hur många verksamheter som skickade in besvarade enkäter.

Bilaga 2,, tabell 2, beskriver de verksamheter som fick enkätutskick, antal, antal svar samt svarsfrekvens i procent.

Verksamheter	Antal verksamheter som fick enkät utskickad	Antal verksamheter som besvarade enkäten	Svarsfrekvens
Kriminalvård, frivården	41	40	98
Kriminalvård, anstalt	52	39	75
Kriminalvård, häkte	32	22	69
Socialtjänst	659	574	87
Kvinnojourer, mansjourer m.m.	163	65	40
HVB (hem för vård eller boende), behandlingshem, familjevård	204	129	63
Beroendekliniker, mottagningar etc.	106	68	64
Ungdomsmottagningar	211	87	41
Psykiatriska kliniker samt mottagningar etc.	163	101	62
Akutmottagningar eller motsvarande	94	43	46
Barn- och ungdomspsykiatri	57	26	46
KRIS	34	3	9
LP-stiftelsen	67	14	21
IOGT Kamratstöd	48	10	21
Övriga frivilligorganisationer	77	31	40
Storstadsövergripande verksamheter	106	58	55
Frälsningsarmén	27	14	52
Stadsmissionen	47	33	70
Länkarna	28	5	18
Kyrkor, församlingar, diakoner	50	25	50
Sjukvård, vårdcentraler etc.	36	17	47
Mindre enskilda verksamheter riktade till hemlösa, främst i storstäder	25	17	68

Bilaga 3 – Metodbilaga, uppföljande intervjuer om den sekundära bostadsmarknaden

Telefonintervjuer med kommuner

I uppdraget från regeringen angavs att Socialstyrelsen skulle genomföra uppföljande intervjuer med ett urval kommuner, som ett kvalitativt komplement till Boverkets kartläggning av omfattningen av och inriktningen på den sekundära bostadsmarknaden.

Boverkets BME och Socialstyrelsens nationella hemlöshetskartläggning har legat till grund för urval av kommuner och val av frågeställningar.

Syftet med att göra intervjuer med företrädare från ett förhållandevis litet urval av kommuner – tretton stycken – är av naturliga skäl inte att ge en heltäckande bild av den sekundära bostadsmarknaden, men att däremot komplettera och fördjupa uppgifterna från de kvantitativa undersökningarna.

Socialstyrelsen genomförde telefonintervjuer med personer med god överblick och kunskap om respektive kommuns boendelösningar. Till största delen var det företrädare från kommunernas socialförvaltningar eller motsvarande. Intervjuerna föregicks av ett förberedande samtal, där syftet med undersökningen beskrevs. Alla intervjuade personer fick dessutom tillgång till frågeställningarna i förväg.

Urval av kommuner

I ett första skede valdes de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö ut. Därefter gjordes ett urval bland de kommuner som hade svarat jakande på en specifik fråga i BME 2011, som rörde kännedom om hushåll med barn på den sekundära bostadsmarknaden:

Fråga 5.11. Finns det hemmavarande barn under 18 år bland de hushåll som hyr i andra hand av kommunen? [13]

Det var 108 kommuner som besvarade denna fråga med ”ja”. Från denna grupp gjordes sedan ytterligare ett urval, denna gång utifrån de kommuner som hade besvarat frågorna 5.7, 5.8, 5.9 samt 5.10 i BME 2011. Dessa frågor handlade om möjligheten för de boende att så småningom ta över hyreskontraktet eller om de istället skulle flytta vidare, hur många som fick ta över hyreskontraktet föregående år, hur många som istället flyttade vidare föregående år, samt var någonstans andrahandslägenheterna fanns – samlade i särskilda hus/trapphus eller spridda i det ordinarie bostadsbeståndet.

Utifrån detta urval gjordes sedan en kontroll av huruvida dessa kommuner hade besvarat frågorna 6 och 7 i Socialstyrelsens hemlöshetskartläggning 2011. Dessa frågor handlade om huruvida den person som enkäten gällde

var förälder till barn, 18 år eller yngre, samt barnets eller barnens kontakt med föräldern, dvs. om de bodde eller inte bodde tillsammans med föräldern. Trettiofyra kommuner hade besvarat fråga 6 jakande samt fråga 7 med minst ett av de svarsalternativ som fanns.

Utifrån dessa valdes slutligen tio kommuner ut för telefonintervjuer, utöver de tre redan nämnda storstadskommunerna: Borlänge, Eskilstuna, Kungälv, Nacka, Norrköping, Oxelösund, Sollefteå, Sundsvall, Växjö och Ängelholm.

Bilaga 4 – Enkätformulär 2011

Enkät för ifyllande

Datum:

Namn på den som har besvarat enkätfrågorna:

E-postadress:

Uppgiftslämnande verksamhet/enhet:	Telefon:
Adress:	Verksamhetens e-postadress:
Kommun:	Huvudman för verksamheten:
Kommun där den hemlösa personen är folkbokförd, om annan än vistelsekommun under v. 18, 2011:	

Verksamheten/enheten har *inte* kännedom om personer som enligt ovanstående definition räknas som hemlösa under mätperioden vecka 18 (2/5 – 8/5) år 2011 ☐

Bakgrundsuppgifter

1. Har personen som uppgifterna gäller varit med och fyllt i enkäten?

☐₁ Ja

☐₂ Nej

2. Är personen ett barn (18 år eller yngre) som lever under hemlösa förhållanden utanför familjen?

☐₁ Ja

☐₂ Nej

3. Ålder:

Personnummer:

Om ni inte kan svara med personnummer används **UNO-kod**: första bokstaven i det första förnamnet, första bokstaven i det första efternamnet, födelseår och födelsedag. *EXEMPEL: UNO-koden för Anna-Karin Svensson- Larsson född den 7 maj 1965 blir: AS6507*

Första bokstav i första förnamn: _____

Första bokstav i första efternamn: _____

Födelseår: ☐☐

Födelsedag: ☐☐

☐ Vet ej

4. Kön: ☐ Man

☐ Kvinna

5. Lever personen med partner?

☐ Ja

☐ Nej

☐ Vet ej

6. Är personen förälder till barn (18 år eller yngre)?

☐ Ja, hur många barn: _____ Antal barn okänt ☐

☐ Nej, gå vidare till fråga 8

☐ Vet ej

7. Barnets/barnens kontakt med föräldern:

(Har personen flera barn kan olika svarsalternativ anges)

☐ Barnet/barnen bor **stadigvarande** tillsammans med den förälder som enkäten gäller

☐ Barnet/barnen bor **växelvis** tillsammans med den förälder som enkäten gäller

☐ Barnet/barnen bor inte tillsammans med den förälder som enkäten gäller, men har **regelbunden kontakt** med denne/denna

☐ Barnet/barnen bor inte tillsammans med den förälder som enkäten gäller, men har **sporadisk kontakt** med denne/denna

☐ Barnet/barnen bor inte tillsammans med den förälder som enkäten gäller, och de har ingen kontakt med varandra

☐ Vet ej

8. Personens födelseland:

- ☐₁ Sverige
- ☐₂ Annat nordiskt land
- ☐₃ Övriga Europa (inkl Ryssland)
- ☐₄ Nordamerika
- ☐₅ Mellanöstern
- ☐₆ Övriga Asien
- ☐₇ Afrika
- ☐₈ Sydamerika
- ☐₉ Annat, ange vilket: _____
- ☐₀ Vet ej

9. Personens inkomstkälla under vecka 18, år 2011:

Ange huvudsaklig inkomstkälla

- ☐₁ Lön från regelbundet arbete
- ☐₂ Lön från tillfälliga arbeten
- ☐₃ Ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd)
- ☐₄ Aktivitetsstöd, rehabiliteringsersättning
- ☐₅ A-kassa, Alfa-kassa
- ☐₆ Sjukpenning, föräldrapenning
- ☐₇ Sjukersättning, aktivitetsersättning (tidigare sjukbidrag, förtidspension)
- ☐₈ Ålderspension
- ☐₉ Introduktionsersättning för flyktingar
- ☐₁₀ Studiemedel
- ☐₁₁ Annat, ange vad:
- ☐₁₂ Saknar inkomstkälla
- ☐₀ Vet ej

Boendesituation

10. Personens boendesituation under vecka 18, år 2011:

Ange huvudsaklig boendesituation/boendeform under vecka 18

- ☐₁ Offentliga utrymmen/utomhus
- ☐₂ Tält
- ☐₃ Husvagn/Camping
- ☐₄ Härbärke/Akutboende
- ☐₅ Hotell/Vandrarhem
- ☐₆ Tillfällig logi (Jourboende/Korttidsboende/Lågtröskelboende)
- ☐₇ Skyddat boende (inkl. kvinnojour)
- ☐₈ Kategoriboende/ Inackorderingshem/Stödboende/Boendekollektiv (ej LSS)
- ☐₉ Referensboende/Träningslägenhet
- ☐₁₀ Försökslägenhet/Socialt kontrakt/Kommunalt kontrakt
- ☐₁₁ Institutionsboende (t ex behandlingshem, HVB) – ska skrivas utom inom 3 månader
- ☐₁₂ Kriminalvårdsanstalt/Häkte – ska friges inom tre månader
- ☐₁₃ Ofrivilligt kontraktslöst boende hos släktingar/familj
- ☐₁₄ Ofrivilligt kontraktslöst boende hos kompisar/bekanta
- ☐₁₅ Tillfälligt andrahandsboende, kortare än tre månader, hos privatpersoner
- ☐₁₆ Tillfälligt inneboende, kortare än tre månader, hos privatpersoner
- ☐₁₇ Annat, ange vad: _____
- ☐₀ Vet ej

11. Under hur lång sammanhängande tid har personen varit hemlös i anslutning till mätveckan?

- ☐₁ 0–3 månader
- ☐₂ 4–6 månader
- ☐₃ 7–11 månader
- ☐₄ 1–3 år
- ☐₅ 4–6 år
- ☐₆ 7–9 år
- ☐₇ 10 år eller längre
- ☐₀ Vet ej

12. Har hemlöshet varit ett återkommande problem för personen?

- ☐₁ Ja, återkommande under flera år
- ☐₂ Nej, nytt problem
- ☐₀ Vet ej

Problem som medför behov av stöd

13. Utöver problem med bostad, har personen andra problem som medför behov av bistånd, behandling, omvårdnad eller stöd under vecka 18, år 2011?

Observera att missbruks- och beroendeproblem besvaras under fråga 14!

Flera alternativ kan anges

- ☐₁ Ja, kroppsliga/fysiska/somatiska problem (exklusive behov av tandvård)
- ☐₂ Ja, problem med mun och tänder
- ☐₃ Ja, funktionshinder som leder till behov av stöd (exklusive psykiska problem)
- ☐₄ Ja, psykiska problem
- ☐₅ Ja, ekonomiska problem (skulder osv.)
- ☐₆ Ja, familjeproblem (i kontakt med barn, partner eller föräldrar)
- ☐₇ Ja, brist på sysselsättning/arbete
- ☐₈ Ja, annat, ange vad:

- ☐₉ Nej, personen har inget känt problem som medför behov av stöd
- ☐₀ Vet ej

14. Utöver problem med bostad, har personen missbruks- eller beroendeproblem som medför behov av bistånd, behandling, omvårdnad eller stöd under vecka 18, år 2011?

- ☐₁ Ja
- ☐₂ Nej - gå vidare till fråga 16

15. Om "Ja" på fråga 14 ovan, ange nedan vilken typ av drog/droger som personen använder (gäller ej ordinerat bruk):

Flera alternativ kan anges

- ☐₁ Alkohol
- ☐₂ Opiater (heroin, morfin, opium, metadon, buprenorfin m.m.)
- ☐₃ Stimulantia (amfetamin, kokain, MDMA/extacy m.m.)
- ☐₄ Hallucinogener (LSD, m.m.)
- ☐₅ Cannabis, hasch, marijuana
- ☐₆ Läkemedel
- ☐₇ Lösningsmedel (thinner, lim, gas m.m.)
- ☐₈ Dopningsmedel (anabola steroider m.m.)
- ☐₉ Kat
- ☐₁₀ GHB
- ☐₁₁ Annat, ange vad: _____
- ☐₀ Vet ej

Insatser och åtgärder under det senaste året

16. Har personen tagit del av någon av följande insatser och åtgärder under det senaste året?

Flera alternativ kan anges

- ☐₁ Ja, boendeinsatser (hjälp till akutboende, tillfälliga eller långsiktiga boendelösningar)
- ☐₂ Ja, insatser mot missbruk och beroende

- ☐₃ Ja, insatser mot psykisk ohälsa
- ☐₄ Ja, ekonomiskt bistånd
- ☐₅ Ja, familjestöd enligt SoL
- ☐₆ Ja, insatser enligt LSS
- ☐₇ Ja, personligt ombud
- ☐₈ Ja, boendestöd
- ☐₉ Ja, tvångsvård (Lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT), Lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV), Lagen om vård av unga (LVU), Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) eller Lagen om omhändertagande av unga lagöverträdare (LUL))
- ☐₁₀ Ja, kriminalvård
- ☐₁₁ Ja, frivård (skyddstillsyn)
- ☐₁₂ Ja, samhällstjänst
- ☐₁₃ Ja, annat, ange vad:
- ☐₁₄ Nej, personen har inte tagit del av någon av ovanstående insatser och åtgärder
- ☐₀ Vet ej

Möjliga orsaker till hemlöshet

17. Ange nedan vilka faktorer som är viktiga orsaker till personens hemlöshet under mätveckan (v 18, 2011):

Flera alternativ kan anges

- ☐₁ Vräkning på grund av obetald hyra/störningar/annan vräkningsgrund
- ☐₂ Personen har inte något boende ordnat efter institutionsplacering, kriminalvård, behandling, stödboende inom socialtjänst/landsting/privat vårdgivare/HVB-hem
- ☐₃ Arbetslöshet
- ☐₄ Missbruks- och beroendeproblem
- ☐₅ Psykisk ohälsa
- ☐₆ Fysisk/somatisk ohälsa
- ☐₇ Skilsmässa/separation
- ☐₈ Konflikt i familjen
- ☐₉ Våld i familjen

- ☐₁₀ Personen godkänns av olika anledningar inte som hyresgäst på den ordinarie bostadsmarknaden
- ☐₁₁ Annat, ange vad:
- ☐₀ Vet ej

Bilaga 5 – 2005 års definition av hemlöshet

Fyra situationer definierar de personer som betraktas som hemlösa i 2005 års undersökning.¹¹

1. En person är hänvisad till akutboende, härbärke, jourboende eller är uteliggare.
2. En person är intagen eller inskriven på antingen
 - kriminalvårdsanstalt
 - behandlingsenhet
 - eller*
 - stödboende inom socialtjänst, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem eller SiS-institution

och **planeras att skrivas ut inom tre månader** efter mätperioden men har inte någon bostad ordnad inför utskrivningen eller utflyttningen.

3. En person är intagen eller inskriven på
 - behandlingsenhet
 - eller*
 - stödboende inom socialtjänst, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem eller SiS-institution

och **planeras inte att skrivas ut inom tre månader** men har inte någon bostad ordnad vid eventuell framtida utskrivning eller utflyttning.

4. En person bor tillfälligt och utan kontrakt hos kompisar, bekanta, familj, släktingar eller har ett tillfälligt (kortare än tre månader efter mätperioden) inneboende- eller andrahandskontrakt och har på grund av denna situation **sökt hjälp** eller **varit i kontakt med** den uppgiftslämnande myndigheten eller organisationen **under mätperioden**.

Bilaga 6 – Hemlöshet i kommunerna

I tabellen redovisas för varje kommun det totala antalet hemlösa personer, antalet hemlösa personer per hemlöshetssituation och antalet hemlösa personer per 10 000 invånare. I redovisningen av det totala antalet hemlösa personer i kommunerna ingår även de personer som är redovisade på svarsalternativet ”Annat” vad gäller boendeform, samt de personer där boendeformen inte är känd (bortfall). Det innebär att summan av antalet hemlösa personer i situation 1–4 i en kommun inte alltid stämmer överens med det totala antalet hemlösa i kommunen. I de fall antalet hemlösa personer i en hemlöshetssituation är 1, 2 eller 3 ersätts antalet hemlösa personer med x. I de fall där det totala antalet hemlösa personer i en kommun är 1, 2 eller 3 ersätts alla uppgifter i tabellen med x.

Bilaga 6, tabell 1 redovisar kommun, befolkning samt antal hemlösa personer per kommun uppdelat på samtliga, på hemlöshetssituationer och antalet per 10 000 invånare.

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Stockholms län							
Botkyrka	82 608	543	129	77	167	123	66
Danderyd	31 330	39	x	x	26	7	12
Ekerö	25 410	66	7	14	25	14	26
Haninge	77 054	343	56	75	114	75	45
Huddinge	97 453	322	100	82	44	71	33
Järfälla	66 211	319	46	70	96	86	48
Lidingö	44 017	40	4	15	13	5	9
Nacka	90 108	177	55	56	19	34	20
Norrtälje	56 080	54	4	19	7	14	10
Nykvarn	9 331	x	x	0	0	x	3
Nynäshamn	26 032	75	x	7	56	9	29
Salem	15 391	42	8	7	15	8	27
Sigtuna	39 990	79	30	6	15	15	20
Sollentuna	64 630	168	42	19	56	38	26
Solna	68 144	232	25	59	95	34	34
Stockholm	847 073	4 059	854	968	1 079	723	48
Sundbyberg	38 633	71	10	26	25	8	18
Södertälje	86 246	678	66	99	366	84	79
Tvresö	42 947	132	13	40	58	17	31

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Täby	63 789	122	14	25	43	22	19
Upplands Väsby	39 289	194	21	36	95	34	49
Upplands-Bro	23 676	108	24	9	41	26	46
Vallentuna	30 114	60	x	7	35	13	20
Vaxholm	10 965	19	5	x	5	X	17
Värmdö	38 301	325	24	25	234	23	85
Österåker	39 521	76	8	8	46	10	19
Uppsala län							
Enköping	39 759	83	8	20	18	27	21
Heby	13 382	8	x	x	0	5	6
Håbo	19 629	52	x	6	26	13	26
Knivsta	14 724	8	x	x	x	x	5
Tierp	20 125	x	0	x	0	0	1
Uppsala	197 787	1 772	103	167	989	405	90
Älvkarleby	9 103	8	0	x	6	0	9
Östhammar	21 373	61	4	5	35	14	29
Södermanlands län							
Eskilstuna	96 311	467	37	65	213	124	48
Flen	16 028	56	4	4	30	15	35
Gnesta	10 360	11	0	x	0	5	11
Katrineholm	32 428	84	x	13	49	17	26
Nyköping	51 644	167	7	21	91	40	32
Oxelösund	11 193	57	x	12	34	5	51
Strängnäs	32 419	44	x	4	15	23	14
Trosa	11 462	18	x	x	5	6	16
Vingåker	8 893	19	0	0	10	7	21
Östergötlands län							
Boxholm	5 221	5	x	0	x	x	10
Finspång	20 747	41	x	4	29	4	20
Kinda	9 762	8	0	x	6	0	8
Linköping	146 416	490	76	51	214	109	33
Mjölby	25 856	50	x	6	29	11	19
Motala	41 955	92	4	20	31	29	22
Norrköping	130 050	481	69	160	123	98	37
Söderköping	14 024	49	4	x	40	x	35
Vadstena	7 391	x	0	x	0	x	3

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Valdemarsvik	7 760	4	0	0	0	4	5
Ydre	3 672	0	0	0	0	0	0
Åtvidaberg	11 504	8	0	0	6	0	7
Ödeshög	5 284	7	x	0	x	x	13
Jönköpings län							
Aneby	6 393	4	0	0	x	x	6
Eksjö	16 244	56	4	x	44	6	34
Gislaved	29 111	43	19	9	8	5	15
Gnosjö	9 546	x	0	0	0	x	2
Habo	10 741	x	0	0	0	x	3
Jönköping	127 382	500	28	94	274	73	39
Mullsjö	7 033	10	0	x	4	x	14
Nässjö	29 339	27	x	15	0	7	9
Sävsjö	10 830	6	0	x	x	x	6
Tranås	18 119	40	7	6	14	11	22
Vaggeryd	12 991	28	x	0	19	7	22
Vetlanda	26 304	15	0	0	5	6	6
Värnamo	32 833	72	5	7	35	23	22
Kronobergs län							
Alvesta	18 802	6	x	x	x	0	3
Lessebo	8 139	24	0	0	16	8	29
Ljungby	27 297	27	0	7	8	10	10
Markaryd	9 619	x	0	0	0	x	3
Tingsryd	12 231	48	0	x	43	x	39
Uppvidinge	9 244	..	..	..	..	..	..
Växjö	83 005	477	8	21	208	212	57
Älmhult	15 603	x	x	0	0	0	1
Kalmar län							
Borgholm	10 676	29	x	x	24	x	27
Emmaboda	9 187	8	x	x	4	x	9
Hultsfred	13 696	x	0	0	0	x	1
Högsby	5 777	7	0	0	x	4	12
Kalmar	62 815	155	8	18	97	25	25
Mönsterås	12 909	0	0	0	0	0	0
Mörbylånga	14 021	0	0	0	0	0	0
Nybro	19 651	32	x	x	21	5	16
Oskarshamn	26 163	71	x	x	43	20	27
Torsås	6 962	5	0	0	x	4	7

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36

Vimmerby	15 473	27	0	12	14	x	17
Västervik	36 206	91	x	7	65	13	25
Gotlands län							
Gotland	57 269	116	16	27	48	21	20
Blekinge län							
Karlshamn	31 143	45	x	6	23	12	14
Karlskrona	64 032	111	17	25	27	36	17
Olofström	12 988	9	x	0	0	6	7
Ronneby	28 254	22	0	4	x	12	8
Sölvesborg	16 810	10	4	x	x	4	6
Skåne län							
Bjuv	14 841	34	5	x	12	13	23
Bromölla	12 272	5	4	0	0	x	4
Burlöv	16 701	79	10	5	39	24	47
Båstad	14 278	16	x	x	8	x	11
Eslöv	31 587	11	0	x	x	5	3
Helsingborg	129 177	878	119	179	364	168	68
Hässleholm	50 107	173	16	30	60	49	35
Höganäs	24 637	31	5	5	20	x	13
Hörby	14 840	22	x	4	6	x	15
Höör	15 460	10	0	x	x	4	6
Klippan	16 515	26	0	x	19	6	16
Kristianstad	79 543	115	27	42	18	21	14
Kävlinge	29 013	59	4	x	40	10	20
Landskrona	41 724	235	23	23	139	38	56
Lomma	21 559	34	x	x	27	x	16
Lund	110 488	351	85	54	107	71	32
Malmö	298 963	2 381	428	350	1 010	422	80
Osby	12 724	4	0	x	0	x	3
Perstorp	7 061	22	x	x	12	5	31
Simrishamn	19 297	25	9	x	x	10	13
Sjöbo	18 112	34	5	4	11	10	19
Skurup	14 981	17	4	x	7	5	11
Staffanstorps	22 259	28	4	x	10	11	13
Svalöv	13 242	45	x	x	33	8	34
Svedala	19 822	14	4	x	6	x	7
Tomelilla	12 914	11	x	0	0	9	9

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Trelleborg	42 219	90	19	12	11	40	21
Vellinge	33 303	32	7	x	7	14	10
Ystad	28 338	90	11	11	42	17	32
Åstorp	14 737	13	4	x	0	x	9
Ängelholm	39 394	36	6	x	19	5	9
Örkelljunga	9 631	6	x	4	0	x	6
Östra Göinge	13 590	7	x	4	0	x	5
Hallands län							
Falkenberg	41 008	121	15	16	66	19	30
Halmstad	91 800	315	50	56	134	54	34
Hylte	10 177	23	x	x	7	9	23
Kungsbacka	75 025	128	43	17	20	40	17
Laholm	23 390	78	4	15	28	25	33
Varberg	58 084	155	20	17	67	41	27
Västra Götalands län							
Ale	27 442	181	17	15	114	26	66
Alingsås	37 796	107	6	27	29	38	28
Bengtsfors	9 791	7	0	4	0	x	7
Bollebygd	8 375	6	0	x	x	x	7
Borås	103 294	383	25	90	150	94	37
Dals-Ed	4 692	4	x	x	0	x	9
Essunga	5 564	x	0	x	0	0	2
Falköping	31 513	70	x	4	47	11	22
Färgelanda	6 654	x	0	0	0	0	2
Grästorps	5 776	0	0	0	0	0	0
Gullspång	5 291	x	x	0	0	0	2
Göteborg	513 751	3 302	717	644	1 143	539	64
Götene	13 223	8	x	x	x	x	6
Herrljunga	9 314	9	0	x	x	x	10
Hjo	8 841	x	0	0	x	x	3
Härryda	34 463	59	14	x	27	10	17
Karlsborg	6 752	4	0	0	4	0	6
Kungälv	41 241	155	15	14	84	32	38
Lerum	38 580	91	7	4	56	9	24
Lidköping	38 048	43	x	13	x	21	11
Lilla Edet	12 578	54	0	x	30	15	43
Lysekil	14 521	37	0	x	20	12	25
Mariestad	23 741	41	5	11	4	9	17

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Mark	33 845	22	4	11	x	4	7
Mellerud	9 179	9	x	x	x	x	10
Munkedal	10 181	x	x	0	0	0	1
Mölnadal	60 973	194	53	17	69	38	32
Orust	15 221	26	x	x	11	11	17
Partille	35 084	89	10	13	43	17	25
Skara	18 314	27	0	x	22	x	15
Skövde	51 402	59	6	12	x	35	11
Sotenäs	9 052	36	0	0	28	x	40
Stenungsund	24 292	35	13	7	0	11	14
Strömstad	11 808	9	x	x	x	x	8
Svenljunga	10 288	7	0	x	0	x	7
Tanum	12 370	x	x	x	0	x	2
Tibro	10 560	5	x	0	0	4	5
Tidaholm	12 572	10	0	0	0	0	8
Tjörn	14 955	x	x	0	0	0	1
Tranemo	11 587	8	5	x	x	x	7
Trollhättan	55 248	153	16	31	62	39	28
Töreboda	9 113	x	0	x	0	0	2
Uddevalla	51 868	144	11	15	52	56	28
Ulricehamn	22 838	23	12	4	x	4	10
Vara	15 762	9	x	x	x	4	6
Vårgårda	10 943	10	0	7	x	0	9
Vänersborg	36 857	65	7	5	28	19	18
Åmål	12 295	27	0	x	21	x	22
Öckerö	12 449	7	4	0	x	x	6
Värmlands län							
Arvika	26 034	29	x	5	13	9	11
Eda	8 524	4	0	x	0	x	5
Filipstad	10 562	41	5	6	23	x	39
Forshaga	11 266	7	0	x	x	4	6
Grums	9 091	10	x	0	0	7	11
Hagfors	12 480	x	x	x	0	x	2
Hammarö	14 926	x	0	x	0	0	1
Karlstad	85 753	260	30	73	63	57	30
Kil	11 706	22	x	0	14	7	19
Kristinehamn	23 808	41	x	5	5	23	17
Munkfors	3 771	x	x	0	0	0	3

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Storfors	4 273	19	x	4	12	0	44
Sunne	13 255	0	0	0	0	0	0
Säffle	15 547	17	0	x	13	x	11
Torsby	12 414	5	0	x	x	x	4
Ärjäng	9 855	5	0	x	x	x	5
Örebro län							
Askersund	11 278	51	0	0	48	x	45
Degerfors	9 641	31	x	x	22	5	32
Hallsberg	15 275	35	x	4	29	0	23
Hällefors	7 220	11	x	0	8	x	15
Karlskoga	29 668	100	7	8	65	16	34
Kumla	20 456	34	x	x	29	x	17
Laxå	5 686	16	x	0	15	0	28
Lekeberg	7 134	15	0	0	5	8	21
Lindesberg	23 034	11	x	6	0	x	5
Ljusnarsberg	4 931	0	0	0	0	0	0
Nora	10 447	10	0	x	x	5	10
Örebro	135 460	663	65	108	235	196	49
Västmanlands län							
Arboga	13 285	32	x	0	23	8	24
Fagersta	12 443	17	x	10	x	x	14
Hallstahammar	15 175	53	x	4	31	14	35
Kungsör	8 089	16	0	x	11	x	20
Köping	24 905	70	4	4	46	13	28
Norberg	5 723	6	0	0	4	x	10
Sala	21 535	49	x	7	24	9	23
Skinnskatteberg	4 445	7	x	4	0	x	16
Surahammar	9 949	24	0	11	x	9	24
Västerås	137 207	442	63	107	20	190	32
Dalarnas län							
Avesta	21 583	71	x	6	43	14	33
Borlänge	49 251	196	31	41	26	83	40
Falun	56 044	132	x	17	62	47	24
Gagnef	10 097	16	0	x	10	x	16
Hedemora	15 164	17	0	8	8	0	11
Leksand	15 289	25	4	x	13	6	16
Ludvika	25 810	29	5	x	x	14	11
Malung-Sälen	10 356	8	0	x	x	5	8

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Mora	20 153	14	0	5	0	9	7
Orsa	6 922	5	0	x	x	x	7
Rättvik	10 811	9	0	0	x	6	8
Smedjebacken	10 715	..	..	..	..	..	..
Säter	10 840	4	0	x	0	0	4
Vansbro	6 805	x	0	0	x	0	1
Älvdalen	7 207	x	x	0	0	0	3
Gävleborgs län							
Bollnäs	26 248	24	x	4	6	10	9
Gävle	95 055	588	15	49	402	93	62
Hofors	9 741	4	0	0	0	4	4
Hudiksvall	36 849	90	6	35	11	26	24
Ljusdal	19 065	90	x	14	67	4	47
Nordanstig	9 611	x	0	0	0	x	1
Ockelbo	5 936	x	0	x	0	0	2
Ovanåker	11 440	13	0	x	10	x	11
Sandviken	36 916	50	x	19	6	20	14
Söderhamn	25 647	86	x	14	54	12	34
Västernorrlands län							
Härnösand	24 611	47	x	6	20	17	19
Kramfors	18 911	7	x	x	0	x	4
Sollefteå	20 255	27	0	5	19	x	13
Sundsvall	95 732	428	29	64	227	79	45
Timrå	17 990	30	x	5	11	11	17
Ånge	10 053	5	0	x	4	0	5
Örnsköldsvik	55 073	132	4	x	114	6	24
Jämtlands län							
Berg	7 352	5	0	x	0	x	7
Bräcke	6 885	x	0	0	x	x	3
Härjedalen	10 454	7	4	0	0	x	7
Krokom	14 535	44	x	0	19	4	30
Ragunda	5 590	5	0	x	4	0	9
Strömsund	12 185	22	0	x	17	x	18
Åre	10 274	5	0	0	0	0	5
Östersund	59 416	219	11	34	92	67	37
Västerbottens län							
Bjurholm	2 460	11	0	0	10	0	45
Dorotea	2 878	10	x	0	9	0	35

Kommun	Befolkning	Antal hemlösa					Antal hemlösa per 10 000 av befolk.
		Alla	Situation				
			1	2	3	4	
Riket	9 415 570	34 039	4 544	5 647	13 866	6 825	36
Lycksele	12 376	4	0	0	0	x	3
Malå	3 274	5	x	0	0	x	15
Nordmaling	7 098	14	0	0	13	x	20
Norsjö	4 304	x	0	0	0	x	2
Robertsfors	6 831	17	0	0	15	x	25
Skellefteå	71 641	158	6	11	83	43	22
Sorsele	2 736	0	0	0	0	0	0
Storuman	6 120	x	0	x	0	0	2
Umeå	115 473	370	25	45	224	59	32
Vilhelmina	7 135	x	0	0	0	x	1
Vindeln	5 507	x	0	x	0	0	2
Vännäs	8 414	37	4	x	23	7	44
Åsele	3 039	0	0	0	0	0	0
Norrbottens län							
Arjeplog	3 161	0	0	0	0	0	0
Arvidsjaur	6 529	6	0	0	5	x	9
Boden	27 471	74	x	13	39	17	27
Gällivare	18 425	30	x	x	9	13	16
Haparanda	10 059	5	x	x	0	x	5
Jokkmokk	5 170	x	0	0	0	x	2
Kalix	16 740	24	x	7	12	x	14
Kiruna	22 944	70	x	4	50	9	31
Luleå	74 178	441	16	37	299	68	59
Pajala	6 282	0	0	0	0	0	0
Piteå	40 892	22	x	5	4	7	5
Älvsbyn	8 335	x	x	0	0	0	1
Övertkalix	3 611	x	0	x	0	x	6
Övertorneå	4 812	24	x	x	21	0	50

